

*TARTU
ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU*

**AASTARAAMAT
2002**

Tartu Ülikooli Raamatukogu

AASTARAAMAT

2002

Tartu 2003

Koostanud

Malle Ermel

Toimetanud

Malle Ermel ja Kristina Pai

Tõlkinud

Marika Liivamägi

Kaane kujundanud

Maarika Tang

Trükiks ette valmistanud

Mart Orav

Aastaraamatu väljaandmist

on toetanud

Eesti Kultuurkapital

© Tartu Ülikool

Tartu Ülikooli Raamatukogu

W. Struve 1, 50091 Tartu

ISSN 1406-0892

AASTA 2002

läheb pikemas perspektiivis raamatukogu ajalukku kui **raamatukogu 200. juubeli aasta**. Selle aasta jooksul vaadati sagedamini kui harilikult tagasi raamatukogu pikale tegevusloole. Karl Morgensterni loodud klassikalise *universitas'*e klassikalise raamatukogu tähendust Eesti ajaloos on raske alahinnata. Kindlasti võib öelda, et raamatukogus on õppinud kõik Tartus Ülikoolis käinud Eesti haritlased, või et juba 1812. aastast säilitatakse siin Eesti- ja Liivimaa kubermangu trükiste tsensorieksemplari, hiljem sundeksemplari. Raamatukogu esimese eestlasest direktori Friedrich Puksoo tegevus 20. sajandi esimesel poolel pani suuresti aluse kogu raamatukogundusele Eestis. Siiski pole ülikooli raamatukogu mõju rahvuskultuurile ja ühiskonnale tervikuna olnud alati nii selgelt jälgitav või üheselt mõistetav. Tavamõistusele on ta jäänud ikka haaramatuks ja pisut müstiliseks kohaks (kus seitsmes Moosese raamat peidus, ketiga põranda küljes kinni) ning ametnikele läbi aegade asutuseks, mille rahavajadust on raskem põhjendada kui enamiku teiste käegakatsutavamate omi.

Juubeliga seoses tuleb kindlasti ära märkida suurt tööd nõudnud ilusaid näitusi vanagraafikast ja raamatukogu haruldustest, samuti ülevaatlikku näitust raamatukogu ajaloost. Eesti Post laskis välja raamatukogu juubelimargi. Aasta tipp-sündmus oli kahtlemata oktoobris peetud konverents *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200*, mille osavõtjaid oli üheksast riigist, samuti esinduslik õhtune vastuvõtt raamatukogu ajaloolises kodus Toomel. Et lisaraha taotlused juubeliürituste korraldamiseks jäid rahuldamata, jättis erakorraline juubeliaasta raamatukogu korralisse eelarvesse oma negatiivse jälje.

Eesti

Ka Eesti teadusraamatukogunduses ei arenenud kõik kiiresti ja mõistuspäraselt. Ometi toimus 2002. aastal oluline selginemine ka selles vallas. Toimis avalik-õiguslike ülikoolide rektorite ja haridusministri (Tõnis Lukas) kokkulepe ja riigieelarves oli eraldi rida teadusraamatukogude komplekteerimiseks. Tartu Ülikooli Raamatukogu komplekteerimissumma, tõsi küll, sellest ei suurenenud — aasta keskel tehtud eelarvemuudatustega muutus vaid raha paigutus eelarve ridadel.

Eesti ulatuses võeti nimetatud valdkonna korrastamiseks vastu haridusministri määrus *Teadusraamatukogudele ja arhiivraamatukogudele esitatavad*

nõuded, teadusraamatukogu ja arhiivraamatukogu nimetamise tingimused ja kord. Iseenesest vajalik määrus ebaõnnestus vähemalt selles osas, mis teadusraamatukogude nimetamise protseduuri puudutab. Igal juhul nimetati esimesed teadusraamatukogud — peale Tartu Ülikooli Raamatukogu pälvisid selle nimetuse ka Eesti Akadeemiline Raamatukogu, Tallinna Tehnikaülikooli ja Pedagoogikaülikooli raamatukogu. Rahvusraamatukogu deklareeris, et tema töötab oma seaduse alusel. Peale keerulisi arutelusid ja läbirääkimisi jõuti eelnimetatute vahel kokkuleppele ka andmebaaside ühishangete mahus ja nimetustes. Teatud tasa-kaaluolukord ja alus edasiminekuks oli saavutatud.

Raamatukogu

Raamatukogus endas tuleb olulisena nimetada aasta algusest kehtima hakanud palgatõusu ja raamatukogu palgakorralduse seadmist ülikooli omaga samadele alustele. Aasta alul realiseerusid ka viimased struktuurimuudatused, vaadati üle käsuliinid ja ametiülesanded, stabiliseerus juhtimisskeem. Aasta lõpus alustati regulaarsete arenguevestlustega keskastmejuhtidele ja spetsialistidele. Kõik see oli raamatukogu kui organisatsiooni arengule väga tähtis.

Tõhusat tööd tegi raamatukogu nõukogu professor Jaak Järve juhtimisel. Koos nõukoguga kirjutati lahti raamatukogu arendusülesanded ja lähemate aastate tegevuskava. Arendusülesannetega seotud analüüsid ja arutelud viisid mitme põhimõttelise otsuseni ja nii alustati 2002. aastal oluliste projektidega, mille realiseerumine jääb juba järgmisse aastasse. Siinkohal võib nimetada otsust valdkonnakesksete avakogude (valdkonnasaalide) moodustamiseks ja avakogude otustavaks suurendamiseks, üleminekut koristuse korraldamiselt koristusteenuse tellimisele, ülikooli dissertatsioonide elektroonilise andmebaasi loomist ja palju muud.

Iga aasta lõpus annavad ülikooli nõukogu ja valitsuse liikmed hinnangu väljaspoole teaduskondi jäävate ülikooli asutuste ja osakondade tööle ning arengule. Ligi neljakümne ülikooli allüksuse hulgas hõivas raamatukogu kuuenda positsiooni. Seda võib pidada kõige olulisemaks tunnustuseks raamatukogu töötajate tööle. 2002. aastat võib nimetada raamatukogule murranguliseks — vana-moelise ja vähekasuliku asutuse imago on muutunud, ülikooli raamatukogu on muutunud edumeelseks ja arenevaks ka ülikooli liikmete silmis.

Toomas Liivamägi,

Tartu Ülikooli Raamatukogu direktor

SISUKORD

Aastaaruanne 2002	9
I. Eelarve	9
II. Töötajad	9
III. Arendustegevus	11
IV. Kogud	15
1. Kogude täiendamine	15
2. Kogude korraldamine ja säilitamine	18
V. Kataloogitöö, elektronkataloog ESTER	19
VI. Lugejateenindus	20
VII. Bibliograafiatöö	24
VIII. Töö käsikirjade ja haruldaste raamatutega	25
1. Kogude täiendamine ja kirjeldamine	25
2. Uurijate teenindamine	29
IX. Teadustöö	30
X. Koostöö Eesti raamatukogudega	31
XI. Rahvusvaheline koostöö	32
XII. Raamatukogu 200. aastapäeva tähistamine	34
XIII. Euroopa Liidu dokumentatsioonikeskus 2002. a.	36
XIV. NATO teabekeskus 2002. a.	37

Lisad

I. Raamatukogu arvudes	38
Tabel 1. Tulud ja kulud 2000.–2002. a.	38
Tabel 2. Komplekteerimiskulud 2000.–2002. a.	39
Tabel 3. Komplekteerimissummade jaotus teaduskonniti 2001.–2002. a.	39
Tabel 4. Kogud 2002. a. (ISO 2789-1991 järgi)	40
Tabel 5. Lugejateeninduse näitajad 2000.–2002. a.	41
Tabel 6. Kogude hooldus ja ennistustööd 2000.–2002. a.	44
Tabel 7. Kogude kirjeldamine e-kataloogis ESTER 2001.–2002. a. ...	45
Tabel 8. Raamatukogu ja raamatukogu varade tutvustamine 2000.–2002. a.	49
II. Konverentsid, seminarid, ettekande- ja teabepäevad	50
III. Ettekanded konverentsidel, seminaridel jm.	52
IV. Publikatsioonid	56
V. 2002. a. korraldatud arhiivifondid	68
Fond 138: Perlitz, Harald Gottfried (1889–1972), füüsik, Tartu Ülikooli professor	68
Fond 148: Kadari, Helmut (1903–1976), õigusteadlane, Tartu Ülikooli professor	70
Fond 149: Kalnin, Viktor (1929–1992), meditsiiniajaloolane, Tartu Ülikooli dotsent	71
Fond 151: Kaelas, Aleksander (1911, Karksi–1964, Stockholm), välis-Eesti õigusteadlane ja välismaal Eesti kohta selgitustööd teinud ajakirjanik	71
Fond 166: Eesti kooli õppekava toetav slaidikogu	73
Fond 167: Knorring, Gustav von (1894, Tallinn–1989, Buchholz), parun, baltisakslane, Vene Keiserliku Ihukaardiväe ratsarügemendi ohvitser, Eesti Vabariigi sõjaväe prokurör	74
VI. Näitused	75

VII. Teaduslike organisatsioonide, korralduskogude, ajakirjade toimetuskolleegiumide liikmed	77
VIII. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liikmed	78
IX. Välislahetused, õppereisid	78
X. Välislahetuste aruanded	81
Tiina Kuusik. Ameerikat avastamas	81
Sulo Lembinen. SEPIA <i>workshop</i> fotokogude korraldamisest Amsterdami 17.–23. okt. 2002	83
XI. Teenetemärgi laureaadid 2002. a.	86
LIBER DATICUS UNIVERSITATIS BIBLIOTHECAE TARTUENSIS 2002	88
FOTOD	97
PERSONAALIA	
Kristina Pai endast ja raamatukogust	104
<i>Õnnitleme!</i>	
Linda Lass 90	106
Tiiu Põllumaa 70	107
Marju Salve 60	108
Mare Vadi 60	109
Heiki Epner 50	110
Kersti Jalas 50	111
Anne Laumets 50	112
Sirje Madisson 50	113
Elo Tulmin 50	115
<i>Meenutame</i>	
Aimi Hiir 100	116
Leo Leesment 100	120
Siiri Luts <i>in memoriam</i>	122
UURIMUSI	
Tatjana Šahhovskaja. Balti Ülikooli Eesti sektori arhiivist Tartu Ülikooli Raamatukogus	123

Tiina Kuusik. Töösoorituse hindamine Tartu Ülikooli Raamatukogus	132
SUMMARY	
Annual Report 2002	151
<i>Research</i>	
Tatjana Shakhovskaja. About the archive of the Estonian Section of the Baltic University in the Tartu University Library	166
Tiina Kuusik. Performance Appraisal at Tartu University Library	167

AASTAARUANNE 2002

I. Eelarve

2002. aastal olid raamatukogu tulud kokku 37,791 milj. krooni (2001. a. 27,416 milj. kr) ning kulud 31,750 milj. kr (2001. a. 26,904 milj. kr) (vt. lisa I, tabel 1). Positiivsena väärib märkimist Haridusministeeriumi poolt 4,5 miljoni kr eraldamine raamatuostudeks, mis on märk teadusinformatsiooni tähtsustamisest riiklikul tasandil.

Avariide ennetamiseks uuendati jooksevremondina käsikirjade ja haruldaste raamatute hoidlat läbiv veetorstik ning suleti osaliselt põhihoidlate veetorstik, serveriruumi muretseti kliimaseadmed. Kapitaalremondiks raamatukogule raha ei eraldatud, vajadus selle järele on suur. Aastaid tagasi valminud ventilatsioonisüsteemi renoveerimise projekt vananeb moraalselt, hoidlate rahvusvaheliselt aktsepteeritud nõuetele mittevastava mikrokliima tõttu on tõsises ohus kogude säilivus. Teaduskirjanduse lugemissaalides, enamikus tööruumides ning koridorides pole kahekümne aasta jooksul tehtud elementaarsetki sanitaarremoniti.

Mõnevõrra paranes varustatus töövahenditega. Endiselt on murelik seis põhivahendite soetamisel, nende hankimiseks saadi eelarvest kulutada kõigest 0,6%. Tartu Linnavolikogu rahastas konverentsisaali veebikaamera ostmist oma istungitest internetiülekanne tegemiseks. Tartu Linnavalitsus rahastas raamatukoguesise platsi haljastusprojekti konkurssi. Parimaks tunnistati Helmi Sakkovi kavand.

Projektiga *Tartu Ülikooli Raamatukogu humanitaarteaduslike ja museoloogiliste kogude säilitamine, täiendamine ja kättesaadavaks tegemine* lisandus 130 000 kr.

Eesti Kultuurkapital, Tartu Kultuurkapital ja Kultuuriministeerium toetasid raamatukoguteemalise lühiproosakogumiku *Puudutus* väljaandmist, Tartu Kultuurkapital ning Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond juubelinäitusi ning Kirjastus "Varrak" oktoobrikuist rahvusvahelist konverentsi.

II. Töötajad

Alates 1. jaanuarist 2002. a. jõustus uus ametikohtade klassifikatsioon koos uute ametinimetustega. Raamatukoguhoidja ametinimetus säilis ainult spetsialisti tähenduses, kaotati vanemraamatukoguhoidja nimetus, uudsena võeti kasutusele

assistendi ja klienditeenindaja ametinimetused. Töötasude vastavusse viimisel ülikooli palgaeeskirjaga lahutati töötaja kvalifikatsioon ametikohale esitatavatest nõuetest, millega vähenes kõrgharidust eeldavate ametikohtade hulk.

Loodi kogude direktori ametikoht. 1. jaanuarist 2002. a. valiti sellele kohale kodumaise kirjanduse osakonna juhataja Kristina Pai. Lugemissaalides ja hoidlates hakati klienditeenindajana rakendama tähtajaliste töölepingutega üliõpilasi. See tingis vajaduse mitmesuguste tööjuhendite järele (töö laenusuletis; elektrooniline laenusumoodul (laenutuste registreerimine, laenutatud teavikute tagastamise registreerimine, järjekorda panek, laenutuste blokeerimine ja teadete väljastamine), teavikute väljatoomine ja kohalepanek hoidlas, teavikute deponeerimine lugemissaali jt.), mille alusel on kavas välja töötada lugejateeninduse kvaliteedistandardid.

Aasta lõpul (seisuga 31.12.2002) oli raamatukogus 219,95 täidetud ametikohta, sh.

- raamatukogunduslik personal 167,45 ametikohta (190 töötajat),
- muu personal (tehniline ja abipersonal) 52,50 ametikohta (62 töötajat).

Raamatukogunduslikust personalist oli 130 töötajal akadeemiline kõrgharidus (sh. raamatukogunduslik 16), rakenduskõrgharidus 5 (raamatukogunduslik — 5) ning keskharidus 53 (raamatukogunduslik — 4). Teaduskraadiga töötajaid oli 7 (ajalookandidaat: H. Tankler ja A. Tering; magister: L. Dubjeva, M. Fedin, K. Pai, V. Seiler ja L. Sooväli).

Alustati töötajate hindamisega, vastav metoodika töötati välja raamatukogus (Tiina Kuusik). Esimesena kuulusid hindamisele referendid ja asedirektorid (kogude direktor, teenindusdirektor ning tehnoloogiadirektor).

Eesti Vabariigi 84. aastapäeva puhul autasustas EV President Kulla Jentsonit Valgetähe medaliga.

Töötajate enesetäiendamine

Raamatukogu korraldusel toimusid järgmised koolitusüritused:

- pärgamendi omadused ja säilitamine (18. apr.),
- marmorpaberi valmistamine ja kasutamine köite ennistamisel (22.–23. apr.),
- stressi juhtimine (28. ja 31. mai),
- kliendisuhte loomine ja hoidmine,

- sisekommunikatsioon,
- tee rahuloleva kliendini (12. mai, 5. juuni ja 1. nov.),
- märksõnastamine (19.–20. sept.),
- kirje päev kõikidele e-kataloogis ESTER osalevatele Tartu raamatukogudele (29. okt.),
- võrguväljaannete kataloogimine (11. nov.),
- esitlusprogramm *MS PowerPoint*.

Helsingi ülikooli raamatukogu elektrooniliste teenuste juht Kristiina Hormia-Poutanen tutvustas 6. juunil Soome e-raamatukogu projekti *FinELib* ning juhendas 14. oktoobril õpikoda *Elektrooniliste ressursside kasutuslitsentside üleriigiline ostmine — tulemused ja mõju*.

Raamatukogu töötajad osalesid teiste raamatukogude, arhiivide ja muuseumide ning Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu ja TÜ Ametiühingu korraldatud seminaridel, konverentsidel ning koolitusüritustel. Erialase silmaringi avardamisele aitas kaasa stažeerimine välismaal ning osalemine rahvusvahelistel konverentsidel ja seminaridel.

Doktoriõppes (TÜ-s) jätkas kaks, magistriõppes kuus (3 TÜ-s, 2 TPÜ-s, 1 Eesti Kunstiakadeemias) ning Viljandi Kultuurikolledžis raamatukogunduse ja infoteaduste erialal kolm töötajat.

III. Arendustegevus

Aruandeaasta peamised arenduseesmärgid olid:

- infotehnoloogilise infrastruktuuri arendamine,
- elektrooniliste teavikute kogu suurendamine ning elektrooniliste teenuste laiendamine,
- koostöö ELNET Konsortsiumi liikmesraamatukogudega elektrooniliste teavikute komplekteerimisel, infosüsteemi INNOPAC rakendamisel ning ühiste andmebaaside (ESTER, ARTIKKEL) loomisel,
- lugemissaalide avakogude suurendamine, sisulise valiku parandamine ning lugejatele käepärasemaks muutmine, ettevalmistustööd teadus- ja õppekirjanduse lugemissaali ühendamiseks valdkonnakeskseteks lugemissaalideks (humanitaarteadused, loodusteadused/arstiteadus, sotsiaalteadused),

- organisatsioonikultuuri täiustamine,
- rahvusvahelise koostöö avardamine.

18. veebruaril 2002. a. kiitis TÜ Raamatukogu nõukogu heaks *Tartu Ülikooli Raamatukogu arengukava projekti 2002–2005*, mille kohaselt raamatukogu on:

- teadusinformatsiooni vahendamise keskus riiklikus ulatuses,
- keskne arhiivraamatukogu, koordineerides sundeksemplaride laekumist, nende kirjeldamist ja säilitamist regionaalses ulatuses ning osaledes rahvusbibliograafia koostamises,
- Tartu Ülikooli keskne asutus:
  - informatsiooni hankimise, korraldamise ja kättesaadavaks tegemise mõttes,
  - ülikooli raamatukoguvõrgu keskusena,
  - suhtlemis- ja ürituste korraldamise kohana.

Kooskõlas 2001. a. Riigikogus vastu võetud *Teadus- ja arendustegevuse seaduse* uue redaktsiooniga kinnitati Haridusministeeriumi käskkirjaga nr. 593 28. maist 2002. a. Tartu Ülikooli Raamatukogule viieks aastaks teadusraamatukogu ja arhiivraamatukogu staatus koos Eesti Akadeemilise Raamatukogu, Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu, Tallinna Pedagoogikaülikooli Raamatukogu ja Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukoguga. Sügisel algas eelnimetatud raamatukogude ühise komplekteerimiskava koostamine. Teadus- ja arhiivraamatukogude rahastamise korra kinnitamine lükkus 2003. aastasse.

Infotehnoloogiline areng

Jätkus raamatukogu infotehnoloogilise infrastruktuuri arendamine, osteti juurde uusi personaalarvuteid, lisamäluseadmeid serveritele ning uuendati tarkvara. Aasta lõpul asuti katsetama infosüsteemi INNOPAC *Millenniumi*-versiooni. Kahjuks ei realiseerunud kava anda lugejatele võimalus pikendada ise laenutähtaegu e-kataloogi laenutusmooduli kaudu.

Uue kujunduse sai raamatukogu *www*-kodulehekülg, mis võrreldes varasemaga on orienteeritud rohkem informatsiooni ja teenuste vahendamisele kui enesetutvustusele. Kasutajatele on raamatukogu veebilehelt kättesaadavad üheksa uut andmebaasi, sh. kaks digitaalandmebaasi (*Portreed ja kohavaated; Autograafid*), jätkati 14 varem alustatud andmebaasi koostamist. Aruandeaasta lõpuks sisaldas olulisim andmebaas — elektronkataloog ESTER teavet

23,82% kogude kohta. E-kataloogiga oli aasta lõpuks ühinenud 15 TÜ erialaraamatukogu. Valmisid vajalikud abimaterjalid ning tööjuhendid monograafiate ning elektrooniliste ajakirjade kataloogimiseks MARC21 formaadis. Kataloogijate töö hõlbustamiseks on 2002. aastast kõik tööjuhendid kättesaadavad raamatukogu siseveebis — intranetis.

Töötati välja väitekirjade elektroonilise publitseerimise ja arhiveerimise ning digitaalkogu loomise põhimõtted ja tehniline kirjeldus.

Aasta lõpuks oli raamatukogus 2 serverit, 254 arvutitöökohta (sh. 249 interneti ühendusega), neist 108 lugejate kasutuses.

Organisatsioonikultuur

1. jaanuarist 2002. a. rakendus raamatukogus valdkonnakeskne (kogud, teenindus ning tehnoloogia ja haldus) juhtimisskeem. Alustati struktuuriüksuste kirjeldamisega, täpsustamaks nende ülesandeid ning vastastikuseid seoseid. TÜR-i ja erialaraamatukogude suhete määratlemiseks valmis ülikooli raamatukoguvõrgu põhimääruse projekt, mis TÜ teadus- ja arendusosakonnas põhimõtteliselt heaks kiideti.

2001. a. rakendatud erialareferentide süsteem on andnud positiivseid tulemusi — paranenud on raamatukogu ja teaduskondade koostöö. Koostati referentide koostööd ja vastutusvaldkondi komplekteerijate ning liigitajatega täpsustavad dokumendid.

Raamatukogu sai kaasaegsema ilme tänu uudse kujundusega siltidele, viitadele ning mitmesugustele ametlikele pisitrukistele (lugejakaart, külastajakaart, visiitkaart jm.; kunstnik Martin Nurm). Loomisel on firmastiili raamat. Juubeli-aastat tähistavast logost saab töötajate heakskiidul raamatukogu uus logo (ootab ülikoolipoolset ametlikku kinnitust).

Valmisid avalikkussuhteid ning sisekommunikatsiooni käsitlevate dokumentide projektid. Tööjõu ning materiaalsete ressursside säästlikumaks kasutamiseks muudeti näituste korraldamine projektipõhiseks tööks.

Arenduskogus 2002. a. vastu võetud dokumendid:

- Väliskirjanduse osakonna kirjeldus (3. jaan.),
- TÜ Raamatukogu personali liigitus ja palgagrupid (10. jaan.),
- Tartu Ülikooli Raamatukogu arengukava projekt 2002–2005 (18. veebr.),
- Näituste korraldamine raamatukogus (29. apr.),
- TÜ Raamatukogu avakogude ümberkujundamise põhimõtted (6. mai),

- Töösoorituse tulemuslikkuse hindamise põhimõtted TÜ Raamatukogus (6. mai),
- Muusika- ja keeleõppekeskuse kirjeldus (5. nov.),
- Säilitus- ja hooldusteenistuse kirjeldus (27. det.).

Kataloogitoimkonnas vastu võetud dokumendid:

- Jadaväljaanded MARC21-s,
- Kollektiivide pealdiste normikirjed INNOPAC-is,
- Monograafiate kataloogimine MARC21-s,
- Segateavikute kataloogimine.

Kogude arenduse toimkonnas täpsustati 2001. a. kinnitatud juhendit *Komplekteeritava ja säilitatava Eesti teaviku eksemplaarsus TÜ Raamatukogus*. Mõnel koosolekul arutati komplekteerimisraha jaotamise ja kasutamisega seotud küsimusi.

Teenindustoimkonnas vastu võetud dokumendid:

- Päringute registreerimine,
- Komplekteerijate ja referentide koostöö,
- Liigitajate ja referentide koostöö,
- Teatmeteenistuse konsultandi tööjuhend,
- Teatmeteenistuse administraatori tööjuhend,
- Väidetavalt tagastatud teavikud,
- Lugejate andmebaasi korrashoid.

Lisaks eelnimetatutele täpsustati raamatukogu kasutamist reguleerivaid ja abistavaid dokumente (teavikute kasutamine, elektronkataloogi ESTER kasutamine, laenutamine koju ja kohalkasutamiseks).

Projektid

Jätkus osalus *ELNET Konsortsiumi retrospektiivse rahvusbibliograafia ning kaartkataloogide retrokonversatsiooni* projektides (projektijuht Elsa Loorits):

- Eesti raamat 1918–1944,
- Eesti raamat 1945–1991,
- Eesti perioodika,
- Võõrkeelne raamat 1970–1994.

Projekti *Tartu Ülikooli Raamatukogu humanitaarteaduslike ja museoloogiliste kogude säilitamine, täiendamine ja kättesaadavaks tegemine* (kavandatud aastatele 2002–2006, projektijuht Kristina Pai) rahastati riiklikust sihtprogrammist *Eesti keel ja rahvuskultuur*. Selle raames sai teha vaid kõige hädapärasemaid hooldus- ja ennistustöid, muretseda säilitustarvikuid ning järelkomplekteerida hävinud või puuduvaid eestikeelseid ja *Estica*-trükiseid.

Lääne-Euroopa varane graafika Tartu Ülikooli Raamatukogus (projektijuht Mare Rand). Raamatumuuseumis eksponeeritud graafikanäituse edasiarendamist virtuaalnäituseks toetas Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond 5000 krooniga. Gravüüridest valmistati slaidid ning neist omakorda digitaalfailid; alustati virtuaalnäituste tarbeks vajaliku infotehnoloogilise aluse loomisega.

Digitizing and networking of special scientific collections DiNess (projektijuhid Heiki Epner ja Hain Tankler) — EL-i 6. raamprogrammiga liitumiseks algatatud projekti eesmärk on leida koostööpartnereid ajalooliste erikogude digiteerimiseks ning nende kättesaadavaks tegemiseks internetis. Ainsa Ida-Euroopast laekunud projektina äratas see EL-i XIII direktoraadi alagrupis 1.1.2.i tähelepanu ning suunati edasi täiendavaks ekspertiisiks.

eIFL (Electronic Information for Libraries), Sorose Fondi ja Avatud Ühiskonna Instituudi (Budapest) projekt elektrooniliste ressursside kättesaadavaks tegemiseks Ida-Euroopa ja arengumaade raamatukogudele (Eesti koordinaator Marika Meltsas, töögrupi liige Toomas Liivamägi).

Erfassung und kulturgeschichtliche Erschliessung des Personalschrifttums im alten deutschen Sprachraum des Ostens, Osnabrückeri Ülikooli interdistsiplinaarse varase uusaja kultuuriloo instituudi 1996. a. algatatud projekt Läänemere- ja arhiivides leiduvate juhutrukiste publitseerimiseks ning koondkataloogi väljaandmiseks (Malle Ermel, Ülle Mölder).

IV. Kogud

1. Kogude täiendamine

Aruandeaastal kulutati kogude täiendamiseks **eelarvelisi vahendeid 10,203 miljonit krooni**, sh. Haridusministeeriumi sihtotstarbeline eraldis oli 4,5 milj. kr (vt. lisa I, tabel 2). Kahetsusväärset vähendas aga ülikool

aasta keskel varem määratud komplekteerimiseelarvet ning praktikas kasvas see 0,5 milj. kr võrra. Et Haridusministeeriumilt otse saadud raha staatus jäi pikaks ajaks (aprill–november) ebamääraseks ja 2003. a. komplekteerimiseelarve suurus segaseks, sundis olukord raamatuostusummade kulutamisel ettevaatlikkusele, mistõttu jäi 1,2 milj. kr kasutamata.

Võrreldes 2001. aastaga kasvasid kõige rohkem kulutused elektroonilistele teavikutele (516,9 tuhande kr võrra), kokku kulutati andmebaaside ja ajakirjade kasutuslitsentsidele 1,49 miljonit krooni. Kaugjuurdepääsuga elektroonilisi perioodikaväljaandeid oli 2002. a. 6590 nimetust, neist 4569 nim. 2002. aasta väljanded, e-ajakirjade arhiiv sisaldas 2021 nimetust. 2002. aastal telliti välismaiseid trükiajakirju 600 nimetust, mis moodustas vähem kui 10% jooksvalt saabuvatest välisajakirjadest (7200 nimetust, neist elektroonilised 6590). Teaduskondade erialaraamatukogudesse ning kolledžite raamatukogudesse osteti nende eelarvest ning uurimistoetuste ja projektide rahast teavikuid 4,023 miljoni krooni eest. *Comité Dilbeek—Estonia* (Belgia) annetas 30 tuhat kr majandusalase õppekirjanduse muretsemiseks.

Hoolimata komplekteerimiseelarve kasvust sundis hinnatõus vähendada sundeksemplarile lisaks ostetavate **Eesti trükiste** arvu. Esmajoones puudutas see otsus jätkväljaandeid, aga ka Tartu Ülikooli doktoriväitekirju (viimaseid osteti varasema 4 asemel lisaks 3 eksemplari). Projekti *TÜ Raamatukogu humanitaarteaduslike ja museoloogiliste kogude säilitamine, täiendamine ja kättesaadavaks tegemine* summadest järelkomplekteeriti vanemaid eestikeelseid trükiseid, *Estica-* ja *Baltica*-trükiseid 25,58 tuhande kr eest. O. Lutsu nim. Tartu Linna Keskraamatukogult saime eestikeelseid kalender-teatmikke, kehakultuuri-, põllumajandus- ja tehnikakirjandust 1940.–1960. aastatest.

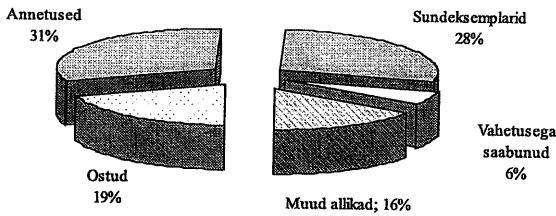
Publikatsioonide vahetus püsib juba aastaid stabiilsena. Aruandeaastal oli raamatukogul 320 vahetuspartnerit, olulisimatena neist tuleks nimetada Kongressi Raamatukogu, Yale'i ja Stanfordi ülikooli raamatukogu USA-s; Alam-saksimaa Riigi- ja Göttingeni Ülikooli Raamatukogu, *Deutsche Forschungsgemeinschaft*'i, firmat *Kubon&Sagner* Saksamaal; Austria Teaduste Akadeemia; Joensuu, Kuopio, Oulu ja Turu ülikooli raamatukogu Soomes; Voroneži Ülikooli ja Rahvusraamatukogu Venemaal; Läti Akadeemilist Raamatukogu; Leedu Teaduste Akadeemia Raamatukogu; Bulgaaria Rahvusraamatukogu ning Slaavi Raamatukogu Prahast. 2002. aastal omandas TÜR vahetuse teel 2694 trükist koguväärtuses 1,052 milj. krooni.

2002. aastal rikastusid raamatukogu kogud mitme **annetuse** läbi. Nime-tagem siinkohal dotsent P. Palmeose ning kergejõustiklase Jaan Jürgensteini pärijaid, prof. Epp Lauku, prof. Valner Krinalit; dr. Endel Arujat Kanadast; prof. Gert von Pistohlkorsi (ajalookirjandus) ja perekond Schulze-

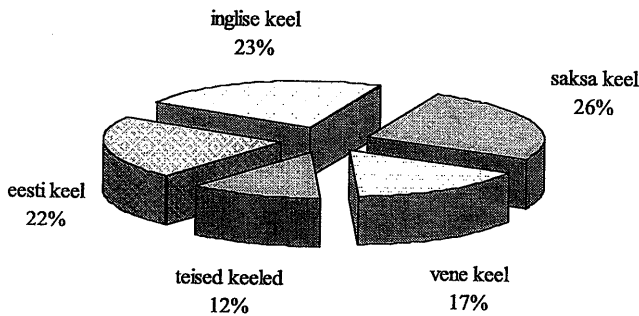
Koopsi (J. W. Goethe teoste hinnaline väljaanne) Saksamaalt; Th. Kämmereri (assüroloogiakirjanduse kogu); prof. I. Levinit (folkloristikakirjandus) Peterburist; M. Männikut (meditsiiniajakirjad) USA-st; Yale'i Ülikooli raamatukogult saabus hulgaliselt kunstikirjandust. Jätkus USA Kesk- ja Ida-Euroopa raamatukogudele suunatud teadusajakirjade annetus projekt ning George Sorose Fondi Puškini-projekt. *Th. Karger-Verlag* (Šveits) saatis annetusena oma teadusajakirju (29 nimetust).

Kasutuskogudesse aruandeaastal lisandunud 52 144 uuest teavikust osteti 10 083 eks., vahetusena saabus 2869 eks., annetusena 16 262 eks., sundeksemplarina 14 684 eks., muudest allikatest 8246 eks.

Komplekteerimisallikad 2002. a.

Lisandunud teavikute jagunemine keelte järgi¹

Kogude suuruse kohta vt. ka lisa I, tabel 4.

¹ Aluseks on võetud elektronkataloogi lisandunud uute teavikute kirjetete arv.

2. Kogude korraldamine ja säilitamine

Põhihoidla A-korrusel paigutati ümber A- ja B-formaadis eestikeelsed trükised, mille tulemusena vabanes juurdekasvuruum järgnevak viieks aastaks. Eesti trükiste arhiivkogule kasvupinna saamiseks otsustati kaotada iseseisev teatme- kirjanduse kogu ning teatmeteosed liita teiste kogudega.

1990.–1994. a. *Estica*-kogusse järelkomplekteeritud pärast 1945. aastat ilmunud trükised suunati võõrkeelse raamatu või perioodika kogusse ning seni elektronkataloogis kajastamata trükised kirjeldati, liigitati ning märksõnastati. *Estica*-kogu täiendatakse edaspidi ainult kuni 1945. a. ilmunud trükistega. Säilivuse tagamiseks saavad uuemad *Estica*-trükised vajadusel arhiiveksemplari staatus.

Võõrkeelse raamatu kogu (ilm. alates 1917. a.) III osakonna (usuteadus) kasv tingis ka selle ümberpaigutamise vajaduse.

Seoses eesmiseva õppekirjanduse ja teaduskirjanduse lugemissaali liitmisega eraldasid referendid koos õppekirjanduse osakonna töötajatega liiges eksemplaarsuses olevad ning vananenud õpikud, mis kanti maha. Ühtekokku kustutati 81 181 eksemplari, millest 2684 eks. suunati teistesse kogudesse (peamiselt eestikeelne trükis).

Alustati varukogus olevate trükiste kirjeldamisega e-kataloogis (kirjed ei ole lugejatele nähtavad), mis kiirendab järelkomplekteerijate tööd ning võimaldab hoidlatöötajatel hõlpsasti asendada kadunud või lagunenud trükis uuega.

Kogude säilivuse seisukohast on jätkuvalt probleemiks nõuetele mittevastav mikrokliima hoidlates. Suvekuudel tõusis temperatuur hoidlates +27° C, lugemissaalides isegi +30° C, õhuniiskus kõikus 45%-st kuni 70 %-ni. Ventilatsioonisüsteem ja konditsioneerid on amortiseerunud, paikse leevendusabinõuna tuli tarvitusele võtta veevannid nagu aastakümneid tagasi. Tõsises ohus on nahk- ja pärgamentköited. Viimased on liigsoojas ja kuivas õhus tugevasti deformeerunud. Piiratud ressursid ei võimalda teha restaureerimis-konserveerimistöid vajalikus mahus. Hoiutoimkonna otsusega suunati restaureerimisele põhiliselt 20. sajandi I poole eestikeelseid trükiseid, mis on lugejate poolt väga nõutud, ning lihtsamate kahjustustega haruldasi raamatuid ja käsikirju.

2001. a. läbiviidud ümberkorraldused desinfektorite töös on end praktikas õigustanud — hoidlad on märgatavalt puhtamad ning ka raamatuvara puhastamine tolmust ja tahmast edeneb jõudsasti. Projektile *TÜ Raamatukogu humanitaarteaduslike ja museoloogiliste kogude säilitamine, täiendamine ja kättesaadavaks tegemine 2002.* a. eraldatud rahast muretseti 57 657 kr eest mappe, kaardikappe, võrkstend jm. säilitustarvikuid.

Hooldus- ja ennistustööde kohta vt. lisa I, tabel 6.

V. Kataloogitöö, elektronkataloog ESTER

Elektronkataloogi ESTER lisandus (vt. lisa I, tabel 7)

- 20 686 originaalkirjet,
- 6072 koopiakirjet

ning

- 5374 lühikirjet lugejate poolt tellitud, ainult kaartkataloogides kirjeldatud teavikutele,
- 39 465 retrokirjet (varasemate lühikirjete täiendamine, kaartkataloogi põhjal kirjete koostamine, kopeeritud kirjete täiendamine),
- 1884 normikirjet.

Alustati normikirjete koostamist Tartu Ülikooli asutustele ja väljaannetele. Selle väga aeganõudva tööga kaasnes kirjete parandamise ja korrastamise vajadus Tartu andmebaasis. Redigeerimistööde mahtu ning kestvust on esialgu raske prognoosida. Normikirjete koostajate töö kergendamiseks skaneeris OÜ Sirvi Tartu Ülikooli bibliograafiakartoteegi materjalid ning korraldas need digitaalandmebaasiks *Tartu Ülikooli õppejõud 1919–1938. Tartu Ülikoolis töötanud isikud 1940–* (vt. www.utlib.ee/kataloogid/kartbibl/tyisik).

Märksõnastati 24 218 teavikut, tesaurusesse INGRID lisandus 1103 uut märksõna. INGRID-i ja Eesti üldise märksõnastiku ühisosa vastavusse viimiseks jätkus koostöö Eesti Rahvusraamatukogu normandmete osakonnaga.

Kohaviidastajate töös loobuti kohaviida vihikutest — uus arvutiprogramm muutis kohaviidastamise kiiremaks ja mugavamaks.

E-kataloogi sisestati mikrofilmitud eestikeelsete ajalehtede eksemplarikirjed (u. 1500 kirjet).

Kataloogidest kustutati 2002. a. 4100 mahakantud eksemplari ja eemaldati 3880 kaarti.

Jätkus **kaartkataloogide konverteerimine**. TÜ Raamatukogu osales ka aruandeaastal ELNET Konsortsiumi sellealastes retroprojektides. *Eesti trükiste retrospektiivse rahvusbibliograafia* kahe allprojekti: *Eesti raamat 1918–1944* ja *Eesti raamat 1945–1991* raames konverteeriti aastatel 1945–1991 ilmunud 22 000 raamatu kirjed, mis puudusid Tallinna andmebaasis, ning Tartu Ülikoolis 1918.–1991. a. kaitstud väitekirjade ja auhinnatööde kirjed. *Eesti perioodika* osas kohandati Rahvusraamatukogust ja Eesti Akadeemilisest Raamatukogust

saadud ajakirjade ja väikelehtede kirjeid ning lisati neile eksemplarikirjed. Tööjõu puudusel ei olnud võimalik konverteerida vanemate (ilmunud kuni 1917. a.) eestikeelsete raamatute ja jätkväljaannete kirjeid. Põhiosas lõpetati töö projektiga *Võõrkeelne raamat 1970–1994*: redigeeriti kaartkataloogi kirjed ja tehti inventuur võõrkeelse raamatu kogus, mille tulemusena lihtsustus ka dubletsuse kontrollimine. Töö katkes pärast rahastamise lõppemist Konsortsiumi poolt, konverteerida on jäänud veel 25% võõrkeelsete raamatute kirjetest (tähed *Re–Z*). Kaartkataloogide konverteerimise tähtsust kinnitab asjaolu, et pärast raamatute kirjeldamist elektronkataloogis nende kasutamine intensiivistus.

Olukorras, kus lugejad üha enam eelistavad kasutada elektronkataloogi, ei saa rahul olla kaartkataloogide konversiooni tempoga. 2002. a. lõpuks oli elektronkataloogis kirjeldatud 23,82% kasutuskogudest (2001. a. lõpuks 18,8%). Oluliselt on kasvanud elektronkataloogis kirjeldatud käsikirjade ja fotode hulk.

Elektronkataloogi kvaliteet kannatab selle all, et konverteeritud võõrkeelseid trükiseid rahapuudusel ei märksõnastata, märksõnaotsing on aga valdav. Referentide initsiatiivil märksõnastati elektronkataloogis lugemissaali avakogus olev reaalteaduslik kirjandus, samas ei ole osa lugemissaalis olevast humanitaarja ja sotsiaalteaduslikust kirjandusest e-kataloogist teema(märksõna)otsingu järgi leitav. Lugejateeninduse seisukohast on häiriv seegi, et kataloogid ei peegelda enam adekvaatselt kogude seisu ning lahknevad neis sisalduva informatsiooni poolest (tööjõu puudusel ei kanta kaartkataloogidesse kohaviitade muutusi). Vaja on koostada kaartkataloogidele passid.

Korda tehti vanema võõrkeelse kirjanduse (ilmunud kuni 1945. a.) sedelkataloog G1, tagasi liideti 1000 elektronkataloogis kirjeldatud raamatute sedelit ning mitteladina tähetikus sedelid.

VI. Lugejateenindus

Aruandeaastal kasvas nii registreeritud lugejate kui teavikuid laenutanud lugejate arv, vähenes füüsiliste külastuste ning raamatukogutöötaja vahendatud laenutuste üldarv (vt. lisa I, tabel 5). Füüsiliste külastuste arvu langus on seletatav sellega, et kataloogiotsinguks (eriti uuemate väljaannete puhul) ning teavikute tellimiseks ei pea enam tulema raamatukogusse, seda on võimalik teha elektronkataloogi vahendusel. E-kataloogis ESTER kajastub 23,82% kasutuskogudest. E-posti vahendusel on võimalik panna järjekorda väljalaenutatud teavikutele ning pikendada ka laenutähtaegu. Kõik raamatukogusse tellitud elektroonilised ajakirjad ja andmebaasid on kasutatavad ülikooli arvutivõrgus ning TÜ õppejõududel ka koduarvutite kaudu. Raamatukogule tellitud 400 välismaist trüki-ajakirja deponeeritakse haru- ning erialaraamatukogudesse. Lisaks ajakirjadele

on e-kataloogiga ühinenud TÜ erialaraamatukogudel võimalik deponeerida pearaamatukogust üheks semestriks ka monograafiaid.

Laenutuste üldarvu langus on seotud avakogu suurendamisega. Töö avakoguga oli aruandeaasta üks peamisi arendusülesandeid lugejateeninduses. Koju-laenutuste arvu suurenemine pearaamatukogus on seletatav sellega, et avariilistel olevate teavikute puhul rakendatakse lühiajalisi laenutähtaegu (24 tundi ja 7 päeva), koju hakati laenutama ka pärast 1945. a. ilmunud välismaiseid dissertatsioone.

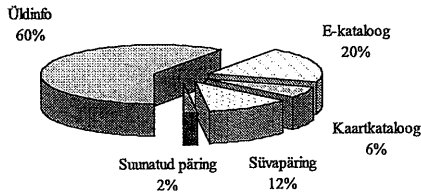
Avariilitele suunatava kirjanduse sisuline valik kuulub 2002. aastast erialareferentide tööülesannetesse. Hõlbustamiseks kirjanduse leidmist, täiustati pearaamatukogu teaduskirjanduse lugemissaalide avariilite liigitusskeemi. Põhjalikumaid muudatusi tehti arstiteaduse, bioloogia, filosoofia, geograafia, kunsti, pedagoogika ja spordi rubriikides; eraldi liigina toodi välja semiootika. Erialased teatmeteosed paigutati vastava liigi algusesse, lihtsustati ka kohaviitaid. Alustati filoloogiaüliõpilastele kohustuslike ilukirjandusteoste väljatoomist teaduskirjanduse lugemissaali. Avariilitele suunatava kirjanduse valikul konsulteeritakse üha rohkem õppejõududega. Kriitiliselt vaadati üle ka haruraamatukogudes avariilistel oleva kirjanduse valik. Aasta lõpuks kasvasid avakogud 5557 laudimeetrini (2001. a. 4823 lm). Iseteeninduslik laenutamine avariilitel kohalkasutamiseks ei kajastu aga statistikas.

Alustati ettevalmistustega teadus- ja õppekirjanduse lugemissaalide liitmiseks (projektijuht Marika Liivamägi), mille tulemusena luuakse valdkonnakesksed saalid (loodusteadused/arstiteadus, humanitaarteadused ja sotsiaalteadused). Sellega seoses kaotatakse ajakirjade ja õppekirjanduse lugemissaal ning õpikute hoidlakogu. Viimase asemele luuakse endisesse kataloogimisosakonna tööruumi kojulaenutatavate õpikute avakogu (trükised, millel on suur eksemplaarsus ning sellest tulenevalt ka pikemad laenutähtajad (30–60 päeva)). Aruandeaastal toodi teaduskirjanduse saali üle usuteaduse ja õigusteaduse õpikud.

Teatmeteeningus

TÜ Raamatukogu pearaamatukogu teatmeteeninguses (kataloogisaali konsultant), lugemissaalides ning haruraamatukogudes registreeriti novembris 8130 päringut, saamaks selgust, milliste probleemidega pöörduvad lugejad raamatukogutöötajate poole, ning viimaste töökoormusest. Suuliste päringutega pöörduvad lugejad kõige sagedamini konsultandi poole kataloogisaalis ning 1. ja 3. lugemissaali laenutusleti töötajate poole (67% päringutest). Päringute sisust annab ülevaate alljärgnev graafik:

Päringute struktuur (november 2002)

Üldinfo — suuline päring raamatukogu teenuste ja laenutuskorra kohta, suunamine kataloogi või avariulite juurde konkreetse raamatu või valdkonna kohta teabe leidmiseks, lihtsad leidumusteadised, elementaarsed juhised elektronkataloogi kasutamiseks, abi laenutussedeli täitmisel, teaviku asukoha selgitamine. Lugejate seisukohast muutub järjest häirivamaks asjaolu, et elektronkataloogi lisandub üha uusi teavikute asukohti, mistõttu on neil üha raskem eristada, kus soovitud teavik füüsiliselt asub (TÜR-i pearaamatukogus, haruraamatukogus või TÜ erialaraamatukogus). Selliste päringute üldarvu vähendamiseks on vaja rohkem tähelepanu osutada lugejaid abistavale visuaalsele informatsioonile (viidad, sildid) ning ka lugejakoolitusele.

Siivapäring (suuline ja kirjalik) — bibliograafia-, leidumus-, meetodika- ja teemapäring; dokumendiotsing, infootsingu konsultatsioon andmebaasides või internetis.

Suunatud siivapäring — spetsiifilise sisuga, vastamiseks edasi suunatud päring (näit. käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonda vm.).

Kirjalikke päringuid saabus 1048 — Argentiinast, Hispaaniast, Iisraelist, Itaaliast, Jaapanist, Lätist, Poolast, Suurbritanniast, Taanist, Ukrainast, USA-st, Venemaalt. Neis sooviti andmeid TÜ kasvandike ja õppejõudude ning Eestiga seotud isikute kohta; küllalt palju oli leidumuspäringuid. Üha enam populaarsust võidab elektrooniline teatmeteening: 2002. a. vastati 806 e-postiga saabunud päringule.

Lugejakoolitus

Tavapäraselt korraldati sügissemestri algul raamatukoguõppusi esmakursuslastele (eesti, inglise ja vene keeles) ning vabalt formeerunud gruppidele — kokku 990 osavõtjat, mis on rohkem kui varasematel aastatel. Õppustel osalenute arvu tõusu mõjutas positiivselt referentide ja tuutorite koostöö. Tuutorid motiveerisid üliõpilasi õppustel osalema ning püüdsid ka tunniplaanis leida sobivaid aegu raamatukoguõppuste jaoks. Septembriks koostati uued vähese tekstiga, kuid visuaalselt atraktiivsed raamatukogu kasutusvõimalusi ja teenuseid tutvustavad

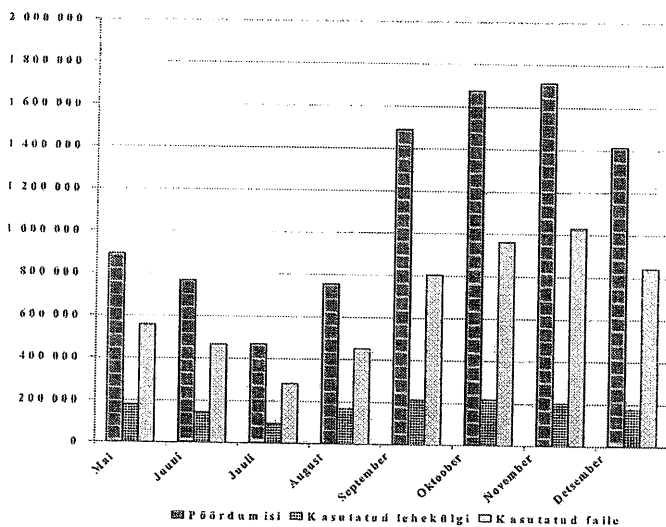
reklammaterjalid. Senisest rohkem tuleks tähelepanu osutada Avatud Ülikooli üliõpilastele, kes kasutavad raamatukogu põhiliselt nädalavahetusel.

Erialainfootsingu kursused ning praktikumid raamatukogutöötaja (referendi) juhendamisel toimusid sotsiaalteaduskonna (psühholoogia, SOPH.00.003 *Teadusinformatsiooni allikad*), õigusteaduskonna (õppeaine *Rahvusvaheline õigus*) ning majandusteaduskonna üliõpilastele.

Elektronilised teenused

Uue kujunduse sai raamatukogu veebilehekülj (www.utlib.ee). Uues versioonis on asutusekeskne lähenemine asendunud kogude ja teenuste vahendamisega. Selle tulemusena on veebilehe kasutatavus kasvanud ligi viiendiku võrra, alla laaditavate materjalide hulk isegi poole võrra. Avardunud on ka virtuaalkülastuste geograafia, Euroopa maadele on lisandunud Araabia Ühendemiraadid, Austraalia, Brasiilia, Jaapan. Veebilehe kasutusstatistikast (mai–detsember 2002. a.) annab ülevaate alljärgnev graafik.

Veebistatistika 2002. a.

2002. a. oli raamatukogul ostetud kasutuslitsents 90 täistekstiandmebaasi-
le: EBSCO, *ScienceDirect*, JSTOR (*Arts&Science I Collection*, *Arts&Science II Collection*, *Business Collection*), *Cambridge Scientific Abstracts*, PROLA (*Physical Review on the Web*), *MathSciNet* (*Mathematical Reviews on the Web*), *Current Contents Connect*, *STN International*, EUROSTAT, CELEX. Lisaks eelnimetatutele oli ajutiselt (katsetusteks) avatud juurdepääs veel 26 andmebaasile: *GeoRef*, *INSPEC*, *EconLit*, *SportDiscus*, *TOC Premiere*, *CINAHL*,

Cochrane, Agricola, PsycArticles, PsycInfo, Nature Publishing (42 e-ajakirja, 3 entsüklopeediat), *ISI Web of Knowledge, Journal Citations Reports, Synergy, IOP, SpringerLink, Beilstein Abstracts, Chimica, ChemVillage, Art Index Retrospective, Art Index, Art Full Text, Integrum World Wide, Literature Resource Center, Oxford Reference Online, MLA International Bibliography*. Kõikidele andmebaasidele (v.a. *STN International, EUROSTAT ja CELEX*) oli loodud juurdepääs ülikooli arvutivõrgus ning õppejõududele ka koduarvutite kaudu. Raamatukogu andmebaaside ruumis on kohapeal kasutamiseks 41 CD-ROM andmebaasi, kasutajate arv infootsinguks püsib stabiilselt 30 000 ümber (peamiselt üliõpilased).

Raamatukogudevaheline laenus

RVL tellimuste arv on aasta-aastalt kasvanud (vt. lisa I, tabel 5), üha rohkem kasutavad RVL-i teenuseid üliõpilased ja magistrandid. TÕ Raamatukogus puuduvate raamatute või ajakirjaartiklite saamiseks on võimalik täita tellimisleht kas raamatukogus kohapeal või veebileheküljelt. Peamiseks partneriks TÕ ja Eesti teadusraamatukogudes puuduvate dokumentide hankimisel on kujunenud Sakamaa teadusraamaturamatukogude konsortsium SUBITO, mis pakub artiklikoopiate ja raamatute elektroonilise otsetellimise võimalust. Teenuse hinnad on soodsad ning tähtajad lühikesed, elektrooniline artiklikoopia saabub 1–2 päevaga. Lugejate soovil edastame neile SUBITO vahendusel saadud artiklikoopiaid elektrooniliselt. Venemaal ilmuva teaduskirjanduse tellimise võimalused on piiratud, seda laenatakse peamiselt Helsingi Ülikooli Slaavi raamatukogust, Venemaa Rahvusraamatukogust ja Petroskoi Ülikooli raamatukogust. Eesti raamatukogud tellivad meilt üha rohkem. Põhiline osa välistellimusi saabub Leedust ja Lätist. Sealsetes tellimustes on esikohal artiklikoopiaid meditsiiniajakirjadest, mida edastame põhiliselt elektroonilisel teel.

VII. Bibliograafiatöö

Bibliograafiatöös oli 2002. a. käsil neli teemat (2001. a. kuus teemat), mille kohta koostatakse andmebaase või täiendatakse olemasolevaid kartoteeke:

1. Tartu Ülikool. Ajalugu. Õppejõudude, teenistujate ja kasvandike biobibliograafia (1632–1710; 1802–2001–),
2. ARTIKKEL,
3. Eesti ajaloo bibliograafia 1918–1944,
4. Tartu Ülikooli Raamatukogu väljaanded 1961–2001.

Tartu Ülikooli käsitlevat materjali bibliografeeriti aasta jooksul 2909 nime-
tust. Bibliografeeritud materjal kajastub selleteemalises kartoteegis, elektron-
kataloogis ESTER (729 uut kirjet, täiendandmeid lisati 1200 kirjele; TÜ bib-
liograafiaandmebaasi tarbeks lisatakse väljadele 911 ja 931 vastav märge) ning
jooksva analüütilise rahvusbibliograafia andmebaasis ARTIKKEL (1828 uut
kirjet; 2001. a. 2405 kirjet). Tööjõu puudusel on tekkinud mahajäämus TÜ ko-
gumike bibliografeerimises andmebaasi ARTIKKEL. Olukorda ei leevendanud
ka mitme ajakirja (*Akadeemia*, *Keel ja Kirjandus*, *Linguistica Uralica*, *Tervis
Pluss*, *Tuna*) bibliografeerimisest loobumine ja töö üleandmine Rahvusraama-
tukogule. Katkes ülikooli temaatika bibliografeerimine välis-Eesti ajakirjandu-
sest (6 ajalehte). TÜ isikkoosseisu kartoteeki täiendati 2001/2002. õ.-a. andmes-
tiku osas. Ülikooli teadus- ja arendusosakonnaga arutati võimalusi teadusinfo-
süsteemi publikatsioonide andmebaasis olevate andmete ülekandmiseks, paraku
pole veel sobivat tehnilist lahendust leitud. Direktsiooni ning info- ja biblio-
graafiaosakonna ühisõupidamisel leiti, et ülikooli bibliograafia koostamist tu-
leb jätkata ning vaja oleks kirjeldada ka õppejõudude välismaal ilmuvaid töid.

Eesti ajaloo bibliograafia 1918–1944 andmebaasi lisandus 2732 kirjet. Va-
hepeal andmebaasi täiendamisel seiskunud töö jätkub 2002. a. septembrist Õpet-
tatud Eesti Seltsi rahalisel toel (0,75 koormusega bibliograafi töötasu).

Tartu Ülikooli Raamatukogu väljaanded 1961–2001 oli kavandatud raama-
tukogu 200. aastapäeva publikatsioonina. Paraku osutus kirjeldamine ja and-
mebaasi koostamine keerulisemaks ja aeganõudvamaks kui arvati. Töö jätkub
2003. aastal. Kartoteeki *Teadusajalugu Eestis* bibliografeeriti 26 nimetust.

Töötaja koondamisega katkes töö soome-ugri keeleteadusliku kirjan-
duse (1988–2001) andmebaasiga ning sellealane informatsiooniline koostöö
Vene FV soome-urgi rahvastega. Töö jätkub projektina *Paul Ariste soome-ugri
põlisrahvaste keskuse* juures. Lõpetati andmebaaside *Maailma maad*, *National
Geographic*, *Alternatiivmeditsiin* ja *Rahvakombed* täiendamine.

Kahjuks ei õnnestunud 2001. a. raamatuna ilmunud *Tartu ülikooli trükiko-
ja (1632–1710) toodangu bibliograafia* (koostaja Ene-Lille Jaanson) andme-
baasi loomine. Ilmselt tuleb teha elektrooniline publikatsioon olemasolevatest
tekstifailidest. Kirjetele loodaks sellega ikkagi juurdepääs raamatukogu kodule-
heküljelt ning andmestikku oleks edaspidi võimalik täiendada.

VIII. Töö käsikirjade ja haruldaste raamatutega

1. Kogude täiendamine ja kirjeldamine

Raamatukogu teistest kogudest toodi **haruldaste trükiste kogusse** üle auto-
graafidega, pühendustega, nummerdatud ja väikesetiraažilisi eestikeelseid trü-
kiseid (28 nim.) ning rariteetsed sõjaajaloalased teosed näituselt *Rara bel-*

lica. Selgitati välja raamatukogus leiduvad varajased *Kalevipoja* ja *Läti Henriku kroonika* väljaanded, olulisimad neist võeti üle harulduste kogusse. Võõrkeelsetest trükistest lisandus 7 nimetust venekeelseid (peamiselt 20. saj. alguse kirjandusklassika) ja 149 nim. (30 kd.) muid võõrkeelseid raamatuid, millest suur osa on 18. sajandil Venemaa territooriumil ilmunud võõrkeelsete trükiste koondkataloogi andmetel ainsad praeguseks teadaolevad eksemplarid. Lõpetati pisitrükiste temaatiline sorteerimine, suur osa suunati pisitrükiste kogusse.

Annetusena täienes mitu **isikuarhiivi** (Igor Gräzin, Gustav v. Knorring, Rudolf Kulpa, Juri Lotman, Viktor Masing, Laine Peep). 2002. a. olulisimaks tulemeks võib pidada Uppsala Ülikooli Raamatukogu poolt TÜ Raamatukogule 200. aastapäeva kingitusena üle antud, Lääne-Saksamaal 1946.–1949. a. tegutsenud Balti Ülikooli eesti sektori arhivaale, mida kaua aega peeti kadunuks.

Lõplikult korrastati seitse isikuarhiivi (Harald Perlitz, Hillar Palamets, Helmut Kadari, Viktor Kalnin, Aleksander Kaelas, Gustav v. Knorring, Balti Ülikooli eesti sektor). Manuskriptide kogusse ja Tartu Ülikooli arhiivifondi (nim. 3 ja 5) lisandus neli uut säilikut. Korraldati ja arhiveeriti raamatukogu 1997. a. materjalid (45 säilikut). Jätkus prof. Viktor Masingu arhiivipärandi (F 117) korraldamine ning alustati Edgar Oissare (F 76) ja Ernst Raudami (F 109) materjalide lõplikku arhiveerimist.

Elektroniliselt publitseeriti seitsme arhiivifondi nimistud:

- F 143 Järvelaid, Peeter: inventaranimistu (1978–2002). [Tartu, 2002]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/jarvelaid_ttl.html
- F 148 Kadari, Helmut: inventaranimistu (1898–2001). [Tartu, 2002]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/kadari_ttl.html
- F 151 Kaelas, Aleksander: inventaranimistu (u. 1914–2002). [Tartu, 2002]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/kaelas_ttl.html
- F 167 Knorring, Gustav von: inventaranimistu (1889–2000). [Tartu, 2002]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/knorring_ttl.html
- F 136 Lotman, Juri: inventaranimistu (1867–1890, 1921–2001). [Tartu, 2001]. — <http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/lotman/>
- F 163 Saareste, Ernst Julius: inventaranimistu (1925–1938). [Tartu, 2000]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/saareste_sj.html
- F 162 Schlossmann, Karl: inventaranimistu (1922–[1944]). [Tartu, 2000]. — http://www.utlib.ee/ee/Kataloogid/nimistud/schlossmann_sj.html

Jätkus I. J. von Esseni kirjakogu ladinakeelsete kirjade kaartkataloogimine (köidetest *Mscr.* 51 (lõpetatud) ja *Mscr.* 52) — kokku 298 kirja. Lõpetati F. L. Schardiuse autograafide kogu kirjade elektrooniline kataloogimine (kataloogiti 1184 autograafi). Autograafide kogu kohta on ESTER-is 3104 kirjet, mida osaliselt ka redigeeriti. Kokku leiab ESTER-ist andmeid 11 279 käsikirja kohta.

Alustati **autograafide digitaalandmebaasi** loomisega. Hakatuseks katsetati digiteerimisparameetreid erinevate paberite (värv, vananemisest ja defektidest tingitud muutused), tindi- ning pliatsikirja, pitserte jm. puhul, mille alusel määrati kindlaks tehnilised tingimused. Digiteerimine toimub väljaspool osakonda, osakonna spetsialisti ülesandeks on valmistada ette autograafide partiid ja andmestik, kontrollida tiff- (CD-ROM, arhiiv) ja pdf-failide (esitlus *www-s*) ja kirje vastavust ning linkida ESTER-i kirjesse. Aasta lõpuks sisaldas autograafide digitaalandmebaas 407 kirja ja käe kirjanäidet (*www.utlib.ee/eelindex.php?cat=ea&sisu=autogr&amenu=dg*).

TÜ maailmakirjanduse õppetooli lektori Liina Lukase juhitud projekti raames alustati eesti vanema kirjanduse ja kultuuriloo oluliste tekstide ning haruldaseks muutunud väljaannete digiteerimisega.

Kunstikogu täienes viimastel aastatel saadud eksliibristega (210 V. Tootsi, M. Olveti, H. Lahi jt. kunstnike tööd). Jätkus J. W. Krause joonistuste kataloogimine (koostati 294 kataloogikaarti) ja nende passide täiendamine. Loodetavasti kulgeb J. W. Krause seni läbitöötamata joonistuste teaduslik kirjeldamine edaspidi paremas koostöös tema pärandi uurijatega Tallinnas. Põhjalik ettevalmistustöö tehti tiibeti kunstiesemete teaduslikuks kirjeldamiseks ning elektrooniliseks kataloogimiseks. Kahjuks ei õnnestunud projektile, mille esimese etapi põhitaitjaks soostus hakkama tibetoloog Maret Kark, leida rahastajat (taotlus esitati Tartu Kultuurkapitalile).

Fotokogusse võeti arvele peamiselt pilte raamatukogu sündmustest. Annetusena (Elve-Viiu Klement) saadi originaalülesvõtteid eesti ärkamisaja tegelastest ning hilisema perioodi heliloojatest, kirjanikest jt. kultuuritegelastest. Eriti hinnatavaks lisanduseks on Maare Kümnikult saadud portreefotod TÜ usuteaduskonna kasvandikest. Lõpetati museaalse väärtusega slaidikogu (F 166) elektrooniliste kirjete redigeerimine ning moodustati iseseisev kogu. Oktoobrist on kasutajatele kättesaadav portreede digitaalandmebaas (*www.utlib.ee/eelandmebaasid/portreed/*; 458 fotot).

E-kataloogis on kirjeldatud 1057 fotot.

Käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas registreeritud tulmed:

T. Tender (T. Matsulevitši vahendus), 7 värvi-, 3 mustvalget fotot P. Nurmekunnast (orientalistid, Veljesto 75. sünnipäev jm.). 2002:1

- T. Matsulevitš**, 2 värvifotot Linda Markuse kunstinäitustelt 2001. 2002:2
- K. Noodla**, Foto Eesti Raamatu Aasta raamatunäituselt Räpinas 1935. 2002:3
- A. Joala**, 3 värvifotot T. Pratchettist Tartus. 2001. 2002:4
- D. A. Loeber**, Gustav von Knorringi arhiivimaterjale. 2002:5
- L. Poots**, V. Masingu isikuarhiivi materjale (koolivihikud jm.). 1930.–1940. aastad. 2002:6
- B. Jegorov**, J. Lotmani 7 kirja L. Fialkovaile ja 11 kirja P. Rudneville (kserokoopiad), J. Lotmani 35 kirja V. Ivanovile. 1963–1986. 2002:7
- H. Palamets**, H. Palamets. Lugusid toonasest Tartust. I–II. 2002. Arvutitrukk. 2002:8
- E. Krass** (I. Palmi vahendus), Herbert ja Erna Normanni perekonnaseisu tunnistused. 1933, 1944. 2002:9
- L. Alver**, 3 fotot TÜR-i naistepäevaetendusest *Irmgard*. 2002:10
- I. Palm**, Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi Viliistlasklubi 13. aastapäeva foto. 2002. 2002:11
- E.-L. Jaanson**, Foto Tartu Toomkiriku portselanmaalist, O. Freymuthi portree negatiiv. 2002:12
- S. Madisson**, 26 fotot seoses G. Ränkiga. 2002:13
- T. Ilomets**, Tartu Ülikool 1632, 1802, 2002 / koost. T. Ilomets, I. Ilomets, V. Trei. — Tallinn, 2002. — Koostajate kinkepühendusega. 2002:14
- Uppsala Ülikooli Raamatukogu** (Jüri Lepsi vahendus), Balti Ülikooli eesti sektori kirjavahetus jm. arhiivipaberid. 1945–1949. 2002:15
- L. Poots**, J. Dorogostaiski tõlge M. Miedi tööst (masinakiri), kingitud V. Masingule. 2002:16
- M. Balev**, M. Balevi käsikiri. 1988–1993 (masinakiri). 2002:17
- M. Kõiv**, M. Kõiv. Keemiline pulm. — Tartu, 2002. — Nummerdatud, eksemplar nr. 3. 2002:18
- B. Jegorov**, J. Lotmani 162 kirja B. Jegorovile, 1958–1977; J. Lotmani 8 kirja B. Uspenskile, 89 kirja F. Sonkinale (kserokoopiad). 1968–1993. 2002:19
- H. Tankler**, D. Aziatsevi üliõpilastöö TÕ raamatukogust. 1985. 2002:20
- M. Kümnik**, 43 fotot (TÜ usuteaduskonna kasvandikud, EELK Viru praostkonna kirikud, TÜR-i esindajad IFLA aastakoosolekul Moskvast). Repr 2002:21
- Voroneži Ülikooli Raamatukogu**, VÜ 85. aastapäeva medal. 2002. 2002:22
- H. Kulpa**, M. Romanov-Galitzina kiri, postkaart, foto H. Kulpale. 1939. 2002:23

Tartu Linnavolikogu ja Linnavalitsus (T. Liivamägi vahendus), Tartu Linnavolikogu ja Linnavalitsuse koosseisu 1999–2002 värvifoto. 19.09.2002. 2002:24

A. Roos (E. Kampuse vahendus), 6 fotot TÜ-st (Bettac, Mutschmann, Wiget, Peters, Lindberg, didaktilis-metoodiline seminar 1931/32)

V. Klement, 47 fotot (Faehlmann, Jakobson, Jannsen, Kunder, Haava, Tõnisson, Kappel, Ahrens jt. kirjanikud, kultuuritegelased; EÜS Veljesto ja ÜS Ühendus jm.). 19. saj. II pool–2000. 2002:26

I. Gräzin, Isikuarhiivi materjale (peamiselt tööst Molotovi-Ribbentropi pakti komisjonis). 2002:27

L. Poots, V. Masingu isikuarhiivi materjale (60. juubeli õnnesoovid, kirjad jm.). 2002:28

Ajakirja Akadeemia toimetus, 48 värvi- ja must-valget fotot *Akadeemia* toimetuse liikmetest. 1990–2002. 2002:29

TÜ vene kirjanduse õppetool, 24 fotot J. Lotmanist ja Z. Mintsist. Repr. 2002:30

M. Kümnik, eesti usuteadlaste J. Tauli, A. Toominga, J. Aunveri fotod. Repr. 2002:31

R. Saukas (vahendus), 5 TÜR-i töötajate portreefotot. 2002:32

H. Kulpa, R. Kulpa ja H. Kulpa arhiivimaterjale. 2002:33

O. von Kori, 123 L. Peebu kirja aastatest 1968–1993. 2002:34.

2. Uurijate teenindamine

Aruandeaastal kasutas käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna materjale 352 uurijat, kellest enamus (62%) olid Tartu Ülikooli üliõpilased, õppejõud ja teadurid. Välisuurijaid saabus Itaaliast, Jaapanist, Lätist, Poolast, Rootsist, Saksamaalt, Soomest, Ungarist, USA-st ja Venemaalt. Laenutusi registreeriti 5687. Teemade ring, milleks vajati materjali, oli väga lai, näit.: Heiti Talvik ja tema luule, kriitika “Noor-Eestist” “Siuruni”, ladinakeelne juhuluule, sõjanduse ajalugu, kreekakeelse luule traditsioon *Academia Dorpatensis*’es, TÜ joonistuskooli ajalugu, vallakohtud Liivimaal, Hollandi 16.–17. saj. trükkis TÜ Raamatukogus, Eesti rahvusväeosad jne.

Materjalide leidmiseks ja kasutamiseks vastati 340 päringule (90 leidumus-, 90 fakti-, 60 metoodilist ning 50 bibliograafiateadist). Inglismaa, Itaalia, Jaapani, Läti, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani ja USA teadlastelt saabus 120 kirjaliku päringut.

Osakonna materjalidest lasti uurijate soovil valmistada 889 mikrofilmikaadrit, 371 fotokoopiat ja slaidi, 189 digitaalkoopiat ning 1000 kserokoopiat, kokku

kopeeriti 2600 originaallehekülge. Fotokoopiad valmistatakse enamasti TÜ multimeediakeskuses, mikrofilmid Eesti Ajalooarhiivis. Sealt saadud koopiaste kvaliteet on hea, kuid teenus on aeganõudev, samuti ei saa rahul olla sellega, et rariteetsed materjalid tuleb raamatukogust välja viia.

IX. Teadustöö

Raamatukogu teadustöö jätkus väljakujunenud suunades:

1. Raamatukogu ajalugu, kogude koostis ja kujunemislugu, raamatu ajalugu

Monograafiline ülevaateos *Tartu Ülikooli raamatukogu ajalugu 1802–2002* (koostajad H. Tankler, M. Ermel) oli kavandatud juubeliaasta trükisena, kahjuks ei saanud üks autoritest käsikirja valmis ning selle ilmumine jääb järgmisse aastasse. Ilmusid biograafilised ülevaated raamatukogu endiste töötajate kohta (Hugo Kapp, Aleksandr Rastorgujev, Otto Freymuth) ning raamatukogu infootsisüsteemide arengut käsitlev uurimus.

Kogude koostist ja kujunemislugu käsitlevatest uurimustest publitseeriti orientaalkäsikirjade, Peterburi TA-ga seotud autograafide ning Gdański vanatrükiste kogu kujunemislugu ning koostist tutvustavad uurimused.

2. Tartu Ülikooli ajalugu, kontaktid Euroopa ülikoolide ning teadusasutustega

Vanemteadurid Hain Tankler ja Arvo Tering töötasid sihtfinantseeritava teema *Mõtlemise ajaloolisus ning ratsionaalsus filosoofias ja teadusloos* (TFLF10526) täitjatena.

H. Tankler uuris TÜ ja Saksamaa ülikoolide teadussidemeid arstiteaduse valdavas 19.–20. sajandil, mille väljundiks oli TÜ ja Berliini Ülikooli arstiteadlaste ajaloolisi sidemeid käsitlev brošüür ning artikkel Saksamaa ülikoolides õppejõududena rakendust leidnud TÜ kasvandikest. Ilmus mitu farmaatsiateaduse arengut TÜ-s käsitlevat artiklit. Teisteks uurimisvaldkondadeks olid Tartu Ülikooli osa Läti haritlaskonna kujunemisel 19. saj.–20. saj. alul ja TÜ teaduslikud sidemed Lätiga 1920.–1930. aastatel. Lõppfaasi on jõudnud TÜ ja Ukraina teadussidemeid käsitleva kogumiku koostamine (valmib koostöös Ukraina teadusloolastega). Valmis ka käsikiri TÜ Raamatukogu ajaloost aastatel 1802–1917.

A. Teringul on käsil mahuka teatmeteose *Eesti-, Liivi- ja Kuramaalt pärit üliõpilaste matrikel 1561–1800* koostamine. Aruandeaastal täiendas ta matrikli tähestikulist osa varasematel uurimisreisidel Saksamaa arhiividest ja raamatukogudest kogutud uue andmestikuga ning jätkas tööd matrikli kronoloogilise osaga. Ilmus Eesti- ja Liivimaa haritlaskonna kujunemislugu käsitlev artikkel.

3. Raamatukogundus

Koostamisel on kolm magistritööd: ülikooliraamatukogu teenuste kontseptuaalne mudel (M.-N. Ilus, juh. prof. A. Lepik TPÜ), meeskonnatöö sisemise suhtekorralduse eeldusena raamatukogus (M. Poljakov, juh. prof. A. Lepik TPÜ) ning töösoorituse hindamine TÜ Raamatukogu näitel (T. Kuusik, juh. prof. K. Türk TÜ).

Võrreldes 2001. aastaga kasvas publikatsioonide ning teaduskonverentsidel ja seminaridel peetud ettekannete arv. Igati kordaläinuks tuleb pidada 13.–14. oktoobril toimunud 140 osavõtjaga rahvusvahelist konverentsi *Trüki-väljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200*. Konverentsil peetud 21 ettekandest oli TÜR-i töötajatelt kuus; kolm esinejat oli Saksamaalt, üks Leedust, Poolast, Soomest ja Taanist.

Vt. ka lisa II *Konverentsid, seminarid, ettekande- ja teabepäevad*; lisa III *Ettekanded konverentsidel, seminaridel jm.*; lisa IV *Publikatsioonid*.

X. Koostöö Eesti raamatukogudega

Koostöö Eesti raamatukogudega realiseerus esmajoones ELNET Konsortsiumi ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu toimkondade ning töögruppide kaudu.

TÜ Raamatukogu töötajad osalesid järgmistes raamatukogudevahelistes komisjonides, nõukogudes, toimkondades ja töörühmades:

- Haridusministeeriumi teadusraamatukogude direktorite nõukogu — T. Liivamägi (esimees),
- Kultuuriministeeriumi arhiivide, muuseumide ja raamatukogude kultuuriväärtuste säilitamise nõukogu — K. Jalas, E. Sarap, R. Sonn,
- Kultuuriministeeriumi raamatukogutöötajate koolituse nõukogu — M. Ermel (esimees),
- ERÜ bibliograafiatoimkond — M. Kümnik, A. Laumets,
- ERÜ kogude toimkond — K. Pai, K. Uri, K. Viirsalu,
- ERÜ vanaraamatu toimkond — V. Hiir, Ü. Mölder, M. Rand, K. Tammur,
- ERÜ koolituse toimkond — M. Ermel,
- ERÜ ja ELNET Konsortsiumi liigitamise ja märksõnastamise toimkond — H. Laanes,
- ELNET Konsortsiumi digitaalraamatukogu projekti töörühm — H. Epner,

- ELNET Konsortsiumi INNOPAC-i laenusmooduli töörühm — Ü. Treikelder (töörühma juht),
- ELNET Konsortsiumi kirjeldamise/MARC-kataloogimise töörühm — E. Loorits, K. Moont,
- ELNET Konsortsiumi perioodikaväljaannete kataloogimise töörühm — K. Moont (töörühma juht), U. Otsus, A. Rämmer,
- ELNET Konsortsiumi ESTER-i normikirjete töörühm — E. Loorits, K. Moont,
- Eesti Rahvusraamatukogu standardimise töörühm — E. Loorits, K. Moont,
- Raamatukogustatistika standardi töörühm — M. Ermel.

Lisaks ühise infosüsteemi rakendamisele ning e-kataloogi jt. andmebaaside loomisele on ELNET Konsortsiumi tegevus laienenud elektrooniliste teavikute koordineeritud komplekteerimisele. Vastavat töörühma juhib Marika Meltsas, kes pidas läbirääkimisi firmadega ning korraldas nende tooteid (andmebaasid) tutvustavaid üritusi Tartus ja Tallinnas.

1998. aastast annab raamatukogu koos Eesti Raamatukoguhoidjate Ühinguuga välja Friedrich Puksoo preemiat parima raamatuloo-, raamatuteaduse-, raamatukogunduse- või bibliograafia-alase töö autorile. 2002. aasta preemia sai Ilse Hamburg monograafia *Eesti bibliograafia ajalugu 1901–1917* (Tallinn, 2001) eest.

Raamatukogu töötajad on konsulteerinud Tartu ja Tallinna muuseumi ja raamatukogusid ning deponeerinud oma kogudest eksponaate nende koostatud näitustele. Õnnestunud ühisprojektiks oli Eesti Akadeemilise Raamatukogu näituse *Tallinna Oleviste raamatukogu 450* eksponeerimine meie raamatumuuseumis, tänu millele oli Tartu publikul võimalus saada ülevaade ainsast, peaaegu terviklikuna säilinud reformatsiooniaegsest raamatukogust Eestis.

Referentidel on kujunenud tõised kontaktid kolleegidega Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogust. Novembris käidi Tallinnas tutvumas nende tööga kogemuste vahetamise eesmärgil (eriti infootsingu õpetamisel veebikeskkonnas).

Juba aastaid on raamatukogu praktikabaasiks Viljandi Kultuurikolledži raamatukogunduse, infoteaduse ja dokumendihalduse osakonna üliõpilastele.

XI. Rahvusvaheline koostöö

Traditsioonilisteks koostöövaldkondadeks on publikatsioonide vahetus ning raamatukogudevaheline laenus.

Pikaajalised koostöösidemed rariteetide teaduslikul kirjeldamisel, uurimisel ning koopiade vahetamisel on kujunenud Läti, Rootsi, Saksamaa, Šveitsi, Venemaa ning USA arhiivide, muuseumide ning raamatukogudega. Eriti soodsalt on sellealased suhted arenenud üksikuurijatega Saksamaalt (Armin Hetzer, Dirk Sangmeister, Werner Stark, Hermann Weiss jt.), tänu kellele oleme saanud nii andmeid raamatukogu teatmestu täiendamiseks kui ka hinnalisi publikatsioone (umb. 20 nimetust teatmeteoseid ja monograafiad).

2002. a. osales raamatukogu kahes ulatuslikumas rahvusvahelises projektis: *Electronic Information for Libraries* (Sorose Fondi ja Avatud Ühiskonna Instituudi (Budapest) projekt elektrooniliste ressursside kättesaadavaks tegemiseks Ida-Euroopa ja arengumaade raamatukogudele; Eesti koordinaator M. Meltsas) ning *Erfassung und kulturgeschichtliche Erschliessung des Personalschrifttums im alten deutschen Sprachraum des Ostens* (Osnabrückeri Ülikooli interdistsiplinaarse varase uusaja kultuuriloo instituudi 1996. aastal algatatud projekt Läänemere- ja Ida-Euroopa raamatukogudes ja arhiivides leiduvate juhutrukiste publitseerimiseks ning koondkataloogi väljaandmiseks; Ü. Mölder, M. Ermel). Euroopa Liidu 6. raamprogrammiga liitumiseks algatati projekt *Digitizing and networking of special scientific collections DiNess* (H. Tankler, H. Epner), et leida koostööpartnereid ajalooliste erikogude digiteerimiseks ning nende kättesaadavaks tegemiseks võrgukeskkonnas.

Raamatukogu (esindaja Kärt Miil) osales õiguslaste andmebaaside ostmiseks *Consortium of Legal Recourse Centers and Legal Information Specialists of Central and Eastern Europe and Asia* (CLCLIS CEEA) asutamisel. Konsortsiumi, mille esialgseks finantseerijaks oleks COLPI (*Constitutional and Legal Policy Institut*), asutamisdokumendid on vormistamisel.

Venemaa Rahvusraamatukogus koostatavale bibliograafiale *Памятные книжки и статистические обзоры Российской империи* valmis 70-leheküljeline nimistu TÜR-is leiduvatest väljaannetest (I. Opletajeva).

Saksamaal ilmuvale väljaandele *Berichte und Forschungen : Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa* läkitati 23 annotatsiooni Eesti humanitaarteadlaste publikatsioonide kohta (anoteerijad Kersti Taal, Lea Teedema; tõlkijad Kiira Schmidt, Vilve Seiler).

Raamatukogu ennistuskeskusel jätkus koostööleping Soome Kirjanduse Seltsi raamatukoguga sealsete trükiste restaureerimiseks. Turu Ülikooli Raamatukogu soovil andsid Ene Sarap ja Reet Sonn eksperhinnangu nende vanaraamatu kogude säilivusele.

Tänu välisriikide saatkondadele, kultuuriinstituutidele, raamatukogudele ning muuseumidele oli nii raamatukogu tavakülastajatel kui ka kõigil teistel huvilistel võimalik tutvuda mitme huvitava näitusega.

Juubeliaastal külastas raamatukogu hulgaliselt välismaa kolleege. 8. mail tutvus raamatukoguga IFLA president Christine Deschamps, kes pidas ka raamatukoguhoidjate maailmaorganisatsiooni tutvustava ettekande. Eesti—Saksa akadeemilise nädala *Academica* (28. sept.–3. okt.) raames oli meil au võõrustada Jena Ülikooli ning Tüüringi Liidumaa Raamatukogu direktorit Sabine Wefersit, kes esines kahe loenguga:

- *Aimanuks Goethe seda: uued uurimisvaldkonnad kui ülesanne raamatukogule,*
- *Multimeediumraamatukogu Jena Ülikooli ja Tüüringi Liidumaa Raamatukogu näitel.*

Oktoobrikuus toimunud konverentsil *Triikiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 / From Printed Book to Digital. Tartu University Library 200* osales kolleege Islandilt, Leedust, Poolast, Saksamaalt, Slovakiast, Soomest ja Taanist. EL-i Leonardo da Vinci programmi raames täiendas oktoobrist–detsembrini oma vilumusi meie restauraatorite juhendamisel köitja Franziska Beow Berliinist.

Juba mitmendat aastat on Pennsylvania Ülikooli Raamatukogu (USA) pakkunud meie töötajatele stažeerimisvõimalust. Tänavu viibisid Pennis Tiina Kuusik ja Ehtel Taevere.

Raamatukogu oli järgmiste rahvusvaheliste organisatsioonide liige:

- Euroopa Informatsiooni Assotsiatsioon (EIA), Balti- ja Põhjamaade haru,
- Euroopa Tervishoiuteabe ja Meditsiiniraamatukogude Assotsiatsioon (EAHIL),
- Läänemeremaade Raamatukogude Koostööühendus *Bibliotheca Baltica*,
- Rahvusvaheline Muusikaraamatukogude Liit (IAML),
- Rahvusvaheline Õigusraamatukogude Assotsiatsioon (IALL).

XII. Raamatukogu 200. aastapäeva tähistamine

Kahesajanda aastapäeva tähistamiseks moodustati 2001. a. kevadel korraldustoimkonnad ning kinnitati ürituste, publikatsioonide, näituste ja meenete kavad (vt. *Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001*, lk. 41).

23. jaanuar — ettekandepäev *Lehekülgi Eesti raamatukogude ajaloost*, millega tähistati raamatukogu kauaaegse direktori Friedrich Puksoo 112. sünniaastapäeva.

16.–17. veebruar — teadmiste messil INTELLEKTIKA tutvustas raamatukogu oma teenuseid ja kasutamisevõimalusi. Messi ajal korraldatava infootsingu võistluse INFORMIIN käigus tuli huvilistel leida vastused ka raamatukogu ajalugu puudutavatele küsimustele.

1. märts–27. juuni — näitus *Lääne-Euroopa 16.–18. saj. graafika Tartu Ülikooli Raamatukogus*.

3. mai — Eesti Post esitles TÜ Ajaloomuuseumis ülikooli 370/200. aastapäevale ning raamatukogu 200. aastapäevale pühendatud postmarke.

4. mai–15. oktoober — näitus *Tartu Ülikooli Raamatukogu 200*.

4. mai — raamatumess *utlib.market02* kuueteistkümmene suurema kirjastuse osavõtul. Toimus mitu raamatuesitlust ning tudengite konspektilaat, huvilistele korraldati ekskursioone hoidlatesse, tutvustati raamatukogu kasutamise võimalusi ja teenuseid.

19. juuni — 200. aastapäeva tähistamine.

Päev algas küünalde süütamisega endiste kolleegide kalmudel Tartu kalmistutel. Juubeliaktusel konverentsisaalis said hõbedase teenetemärgi esimesed kaksikümmend viis teenekat töötajat ning raamatukogu tegevusele kaasa aidanud isikut (vt. lisa XI). Raamatukogu peasissekäigu ette istutati kaks püramiidtamme: vasakule poole raamatukogu juubeli tähistamiseks, paremale kauaaegse direktori Laine Peebu 70. sünniaastapäevaks (tema mälestustamme pani mulda tütrepoeg Endel Hango). Pärast tamme istutamist mindi ühiselt Toomele (akadeemiline jalutuskäik), kus raamatukogu hoonetest kõnelesid esimese kodu juures Hain Tankler ja Ülo Treikelder. Juubelipäev lõppes piknikuga Ihastes, kus kümnele parimaks tunnustatud kolleegile andis direktor üle juubelilogoga kruusi.

Me püüame iseenda leidmiseks, iseenda määratlemiseks otsida tähtpäevi, otsida sündmusi, mida tähistada, mille ümber koonduda. Tänapäev "Postimees" pühendas kuus lehekülge Eesti krooni 10. juubelile, aga ma arvan, et Eestis on palju inimesi, kes jagavad seisukohta, et Tartu Ülikooli Raamatukogu 200. juubel on selle kõrval sama kaalukas ja sama väärikas. Mina kuulun päris kindlasti nende hulka. Ilmselt tuleb meil palju tööd teha, et see arusaamine leviks nii ühiskonnas kui ka Tartu Ülikoolis. Ma ütlen seda, mida ma praegu ütlen, tahtmata teha liiga ühelegi Tartu Ülikooli 11-st teaduskonnast: Tartu Ülikool saab hakkama ja on hakkama saanud ka 10 ja 9 teaduskonnaga, aga Tartu Ülikooli pole olemas, kui lakkab olemast raamatukogu. (Rektor prof. Jaak Aaviksoo raamatukogu juubeliaktusel 19. juunil.)

30. juuni — Soomes, Vammala vanaraamatupäevadel esilinastus videofilm *Minevikku hoides* (stsenarium Endel Valk-Falk ja Ene Sarap, teostus Paul Vesik).

21. september — *Minevikku hoides* esilinastus Tartus.

11. oktoober[–28. veebruar 2003] — näitus *Rara bibliothecae*.

13.–14. oktoober — rahvusvaheline teaduskonverents *Trüükväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 2002 / From Printed Book to Digital. Tartu University Library 200*.

15. oktoober — ekskursioon konverentsi väliskülalistele (Laiuse ordulinnuse varemed, Palamuse ning Peipsi äärsed vanausuliste külad).

13. detsember — raamatu *Puudutus*² esitus.

Esimest korda Eesti kirjanduse ajaloos kirjutasid seitseteist kirjanikku ühel teemal — Tartu Ülikooli Raamatukogust. Üliõpilasteater etendas Mart Kivastiku ohudraamat *Raamatukogufantoom* (samast raamatust). Professor Ülo Matjus teavitas kohaletulnuid Tartu Ülikooli Raamatukogu Sõprade Seltsi loomisest ning tutvustas selle põhikirjakavandit.

Kauniks juubeliٹرükiseks oli raamatukogu rikkalikku graafikakogu tutvustav 2002. aasta kalender.³ Raamatukogu aastapäevale oli suures osas pühendatud ajakirja *Raamatukogu* 4. number. Selles avaldati Madis Orava intervjuu meie lugeja, endise haridusministri Tõnis Lukasega. Ekspeaminister Mart Laar, eksdirektor Peeter Olesk ja TÕ raamatukogunduse vilistlane Linda Kask arutlesid Tartu Ülikooli Raamatukogu tähenduse üle ülikoolile ja Eestile.

XIII. Euroopa Liidu dokumentatsioonikeskus 2002. a.

1998. aastast on TÜR-i Euroopa Liidu dokumentatsioonikeskus (eurodokumentatsiooni keskus, EDK) lülitatud Eesti EL-alase info asutuste võrgustikku. Neljandat aastat jätkus EV Riigikantselei ja Tartu Ülikooli vahel sõlmitud leping *Tartu Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuselt Eesti avalikkusele*.

EDK lugemissaal oli avatud E–R kella 9–20, L 12–17.

2002. a. jooksul laekus keskusele 980 EL-i dokumentatsiooni puudutavat päringut nii suuliselt kohapeal kui telefoni ning e-posti teel. Näiteks:

- EL-i nõuded salatsiguri kasvatamisele,
- digitaalallkirja käsitlev seadusandlus, selle ettevalmistamise käik,
- organisatsioonikultuur ja väärtused väikeettevõtluses (*craft sector*).

Elektroonilisele euroinfo teenistusele (EET) läkitatud küsimuste hulk on kasvanud aasta-aastalt: 2000. a. — 108, 2001. a. — 178, 2002. a. — 261 uut

²Puudutus / idee autor Madis Orav; koost. K. Pai; kujund. M. Nurm; saateks T. Raudam. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — 182 lk.

³Tartu Ülikooli Raamatukogu graafikakogu = Collection of graphic art of Tartu University Library; kalender 2002 / koost. T. Nurk; toim. M. Rand, R. Saukas; kujundanud M. Tang; tlk. M. Liivamägi. — [Tartu, 2001]. — [15] l.: ill.

küsimust. 2002. aastal EET-le saabunud küsimused olid peamiselt majanduse, põllumajanduse ja EL-i õiguse vallast. Kolmandikus küsimustes tunti huvi, mis hakkab Eestis erinevatel elualadel (sotsiaalvaldkond, põllumajandus, haridus) toimuma pärast ühinemist EL-iga, kas muutub midagi piirkondade arengus jne. Kaks kolmandikku küsimustest puudutas Euroopa Liidu eri aspekte, sh. liikmesriike. Enamasti sooviti teada, kust saab infot konkreetse valdkonna kohta ning millised on “euronõuded” ühel või teisel elualal. Kolmveerand küsimustest eeldas info- jt. erialaspetsialistide vastust.

2002. aastal külastas EDK kodulehekülge 12 936 huvilist, kes kokku kasutasid 32 094 lehekülge ning 126 916 faili. Keskmiselt tutvus iga külastaja 2,5 lehekülge ja 9,9 faili sisuga. EET-le esitatud küsimuste kasvav arv ning EDK kodulehe suurenev külastatavus on tunnistajaks sellest, et TÜ Raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse pakutav infoteenus on kvaliteetne.

15.–16. veebruaril osales EDK haridus- ja teadusmessil INTELLEKTIKA Tartus.

XIV. NATO teabekeskus 2002. a.

2002. a. jätkus NATO teabekeskuse töö vastavalt tegevuskavale. Aasta algul muudeti põhjalikult veebilehekülje struktuuri — uuendati avalehte ning materjalide sisulist liigitust, täiendati viidakogu ja muudeti see lugejale atraktiivsemaks. Veebilehe tekstide kaasajastamine ning tõlkimine inglise, saksa ning vene keelde on pidev töö. Seoses koostöö tihenemisega Eesti NATO Ühinguga telliti ühiselt uued veebilehed firmalt *Krabi ja Mask*, et edaspidi oleks võimalik neid ise operatiivselt hallata. Kuna veebileht on NATO teabekeskuse üks olulisemaid suhtlusvahendeid, siis peab töö sellega olema pidev. 2002. aasta aprillis sai teabekeskus oma logo (autor Martin Nurm), mida kasutatakse veebilehe uues lahenduses, teabekeskuse kutsetel, suveniiridel ja plakatitel.

Koostöös Eesti NATO Ühinguga jätkus seminarisari *Räägime NATO-st*:

- 26. veebruaril TÜ Raamatukogus,
- 28. märtsil Sillamäe Vanalinna koolis,
- 12. aprillil TÜ Pärnu Kolledžis,
- 15. novembril Järvamaa Keskraamatukogus.

Detsembris 2001 välja kuulutatud esseevõistlusele *Milleks NATO-le Eesti?* laekus veebruarikuu jooksul 60 tööd, neist üle poole olid vene gümnaasiumide õpilastelt. 18. mail 2002. a. toimus Balti Kaitsekolledžis võitjate autasustamine

30 parema töö autori ning nende õpetaja osavõtul. Kaks paremat esseisti said auhinnaks reisi Brüsselisse. Kahel korral aastas saadeti infomaterjale maakondade keskraamatukogude NATO infopunktidele.

LISAD

I. Raamatukogu arvudes

Tabel 1. Tulud ja kulud 2000.–2002. a. (tuhat krooni)

	2000	2001	2002
Tulud kokku (tuh. krooni)	34 146,0	27 416,4	31 791,4
ülikooli eraldised	27 066,0	26 804,1	24 554,2
otse riigilt	7080,0	80,0	4500,0
tulud tasulistest teenustest			1186,7
muud tulud (projektid, lepingud, ettevõtete ja eraisikute sponsorlus)			1550,5
Kulud kokku (tuh. krooni)	34 146,0	26 904,6	31 750,7
jooksevkulud,	27 146,0	26 698,8	31 543,7
tööjõukulud	14 562,6	13 692,8	14 665,0
komplekteerimiskulud	8445,7	8500,0	10 203,2
infotehnoloogiakulud	42,9	58,2	95,0
kommunaalteenused	2033,5	2265,6	2577,3
muud kulud (lähetused, transport, kantseleikulud, majanduskulud, koostus jm.)	2061,3	2182,2	4003,2
investeeringud	7000,0	185,3	207,0
ehitiste soetamine ja kapitaalremont	7000,0	–	–
investeeringud infotehnoloogiasse	–	185,3	207,0

Tabel 2. Komplekteerimiskulud 2000.–2002. a. (tuhat krooni)

	2000	2001	2002
Eelarvevahendid kokku	8445,7	8500	10 203,2
Jadaväljaannete tellimine	5191	5277,4	5427,8
Eestis ilmuvad	316	361,6	316,2
välismaal ilmuvad	4875	4915,8	5111,6
Monograafiad, õpikud jm. trükised	1401	1810,1	2092,2
Eestis ilmunud	971	1066,5	1108
sh TÜ Kirjastuse väljaanded	361	473,6	416
välismaal ilmunud	430	473,6	984,2
Järelkomplekteerimine	0,3	–	–
Elektroonilised teavikud, andmebaasid	950	973,1	1490
Helisalvestised	120	42	102
Muud (RVL, turvaribad, ribakoodid, toll jm.)	372,4	158,4	431,7
INNOPAC-i arendustasu, liikmemaks	411	239	659,5
Eelarveväline komplekteerimine			3307,73
annetustena saadud teavikud			1243,80
vahetusena saadud teavikud			1052,20

Tabel 3. Komplekteerimissummade jaotus teaduskonniti 2001.–2002. a. (tuhat krooni)

	2001	2002
Välismaine teadus- ja õppekirjandus	5000	4630,81
Usuteaduskond	46,5	41,9
Õigusteaduskond	211	231,86
Arstiteaduskond	103	129,87

Filosoofiateaduskond	727	659,23
Bioloogia-geograafiateaduskond	813,5	749,65
Füüsika-keemiaduskond, Füüsikainstituut	842	583,93
Kehakultuuriteaduskond	166	72,30
Matemaatika-informaatikateaduskond	318,5	331,89
Majandusteaduskond	308	334,81
Sotsiaalteaduskond	364,5	336,66
Haridusteaduskond (moodustati 2002. a.)	–	58,71

Tabel 4. Kogud 2002. a. (ISO 2789-1991 järgi)

	Seis 01.01.2002	Lisan- dunud	Kustu- tatud	Seis 31.12.2002
Kogudes kokku eks.	3 813 941	59 316	99 790	3 772 927
laudimeetreid	64 768			63 615
a) Kasutuskogud	3 471 763	52 144	83 019	3 440 888
laudimeetreid	59 301			58 386
Raamatud (eks.)	2 638 638	32 012	82 732	2 587 918
sh. dissertatsioonid	507 426	1221	–	508 647
Jadaväljaanded	626 056	13 107	277	638 886
sh. ajakirjad (aasta- käik)	173 469	3234	–	176 703
ajalehed (aasta- käik)	9436	985	–	10 421
jätkväljaanded (eks.)	443 151	8888	277	541 762
Tehnikakirjanduse erilaadid	350	146	–	496
Kaardiväljaanded	8312	293	–	8605
Noodiväljaanded	3781	152	–	3923

Graafikateavikud	5600	210	–	52 810
sh. kunstikogu	14 436	–	–	14 436
fotod,	38 164	–	–	38 164
neist fotokogus	22 871	–	–	22 871
käsikirjakogus	15 293	–	–	15 293
Käsikirjad	32 273	1053	–	33 326
Pisitrükised jm.	73 958	4274	–	78 232
Auvised	17 717	803	–	18 520
sh. audiaalteavikud	17 528	722	–	18 250
visuaalteavikud	29	–	–	29
kombineeritud	160	81	–	241
Elektroonilised teavikud	6123	94	–	6217
sh. kompaktplaadid	1636	94	–	1730
disketid	4487	–	–	4487
Mikrovormid	11 955	–	–	11 955
sh. mikrokaardid	7340	–	–	7340
mikrofilmid	4615	–	–	4615
b) Varukogu	314 196	2306	5280	310 682
c) Vahetuskogu	27 982	4866	11 491	21 357

Tabel 5. Lugejateeninduse näitajad 2000.–2002. a.

	2000	2001	2002
Registreeritud lugejate arv			29 207
TÜ üliõpilased			10 619
TÜ magistrandid, doktorandid			2303
TÜ Avatud ülikooli üliõpilased			1776
TÜ õppejõud, teadurid			720
EPMÜ üliõpilased			2780

EPMÜ õppejõud, teadurid			166
teiste kõrgkoolide üliõpilased			2421
teiste kõrgkoolide õppejõud			68
muud			8354
Teavikuid laenanud lugejate arv	18 200	21 441	23 874
Külastuste arv	720 000	510 000	366 079
pearaamatukogu			299 927
Biomedikumi raamatukogu			20 000
Füüsikaraamatukogu			8060
Humanitaarraamatukogu			
Keemiraamatukogu			9600
Majandusraamatukogu			28 492
Laenutuste arv raamatukoguhoidja vahendusel (eks.)	719 000	674 780	475 803
sh. lugemissaali	476 650	415 380	119 262
a) pearaamatukogu			
teaduskirjanduse osakond	333 000	290 000	22 619
õppekirjanduse osakond	30 440	41 960	30 591
muusika- ja keeleõppekeskus	21 500	21 000	20 500
bibliograafiaosakond	3240	3310	
käsitöö ja haruldaste raamatute lugemissaal	5400	5820	5687
eurodokumentatsiooni keskus	1750		
b) Biomedikumi raamatukogu	10 000	1750	3000
c) Humanitaarraamatukogu	28 000	10 000	8400
d) Füüsikaraamatukogu	10 770	8460	10 000
e) Keemiraamatukogu	11 500	11 400	12 220
f) Majandusraamatukogu	21 050	21 680	6265
sh. koju	242 350	259 400	356 541
a) pearaamatukogu			
teaduskirjanduse osakond	149 630	180 600	238 268
õppekirjanduse osakond	48 190	38 360	75 686

muusika- ja keeleõppekeskus	750	500	700
b) Biomeedikumi raamatukogu	950	2500	3000
c) Humanitaarraamatukogu	12 000	7500	22 720
d) Füüsikaraamatukogu	3490	4480	4809
e) Keemiraamatukogu	5600	5700	5650
f) Majandusraamatukogu	21 740	19 760	5708
Kirjalikud teadised	801	1069	1048
sh. elektroonilised	690	710	806
RVL abonentraamatukogude arv	49	53	52
Eestis	29	34	34
välismaal	20	19	18
RVL-iga saadetud kirjandus			
tellimused Eestist	722	913	345
Eesti raamatukogudele tagasisaadetud tellimused	292	392	333
teistele Eesti raamatukogudele edastatud tellimused	48	16	29
Eesti raamatukogudele saadetud originaalid	209	204	434
Eesti raamatukogudele saadetud koopiad	173	301	549
tellimused välismaalt	118	115	164
välismaa raamatukogudele tagasisaadetud tellimused	28	46	37
teistele välismaa raamatukogudele edastatud tellimused	34	6	9
välismaale saadetud originaalid	12	7	460
välismaale saadetud koopiad	44	56	641
RVL-ga saadud kirjandus			
tellitud Eesti raamatukogudelt	286	560	504
Eestist saadud originaalid	93	207	247
Eestist saadud koopiad	130	353	196
tellitud välismaa raamatukogudelt	3319	3233	4750

välismaalt saadud originaalid	956	1027	1210
välismaalt saadud koopiad	1961	2206	2910
Bibliograafianimestike koostamine (arv)	9	9	3
bibliokirjete arv	250	362	82
Otsingud andmebaasides			
kasutajate arv	31 008	31 020	31 020
arvuti kasutamise aeg, tund	29 975	29 390	32 000
tasuline otsing STN <i>International</i> andmebaasides	65	20	18
otsingud võrguandmebaasides	70 130	131 021	165 310
e-ajakirjade artikleid salvestatud, väljatrükitud (nim.)	–	202 525	182 254

Tabel 6. Kogude hooldus- ja ennistustööd 2000.–2002. a.

	2000	2001	2002
Trükiste hügieeniline töötlemine			
tolmu eemaldamine koos kuivdesinfitseerimisega (eks.)	41 155	800 000	845 500
hallitusnakkusega trükiste desinfitseerimine (eks)	4230	3781	3312
trükiste, käsikirjade jm. leht-leheline desinfitseerimine (leht)	3876	5462	5675
Pärgamentkõidete puhastamine ja pehmendamine (eks.)	1	2	3
Trükiste köitmine (eks.)	3309	2856	1800
Mappide, karpide, ümbriste valmistamine	859	913	1031
Konserveerimine ja restaureerimine			
käsikirjad (leht)	44	438	22

trükised (leht)	7880	6726	9576
raamatugraafika (leht)			126
originaalgraafika (leht)	22	26	46
koloreeritud kaardid ja joonistused (leht)	66	59	1
akvarellid, guaššid (leht)			2
geograafilised kaardid, atlased jms. (leht)	72	54	12
plakatid (leht)		27	2
fotod (eks.)	–	13	1
poolnahkköited	13	18	31
täisnahkköited	4	3	2
pärgamentköited	–	7	1
köited (konserveerimine) (kd.)			64

Tabel 7. Kogude kirjeldamine e-kataloogis ESTER 2001.–2002. a.

	2001	2002
1. Originaalkirjed lisandunud teavikutele	19 569	20 686
raamatud (nim.)	9612	10 884
ajakirjad (nim.)	192	197
ajalehed (nim.)	16	11
väikelehed (nim.)	32	34
jätkväljaanded (nim.)	3665	3145
pisitrükised (a.-ü.)	17	52
kaardid (nim.)	75	111
noodid (nim.)	4	5
audiaalteavikud (nim.)	316	309
visuaalteavikud (nim.)	13	4
käsikirjad (s.)	2203	1657

fotod (nim.)	181	8
mikrovormid (nim.)	–	–
elektroonilised teavikud füüsilisel kandjal (nim.)	28	17
võrguväljaanded (nim.)	10	1
eestikeelsed kirjed	3901	4430
inglisekeelsed kirjed	5293	4615
saksakeelsed kirjed	4534	5177
venekeelsed kirjed	2139	3398
kirjed teistes keeltes	3703	3066
1a. artiklikirjed (nim.)	3205	4251
2. Koopiakirjed uutele teavikutele	2529	6072
raamatud (nim.)	2099	3505
ajakirjad (nim.)	28	111
ajalehed (nim.)	2	147
väikelehed (nim.)	13	30
jätkväljaanded (nim.)	224	448
tehnikakirjanduse erilaadid	66	72
kaardid (nim.)	71	54
noodid (nim.)	3	33
audiaalteavikud (nim.)	–	97
visuaalteavikud	–	15
elektroonilised teavikud füüsilisel kandjal (nim.)	12	23
võrguväljaanded (nim.)	1	3
eestikeelsed kirjed	2010	4590
inglisekeelsed kirjed	329	741
saksakeelsed kirjed	23	134
venekeelsed kirjed	126	463
kirjed teistes keeltes	352	144
2a. artiklikirjed (nim.)	–	1531
3. Lühikirjed kaartkataloogides kirjeldatud teavikutele	18 392	5374

4. Retrokataloogimine (lühikirjete täiendamine täiskirjeteks)	54 999	19 516
raamatud (nim.)	52 426	14 618
ajakirjad (nim.)	245	17
ajalehed (nim.)	147	–
väikelehed (nim.)	179	1
jätkväljaanded (nim.)	1877	132
pisitrükised (a.-ü.)	49	2
artiklikirjed (nim.)	1	–
kaardid (nim.)	12	257
noodid (nim.)	1	–
audiaalteavikud (nim.)	–	–
visuaalteavikud (nim.)	–	–
käsikirjad (s.)	–	4218
kunstiteosed (nim.)	–	9
fotod (nim.)	60	262
mikrovormid (nim.)	2	–
elektroonilised teavikud füüsilisel kandjal (nim.)	–	–
eestikeelsed kirjed	7283	4804
inglisekeelsed kirjed	17 568	6796
saksakeelsed kirjed	18 235	4486
venekeelsed kirjed	1510	517
kirjed teistes keeltes	10 403	2913
5. Retrokataloogimine, koopiakirjed	9620	17 114
6. Liigitamine, märksõnastamine (nim.)	17 392	19 949
7. Kirjete arv elektronkataloogis (aastalõpu seisuga)	319 629	542 716
raamatud (nim.)	270 598	306 411
ajakirjad (nim.)	4572	6187
ajalehed (nim.)	743	799
väikelehed (nim.)	1272	1361
jätkväljaanded (nim.)	28 341	35 602

pisitrükised (a.-ü.)	408	467
tehnikakirjanduse erilaadid	133	215
kaardid (nim.)	4006	4467
noodid (nim.)	577	818
audiaalteavikud (nim.)	2616	3227
visuaalteavikud (nim.)	132	158
käsikirjad (s.)	5172	11 279
kunstiteosed (nim.)	6	15
fotod (nim.)	779	1057
mikrovormid (nim.)	7	7
elektroonilised teavikud füüsilisel kandjal (nim.)	204	250
võrguväljaanded (nim.)	23	16
7a. artiklikirjed (nim.)		45 410
8. Eksemplarikirjete arv		819 465
9. ESTER-iga ühinenud TÜ erialaraamatukogud		
Euroteaduskonna raamatukogu (kirjete arv)		4917
Sotsiaalteaduskonna raamatukogu		5722
Skandinavistika õppetooli raamatukogu		5076
Kunstiajaloo õppetooli raamatukogu		1417
Klassikalise filoloogia õppetooli raamatukogu		1318
Saksa filoloogia raamatukogu		471
Usuteaduskonna raamatukogu		579
Geoloogiaramatukogu		1364
TÜ Füüsikainstituudi raamatukogu		3058
Ajakirjanduse osakonna raamatukogu		3004
Õigusteaduskonna raamatukogu		937
TÜ Kliinikumi Medinfokeskus		782
TÜ Pärnu Kolledži raamatukogu		2222
TÜ Türi Kolledži raamatukogu		10
TÜ Narva Kolledži raamatukogu		1412
10. Kirjete koguarv ESTER-i Tartu serveris		1 509 362

Tabel 8. Raamatukogu ja raamatukogu varade tutvustamine 2000.–2002. a.

	2000	2001	2002
Uudiskirjanduse näitused	122	114	109
eksponaatide arv	11 552	7260	10 349
a) pearaamatukogus			22
eksponaatide arv			6300
b) haruraamatukogudes			87
eksponaatide arv			4049
Teema- ja tähtpäevanäitused	36	32	25
eksponaatide arv	8671	5652	4026
a) pearaamatukogus			18
eksponaatide arv			3278
b) haruraamatukogudes			7
eksponaatide arv			748
Kunstinäitused (külalisinäitused)	38	44	30
a) pearaamatukogus			29
b) humanitaarraamatukogus			1
Ekskursioonid raamatukogus (grupp)	49	46	22
osavõtjaid	944	1034	531
a) pearaamatukogus			19
osavõtjad			441
b) humanitaarraamatukogus			3
osavõtjad			90
Lugejairitused	68	13	15
osavõtjad	4300	530	1200
Reklaamväljaanded (nim.)	17	15	7

II. Konverentsid, seminarid, ettekande- ja teabepäevad

1. 12. Friedrich Puksoo päev, 23. jaanuar

Ettekanded:

K.-O. Veskimägi. *Friedrich Puksoo ja Tartu Ülikooli raamatukogu tagasitoomine Venemaalt*

M. Ermel. *Raamatut kaitstes. Friedrich Puksoo tegevusest Saksa okupatsiooni ajal*

M. Rand. *Orientaalkäsikirjadest Tartu Ülikooli Raamatukogus ja nende uurimisest*

L. Dubjeva. *Tartu Ülikooli Raamatukogu ajaloo historiograafiast*

T. Reimo. *450 aastat Tallinna esimest teadusraamatukogu (Bibliotheca Revaliensis ad D. Olai)*

P. Lotman. *Eesti teadusraamatukogu ja rahvuslik identiteet*

2. Infopäev Euroopa Liidust Kallastel, 24. jaanuar
3. Infootsinguvõistlus *INFORMIIN* messil INTELLEKTIKA 2002, 1.–17. veebruar
4. Teadusraamatukogude talveseminar Käärikul, 25. veebruar
5. Seminar *EL-i projektid ja struktuurifondid*, 4.–5. aprill
6. Infopäev Euroopa Liidust Tartu maakonnas, 18.–19. aprill
7. Soome—Eesti seminar *Ettevõtjasõbralik kohalik omavalitsus. Soome kogemused Euroopa Liidus*, 19. aprill
8. Raamatumess *utlib.market02*, 4. mai
9. Seminar *FinELib — Soome kogemus üleriigilise elektroonilise raamatukogu loomisel*, 6. juuni
10. EBSCO teabepäev Põhja-Eesti raamatukogutöötajatele Tallinnas, 17. juuli
11. EBSCO teabepäev Lõuna-Eesti raamatukogutöötajatele Tartus, 19. juuli
12. Rahvusvaheline teaduskonverents *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 / From Printed Book to Digital. Tartu University Library 200*, 13.–14. oktoober

Ettekanded:

- T. Liivamägi. *Tartu Ülikooli Raamatukogu täna ja tulevikus*
- E. Mittler. *Raamatukogude tulevik: ülemaailmse elektroonilise informatsiooni infrastruktuuri osa*
- J. Thorhaug. *Ülikooliraamatukogu osa võrgupõhises õpikeskkonnas*
- A. Lepik. *Ülikooliraamatukogu ülikoolis: väärtus ja mõju*
- A. Nuut. *Teadusraamatukogu osatähtsusest informatsioonilise infrastruktuuri kujundamise protsessis teadus- ja arendustegevuse kindlustamiseks: ülikooliraamatukogud Eesti teadus- ja haridussüsteemis*
- S. Metsar. *Raamatukogu digitaalses keskkonnas: majanduslikud ja õiguslikud aspektid*
- K. Strehlow. *ProPrint — print on demand*
- S. Bollin, H.-A. Knöppel. *Baltiaimeline virtuaalraamatukogu*
- A. Liber. *Nähtamatud vesimärgid ja informatsioonikihid elektroonilistes publikatsioonides ja infosüsteemides*
- J. Andresoo. *Digitaalse keskkonna mõju rahvusraamatukogule*
- K. K. Kask. *Erinevate infosüsteemide kasutamise võimalusi Tartu Ülikooli Raamatukogus*
- K. Konsa. *Säilitusprioriteedid digitaalses keskkonnas*
- M. Tohver. *Rahvusraamatukogu kaardikogu digiteerimisest*
- S. Lembinen, M. Rand. *Ajalooliste ja erikogude digitaalrandmebaaside loomisest Tartu Ülikooli Raamatukogus*
- H. Ilomäki. *Infopoliitika*
- Z. Petrauskiene. *Elektrooniline informatsioon Vilniuse Ülikooli Raamatukogus: 10-aastane kogemus*
- G. Koidla. *Infokirjaoskus ja kõrgkooli raamatukogu*
- K. Saarniit. *Tartu Ülikooli Kliinikumi medinfokeskus — värav teadmiste juurde*
- M.-N. Iius, O. Einasto. *Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejateenindus: muutused ja perspektiivid*
- R. Tammeorg. *Elektrooniline euroinfo Tartu Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse vahendusel*
- L. Dubjeva. *Traditsiooniliste infosüsteemide muutuvast rollist integreeritud raamatukogusüsteemis*

13. Rahvusvaheline õpikoda *Elektroonilise informatsiooni kasutuslitsentsi üleriigiline ostmine — tulemused ja mõju* (juhendaja Kristina Hormia-Poutanen, Helsingi Ülikooli Raamatukogu elektrooniliste infoteenuste juht), 14. oktoober
14. Euroopa Liidu teabepäev Rõngu ja Puhja keskkooli vanemate klasside õpilastele, 18. oktoober
15. *Kirje päev* e-kataloogis ESTER osalevatele Tartu raamatukogudele, 29. oktoober
16. Seminar *Keskkonnasõbralik metsamajandus* Soome—Eesti partnerlusseminaride sarjas *Soome kogemusi Euroopa Liidus*, 30. oktoober
17. Seminar *Räägime NATO-st*, 31. oktoober
18. Euroopa Liidu teabepäev Rannu Keskkooli vanemate klasside õpilastele, 8. november
19. Euroopa Liidu teabepäev Tartu Mart Reiniku Gümnaasiumi õpilastele, 16. november
20. EL-i alane koolitus Tartu maakonna lasteaiatöötajatele, 22.–23. november
21. Teabepäev EL-i struktuurifondid (koostöös Rahandusministeeriumiga), 26. november
22. EL-i teabepäev Tartu maakonna eakatele, 6. detsember

III. Ettekanded konverentsidel, seminaridel jm.

1. **Dubjeva, L.** Tartu Ülikooli Raamatukogu ajaloo historiograafiast — *12. Friedrich Puksoo päeval* Tartus, 23. jaanuaril
2. **Dubjeva, L.** Das Zeitlater der Aufklärung im Spiegel einer bibliographischen Klassifikation — rahvusvahelisel konverentsil *Raamat ja raamatukogud Balti mere kultuuriruumis 16.–18. sajandil* Tallinnas, 3. aprillil
3. **Dubjeva, L.** Traditsiooniliste infosüsteemide rolli muutumine üleminekul integreeritud raamatukogusüsteemile — rahvusvahelisel konverentsil *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril

4. **Dubjeva, L.** Akadeemik J. V. Tarle — konverentsil *Tartu Ülikool 370/200* Tartus, 6. detsembril
5. **Einasto, O.** Ülikoolilinn Tartu — seminaril *Eesti konverentsiturismi uued võimalused* St. Peterburgis, 1. oktoobril
6. **Einasto, O., Ilus, M.-N.** Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejateenindus: muutused ja perspektiivid — rahvusvahelisel konverentsil *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril
7. **Einasto, O., Zettur, P.** TÜ Raamatukogu infosüsteemi elektronkataloog ja laenusmoodul — messil *INTELLEKTIKA* Tartus, 1. veebruaril
8. **Ermel, M.** Raamatut kaitstes. Friedrich Puksoo tegevusest Saksa okupatsiooni ajal — *12. Friedrich Puksoo päeval* Tartus, 23. jaanuaril
9. **Ermel, M.** Kultuuriministeeriumi raamatukogutöötajate koolituse nõukogu tegevusest — seminaril Viljandi Kultuurikolledžis 18. detsembril
10. **Kartul, A.** 20 aastat helisalvestisi Tartu Ülikooli Raamatukogus — rahvusvahelisel konverentsil *Echolot 2002* Moskvas, 1.–4. novembril
11. **Kask, K. K.** Erinevate infosüsteemide kasutamise võimalustest Tartu Ülikooli Raamatukogus — rahvusvahelisel konverentsil *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril
12. **Lembinen, S., Rand, M.** Ajalooliste ja erikogude digitaalandmebaaside loomisest Tartu Ülikooli Raamatukogus — rahvusvahelisel konverentsil *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril
13. **Liivamägi, T.** Tartu Ülikooli Raamatukogu täna ja tulevikus — rahvusvahelisel konverentsil *Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril
14. **Luštšik, M., Sikk, M.** How to adjust good old standards to new opportunities in communication — Põhjamaade 5. rahvusvahelise raamatukogudevahelise laenutuse konverentsil Reykjavíkis, 3.–5. oktoobril
15. **Meltsas, M.** EBSCO, eIFL jt. e-raamatukogu projektid — Eesti teadusraamatukogude talveseminaril Käärikul, 25. veebruaril
16. **Meltsas, M.** Elektroonsete allikate kasutamine veebipõhisel kursusel — Tartu Ülikooli e-ülikooli seminaril, 18. aprillil

17. **Meltsas, M.** EBSCO andmebaasid — EBSCO teabepäeval Põhja-Eesti raamatukogutöötajatele Tallinnas, 12. juulil
18. **Meltsas, M.** EBSCO andmebaasid — EBSCO teabepäeval Lõuna-Eesti raamatukogutöötajatele Tartus, 19. juulil
19. **Miil, K.** Erialareferendid TÜ Raamatukogus — Eesti teadusraamatukogude talveseminaril Käärikul, 25. veebruaril
20. **Miil, K.** Eesti õigusraamatukogud — seminaril *Training for Law Librarians* Budapestis, 17. oktoobril
21. **Miil, K.** Erialareferendid TÜ Raamatukogus — TÜR-i ja Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu ühisseminaril Tallinnas, 29. novembril
22. **Murdvee, M.** Kreeka ja ladina autorite tekstide lavaletoomisest — kollokviumil *200 aastat klassikalist filoloogiat Tartu Ülikoolis* Tartus, 12. detsembril
23. **Rand, M.** Orientaalkäsikirjadest Tartu Ülikooli Raamatukogus ja nende uurimisest — *12. Friedrich Puksoo päeval* Tartus, 23. jaanuaril
24. **Rand, M.** *Rara rarissima* in einem Bibliotheksbestand: die Tartuer/Dorpater *Kantiana* — rahvusvahelisel konverentsil *Raamat ja raamatukogud Balti mere kultuuriruumis 16.–18. sajandil* Tallinnas, 3. aprillil
25. **Rand, M.** Leo Leesment ja tema käsikirjapäränd Tartu Ülikooli Raamatukogus — Õpetatud Eesti Seltsi ja Pärnu Muuseumi ettekandepäeval Pärnus, 18. aprillil
26. **Šahhovskaja, T.** Kuulsad austerlased L. Schardiuse autograafide kogus — Austria Suursaatkonna Euroopa Liidu infopäeva seminaril Tartus, 28. mail
27. **Taal, K.** Leo Leesment ja Õpetatud Eesti Selts — Õpetatud Eesti Seltsi ja Pärnu Muuseumi ettekandepäeval Pärnus, 18. aprillil
28. **Taal, K.** Fr. G. v. Bunge ja Õpetatud Eesti Selts — Fr. G. v. Bunge 200. sünniaastapäeva konverentsil Tartus, 27. aprillil
29. **Taal, K.** Evald Blumfeldt ja Eesti ajaloo bibliograafia — Õpetatud Eesti Seltsi ettekandekoosolekul Tartus, 16. oktoobril

30. **Taal, K.** Õpetatud Eesti Seltsi raamatukogu — ERÜ Tartumaa kogu koosolekul Tartus, 23. oktoobril
31. **Taal, K.** Õpetatud Eesti Seltsist ja raamatukogust — Vanemuise Seltsis Tartus, 24. oktoobril
32. **Tammeorg, R.** Elektrooniline euroinfo Tartu Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse vahendusel — rahvusvahelisel konverentsil *Trüükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200* Tartus, 13.–14. oktoobril
33. **Tammeorg, R.** EL-i seadusandlus ja dokumentatsioon — seminaril Võrumaa Keskraamatukogus Võrus, 13. novembril
34. **Tammeorg, R.** EL-i seadusandlus ja dokumentatsioon. Euronõuded Eesti moodi — seminaril Tartu maakonna lasteaiatöötajatele Tartus, 23. novembril
35. **Tammur, K.** Supereksploosiooni muutumine ajas (TÜ Raamatukogu kogude põhjal) — rahvusvahelisel konverentsil *Omanikumärgid vanaraamatus. Ajalugu, kirjeldamine, atribueerimine* Tallinnas, 12. septembril
36. **Tankler, H.** Erikogud teadusastutustes ja -seltsides — seminaril *Humanitaarsed teaduskogud* Tallinnas, 10. mail
37. **Tankler, H.** Medizin an den Universitäten Tartu/Dorpat und Berlin. Eine historische Verbindung — raamatuesitus Eesti—Saksa geenifoorumil Berliinis, 18.–19. mail
38. **Tankler, H.** Arstiteadus Tartu ülikoolis 19. saj.–20. saj. algul. Vene ja saksa aspekt — teadusajaloo konverentsil Sumõ Ülikoolis Ukrainas, 16. mail
39. **Tankler, H.** Tartu ülikooli sidemed Lätiga 19. saj.–20. saj. I poolel — Tartu Ülikooli juubelile pühendatud teaduskonverentsil Läti Teaduste Akadeemias Riias, 7. oktoobril
40. **Tankler, H., Hinrikus, T., Raal, A.** Farmaatsiateaduse kujunemine Eestis 19. sajandil — TÜ Farmaatsiainstituudi 160. aastapäeva konverentsil Tartus, 10. oktoobril
41. **Tankler, H., Paabo, J., Raal, A.** Tartu Ülikooli kasvandikud Eesti apteekides aastani 1940 — TÜ Farmaatsiainstituudi 160. aastapäeva konverentsil Tartus, 10. oktoobril

42. **Tankler, H.**, Hinrikus, T., Raal, A., Veski, P. Farmaatsiaainstituut Tartu Ülikooli struktuuriüksusena läbi aegade — TÜ Farmaatsiaainstituudi 160. aastapäeva konverentsil Tartus, 10. oktoobril
43. **Tankler, H.**, Hinrikus, T., Raal, A. Teaduslike kraadide kaitsmine farmaatsia alal Tartu Ülikoolis 19. sajandil — TÜ Farmaatsiaainstituudi 160. aastapäeva konverentsil Tartus, 10. oktoobril
44. **Tankler, H.**, Hinrikus, T., Raal, A. TÜ Farmaatsiaainstituut 160 — konverentsil *Tartu Ülikool 370/200* Tartus, 6. detsembril
45. **Tankler, H.**, Lõvi-Kalnin, M., Viksna, A. Viktor Kalnin (1929–1992) — konverentsil *Tartu Ülikool 370/200* Tartus, 6. detsembril
46. **Teemusk, M.** TÜ Raamatukogu kunstikogu — rahvusvahelisel seminaril *Kaasaegsed kunstiraamatukogud Läänemere regioonis* Tartus, 27. septembril.

IV. Publikatsioonid

1. Monograafiad, kogumikud jm. väljaanded

1. Puudutus / idee autor Madis Orav; koost. K. Pai; kujund. M. Nurm; saateks T. Raudam. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — 182 lk. — ISBN 9985-874-17-X. — Sisaldab: Ü. Helvese, J. Kausi, K. Kenderi, M. Kivastiku, M. Kõivu, K. Kõusaare, A. Pilve, K. Rakke, T. Raudami, O. Remsu, P. Sauteri, T. Tederi, J. Unduski, M. Undi, B. Vaheri, A. Valtoni, E. Öunapuu lühiproosat.
2. *Rara bibliothecae* : kalender 2003 / koost. M. Rand; toim. A. Allikvee, S. Lembinen; kujund. M. Nurm; tlk. M. Liivamägi. — [Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002]. — [15] l. : ill.
3. *Rara bibliothecae* : näituse kataloog 11.10.2002–28.02.2003 / koost. A. Bernotas, E. Hansson, S. Lembinen, M. Murdvee, M. Rand, K. Schmidt, T. Šahhovskaja, K. Tammur, M. Teemusk; kujund. M. Nurm. — Tartu, 2002. — 36 l. : ill. — Paljundatud TÜR-is, tiraaž 10 eks.
4. Tankler, H. Meditsiin Tartu ja Berliini ülikoolis : Ajaloolised sidemed = Medizin an den Universitäten Tartu/Dorpat und Berlin : Eine historische Verbindung. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — 24 lk. : ill. — ISBN 9985-874-15-3.

5. Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001 / koost. R. Saukas; kaanekujundus M. Tang; res. tlk. M. Liivamägi. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — 192 lk. : ill. — ISSN 1406-0892.
6. Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. / kogumiku on trükiks ettevalmistanud M. Ermel, M. Liivamägi, R. Saukas; kaanekujundus M. Nurm. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — 194 lk. — ISBN 9985-874-16-1.
7. Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002 [Online] / publitseerimiseks ettevalmistanud M. Ermel, T. Kuusik, M. Liivamägi, R. Saukas; kaanekujundus M. Nurm. — Tartu: Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2002. — ISBN 9985-874-18-8. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalseni/.

2. Reklaamväljaanded

1. Elektronkataloog ESTER : [flaier / kujund. M. Nurm]. — [Tartu, 2002]. — 1 l.
2. Friedrich Puksoo auhind 1990–2002 : [reklaamleht / koost. R. Saukas]. — [Tartu, 2002]. — 2 er. l. — Paljundatud TÜR-is.
3. Friedrich Puksoo auhinna statuut. — [Tartu, 2002]. — 1 l. — Paljundatud TÜR-is.
4. Friedrich Puksoo päev, 23. jaanuar. Ettekanded 1991–2002 : [reklaamleht / koost. R. Saukas]. — [Tartu, 2000]. — 2 er. l. — Paljundatud TÜR-is.
5. Graafikakogu Tartu Ülikooli Raamatukogus = The graphic arts collection in the Tartu University Library : [reklaamprospekt] / koost. T. Nurk, M. Rand; tlk. M. Liivamägi, S. Lembinen; kujund. M. Nurm. — Tartu, 2002. — 16 lk. : ill.
6. Laenutamine koju ja kohalkasutamiseks : [flaier / kujund. M. Nurm.] — [Tartu, 2002]. — 1 l.

7. Raamatukogudevaheline laenus : [flaier / kujund. M. Nurm]. — [Tartu, 2002]. — 1 l.
8. Tartu Ülikooli Raamatukogu : [flaier / koost. M. Orav; kujund. M. Nurm]. — Tartu, 2002]. — 1 l.
9. Teatme- ja infoteenused : [flaier / kujund. M. Nurm]. — [Tartu, 2002]. — 1 l.
10. utlib market : [flaier / kujundanud M. Nurm]. — [Tartu, 2002]. — 1 l.

3. Artiklid, sõnumid, raamatud

1. **Bernotas, A.** Kadri Tammur 50 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 97 : fot. (Personaalia).
2. **Bernotas, A.** Fond 55, nim. 7. Tartu Ülikooli füüsikaosakond // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 60–61.
3. **Bernotas, A.** Fond 143, Järvelaid, Peeter (s. 1957, õigusteadlane, Tartu Ülikooli ja Akadeemia Nord professor) // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 63–64.
4. **Dubjeva, L.** A. T. Rastorgujev — Tartu Ülikooli raamatukoguhoidja 1908–1918 // Ajalooline Ajakiri, 2002, nr. 1/2, lk. 193–206. — *Summary*: A. T. Rastorgujev — the librarian of Tartu University Library in 1908–1918, p. 324–325.
5. **Dubjeva, L.** Skaitytojų informacijos paieškos užtikrinimas Tartu universiteto bibliotekoje (XIX–XX a.) // Bibliotekininkyste 2001 : bibliotekos, fondai, skaitymas, sąveika. — Vilnius: Lietuvos nacionaline M. Mazvydo bibliotekos, 2002. — P. 26–36. — *Summary* p. 36.
6. **Dubjeva, L.** Traditsiooniliste infosüsteemide rolli muutumine üleminekul integreeritud raamatukogusüsteemile // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekan ded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — Lk. 184–192. — *Summary*: Changing role of traditional information retrieval systems in transition to integrated library system, p. 193–194.

7. **Dubjeva, L.** Traditsiooniliste infosüsteemide rolli muutumine ülemaailmsel integratsioonil raamatukogusüsteemidele [Online] // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. Tartu, 2002. — *Summary*: Changing role of traditional information retrieval systems in transition to integrated library system. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalseni/index.php?art=dubjeva&charset=utf8
8. **Эйнасто, О.** *Bibliotheca Universitatis Tartuensis* 200 // Вести плюс Неделя, 2002, 18. окт., № 42, с. 10.
9. **Эйнасто, О.** 200-летие библиотеки Тартуского университета // Научные и технические библиотеки, 2002, № 11, с. 115–119.
10. **Einasto, O., M.-N. Ius.** Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejateenindus: muutused ja perspektiivid // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — Lk. 166–172. — *Summary*: User services at Tartu University Library: changes and perspectives, p. 173–174.
11. **Einasto, O., M.-N. Ius.** Tartu Ülikooli Raamatukogu lugejateenindus: muutused ja perspektiivid [Online] // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — *Summary*: User services at Tartu University Library: changes and perspectives. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalseni/index.php?art=einasto
12. **Ermel, M.** 20 aastat tagasi avati Tartu Ülikooli Raamatukogu uus hoone // *Universitas Tartuensis*, 2002, 22. veebr., nr. 7, lk. 3.
13. **Ermel, M.** Teadusraamatukogud // Raamatukogud ja raamatukogundus taasiseseisvunud Eestis. — Tallinn, 2002. — Lk. 22–39. Bibliogr. — *Summary*: Research libraries, p. 223–224.

14. **Ermel, M., Kümnik, M., Rand, M.** Laine Peep 30.06.1932–23.10.2001. *In memoriam* // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 107–108 : fot. (Personaalia).
15. **Hansson, E., Jentson, K., Taal, K.** Eesti Raamatu Aasta suurnäitusest “Eesti raamat 1525–1944” : Tartu ekspositsioonist “Eesti raamat 1525–1944” // Raamat on... II : eesti bibliofilia ja raamatuloo almanahh : pühendatud Eesti Raamatu Aastale / koost. E. Teder. Tallinn, 2002. Lk. 47–57 : ill. — Zsfss.: Von der großen Buchausstellung “Das estnische Buch 1525–1944”, lk. 56–57. — Autoritest, lk. 243, 244, 249, fot.
16. **Hiir, V.** Elju Kallas 75 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 99 : fot. (Personaalia).
17. **Ilus, M.-N.** Kärt Miil 50 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 101–102 : fot. (Personaalia).
18. **Jaanson, E.-L.** Otto Freymuth: *esticalbaltica* kataloogi looja ja Tartu varasema ajaloo uurija // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 136–150 : ill. bibl. (Uurimusi endistest töötajatest). — Otto Freymuthi tööde nimestik lk. 147–150.
19. **Jalas, K., Pai, K.** Kultuuriväärtuste seisundist ja säilitamisest // *Universitas Tartuensis*, 2002, 31. mai, nr. 22, lk. 3.
20. **Kartul, A.** (BUB) tuleb Flandriast // Postimees, 2002, 17. juuli, nr. 164, lk. 12.
21. **Kartul, A.** Flaami linnafolk ja setu laul sekka puhkpillimuusikat // Postimees, 2002, 29. juuli, nr. 174, lk. [12–13].
22. **Kartul, A.** Flandria mängulust ja Taani näpuosavus // Postimees, 2002, 7. juuli, nr. 168, lk. [9].
23. **Kartul, A.** India bambusflöödi võlukunstimeistrid // Postimees, 2002, 3. okt., nr. 230, lk. 14.
24. **Kartul, A.** Metal polska ja aitumakas : [Viljandi pärimusmuusika festivalist] // Postimees, 2002, 27. juuli, nr. 173, lk. 19 : ill.
25. **Kartul, A.** Šoti laulik MacKenzie toob folgile staari hõngu // Postimees, 2002, 25. juuli, nr. 171, lk. 15.
26. **Kartul, A.** Traditsioon on elus, kui ta on arenev : [Viljandi pärimusmuusika festivalist] // Postimees, 2002, 30. juuli, nr. 175, lk. 14 : ill.

27. **Kartul, A.** Värskendav vihm läheneb folgile : [Leedu ansambel "Atalyja" Viljandi pärimusmuusika festivalil] // Postimees, 2002, 12. juuli, nr. 160, lk. 15.
28. **Kask, K. K.** Erinevate infosüsteemide kasutamise võimalustest Tartu Ülikooli Raamatukogus // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — Lk. 81–86. — *Summary*: The possibilities of using different information systems at Tartu University Library, p. 86–87.
29. **Kask, K. K.** Erinevate infosüsteemide kasutamise võimalustest Tartu Ülikooli Raamatukogus [Online] // Trükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — *Summary*: The possibilities of using different information systems at Tartu University Library. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalsenil/index.php?art=kask
30. **Kask, R.** Üchs Luggo Rozi=Kunningast [...] // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 118–120. (Ajaviiteks). — Raimo Kase lühibiograafia.
31. **Kaugver, K., Saukas, R.** Ilmar Vene 50 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 100–101 : fot. (Personaalia).
32. **Kivistik, L.** Vaike Leek 75 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 105 : fot. (Personaalia).
33. **Külv, L.** Tartu Ülikooli erialaraamatukogud // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 12–13.
34. Kümme aastat eesti keele kui teise keele õppematerjale 1991–2001 : retsensioonid ja ülevaateartiklid, [bibliograafia] / toim. P. Kärtner, Ü. Türk, E. Uuspõld, **M. Kümnik**. — Tallinn: Talmar & Põhi, 2002. — 289 lk.
35. **Kümnik, M.** Raamat arstiteaduse ajaloost : [Viktor Kalnini bibliograafia tutvustus] // *Universitas Tartuensis*, 2002, 6. dets., nr. 39, lk. 4.

36. **Kümnik, M.** Sirje Tammoja 60 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 103–104 : fot. (Personaalia).
37. **Kümnik, M.** Ülikooli bibliograafiline mälu // *Universitas Tartuensis*, 2002, 18. jaan., nr. 2, lk. 3 : ill.
38. **Kümnik, M., Pikk, M.** ERÜ Tartumaa kogu // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 43.
39. **Kümnik, M., Pikk, M.** ERÜ Tartumaa kogu [Online] // Kättesaadav: <http://www.luts.ee/ERY>
40. **Lepik, K.** Linda Visberg 75 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 95 : fot. (Personaalia).
41. Lia Urba 70 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 98 : fot. (Personaalia). — Allk.: Kolleegid.
42. Liivia Albert 50 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 100 : fot. (Personaalia). — Allk.: Kolleegid.
43. **Liivamägi, T.** *Bibliotheca Universitatis Tartuensis* täna ja homme // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 4.
44. **Liivamägi, T.** Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 aastane // *Universitas Tartuensis*, 2002, 14. juuni, nr. 23, lk. 2 : ill.
45. Lilia Külv 50 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 106 : fot. (Personaalia). — Allk.: Kolleegid.
46. Ludmilla Eeber 60 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 95 : fot. (Personaalia). — Allk.: Kolleegid.
47. **Madisson, S.** Prof. Gustav Ränka meenutades [näitusest humanitaarraamatukogus] // *Universitas Tartuensis*, 2002, 15. veebr., nr. 6, lk. 2 : ill.
48. **Meltsas, M.** EBSCO, eIFL jt. e-raamatukogu projektid : kokkuvõte ELNET Konsortsiumi Kääriku talveseminari ettekandest [25. veebr. 2002] [Online] // Kättesaadav: http://www.elnet.ee/k2002_meltsas.htm
49. **Meltsas, M.** Elektroonilise raamatukogu võimalikkusest Eestis // Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat 2001. 13. — Tallinn, 2002. — Lk. 31–39.
50. **Meltsas, M., Olonen, R.** EBSCO andmebaasid // Raamatukogu, 2002, nr. 2, lk. 45. — *Summary*, p. 46.

51. **Michelson, R.** *Estica-estonica-baltica* määratlemisest // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 162–171. Joonel. bibl. (Urimusi).
52. **Miil, K., Uri, K.** Taasrakendati referentide süsteem // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 17–18.
53. Rahvusvaheline õigus : loengukonspekt / M. Kiviorg, K. Land, **K. Miil**, H. Vallikivi. — Tallinn: Juura, 2002. — 187 lk. : ill.
54. Ladina—eesti sõnaraamat = *Glossarium latino—estonicum* / R. Kleis, Ü. Torpats, L. Gross, H. Freymann; toimetanud ja täiendanud ... **M. Murdvee** ... — 2., täiend. ja parand. tr. — Tallinn: Valgus, 2002. — 1152 lk.
55. **Orav, M.** Ennistuskeskuse kiiduväärt töö // *Universitas Tartuensis*, 2002, 25. jaan., nr. 3, lk. 3.
56. **Orav, M.** Fraktaalne kompositsioon : Tartu Ülikooli kunstide osakonna tudengi Helmi Räämi esimene personaalnäitus TÜ Raamatukogus // *Universitas Tartuensis*, 2002, 1. veebr., nr. 4, lk. 2.
57. **Orav, M.** Hollandi tipprestaatorid TÜ Raamatukogus // *Universitas Tartuensis*, 2002, 28. märts, nr. 12, lk. 2.
58. **Orav, M.** Informiin oli popp // *Universitas Tartuensis*, 2002, 22. veebr., nr. 7, lk. 2 : ill.
59. **Orav, M.** Koostöö Soome Kirjanduse Seltsiga : [raamatukogu ennistuskeskusel] // *Universitas Tartuensis*, 2002, 25. jaan., nr. 3, lk. 3.
60. **Orav, M.** Näitus *Sitsiilia protsessioon* // *Universitas Tartuensis*, 2002, 28. märts., nr. 12, lk. 3.
61. **Orav, M.** Pastellid aastatest 2000–2002 : Anneli Säre pastellmaalide näitus TÜ Raamatukogus // *Universitas Tartuensis*, 2002, 1. veebr., nr. 4, lk. 2.
62. **Orav, M.** Raamatukogu esine saab korda // *Universitas Tartuensis*, 2002, 1. veebr., nr. 4, lk. 2 : ill.
63. **Orav, M.** Vanagraafika näitus [raamatumuuseumis 1. märts kuni 27. juuni] // *Universitas Tartuensis*, 2002, 1. märts, nr. 8, lk. 3.

64. **Otsus, U.** Aino Luning 28.09.1917–28.11.2001 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 109 : fot. (Personaalialia).
65. **Pintsaar, A.** Hugo Kapp (1826–1887) // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 130–135 : fot. (Uurimusi endistest töötajatest).
66. **Rand, M.** Die St. Petersburger Akademie der Wissenschaften betreffende Autographen in den Sammlungen der Universitätsbibliothek Dorpat/Tartu // Mittel-, Nord- und Osteuropa : Festschrift für Günther Mühlport / hrsg. von Erich Donnert. — Köln ; Weimar ; Wien, 2002. — S. 411–417. — (Europa in den Frühen Neuzeit ; 6).
67. **Rand, M.** Kuidas teha end nähtavaks // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 14–15.
68. **Rand, M.** Orientaalkäsikirjad Keiserliku Tartu Ülikooli raamatukogus // M. Hallik, O.-M. Klaassen. Keiserlik Tartu Ülikool (1802–1918) ja Orient Eesti—Oriendi kultuurisuhete üldisel taustal. — Tartu, 2002. — Lk. 338–360.
69. **Rand, M., Lembinen, S.** Ajalooliste ja erikogude digitaalandmebaaside loomisest Tartu Ülikooli Raamatukogus // Trüükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — Lk. 120–128. — *Summary*: About the creation of digital databases of historical and special collections at Tartu University Library, p. 129–130.
70. **Rand, M., Lembinen, S.** Ajalooliste ja erikogude digitaalandmebaaside loomisest Tartu Ülikooli Raamatukogus [Online] // Trüükiväljaandest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] ettekanded 13.–14.10.2002 = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — *Summary*: About the creation of digital databases of historical and special collections at Tartu University Library. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalseni/index.php?art=rand
71. **Rohtla, G.** Retsepte rahvuslikust (muusika)kohvikust // Sirp, 2002, 26. apr., nr. 17, lk. 10.

72. **Rohtla, G.** Tartu kontserdielu korraldus XIX sajandi esimesel veerandil // Teater. Muusika. Kino, 2002, nr. 10, lk. 48–55 : ill. — *Summary*, p. 95.
73. **Sarap, E.** Minevikku hoides // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 16.
74. **Saukas, R.** Friedrich Puksoo auhind 2002 // Raamatukogu, 2002, nr. 2, lk. 38–39.
75. **Sepp, A.** Jututuba muusikatoas // Raamatukogu, 2002, nr. 1, lk. 27–29.
76. **Šahhovskaja, T.** Fond 55, nim. 5, Käsitlused Tartu ülikooli kohta // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 60–61.
77. **Šahhovskaja, T.** Fond 136, Lotman, Juri (1922–1993), kirjandusteadlane, semiootik, kulturooloog, TÜ professor // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 61–62.
78. **Šahhovskaja, T.** Fond 137, Mints, Zara (1927–1990), kirjandusteadlane, TÜ professor // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 63.
79. **Šahhovskaja, T.** Fond 158, Bezzubov, Valeri (1929–1991), vene filoloog, TÜ dotsent // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 64–65.
80. **Šahhovskaja, T.** Fond 165, Thoma, Dieter (1881–1941), dr-insener, Müncheneri Tehnikaülikooli professor // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 65.
81. Annotationen : Neuerscheinungen aus Ostmitteleuropa. 2 : Baltikum / Verfassers: **K. Taal** u.a; die Übersetzung der Annotationen von **K. Taal** und **L. Teedema** aus dem estnischen besorgten **V. Seiler** und **K. Schmidt** // Berichte und Forschungen : Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im Östlichen Europa. Bd. 10. — München, 2002. — S. 173–209.
82. **Taal, K.** Sakslus ja eestlus Õpetatud Eesti Seltsis XX sajandi algul // Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 1994–1999. — Tartu, 2002. — Lk. 7–28.
83. **Taal, K.** Õpetatud Eesti Selts Leo Meyeri ajal (1869–1899) // Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 1994–1999. — Tartu, 2002. — Lk. 188–211.

84. **Tammeorg, R.** Elektrooniline euroinfo Tartu Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsioonikeskuse vahendusel // Trükiväljaandest digitaalse- ni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] 13.–14.10.2002 ette- kanded = From printed book to digital. Tartu University Library 200 : pro- ceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — Lk. 175– 182. — *Summary*: Electronic EU information mediated by the European Documentation Centre at Tartu University Library, p. 182–183.
85. **Tammeorg, R.** Elektrooniline euroinfo Tartu Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsioonikeskuse vahendusel [Online] // Trükiväljaan- dest digitaalseni. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 : [konverentsi] 13.–14.10.2002 ettekanded = From printed book to digital. Tartu Universi- ty Library 200 : proceedings [of the conference] 13.–14.10.2002. — Tartu, 2002. — *Summary*: Electronic EU information mediated by the European Documentatitition Centre at Tartu University Library. — Kättesaadav: http://www.utlib.ee/ekollekt/raamat/trykivaljaandest_digitaalseni/index.php?art=tammeorg
86. **Tankler, H.** Erikogud teadusasutustes ja seltsides // Seminar *Humani- taarsed teaduskogud* : (Eesti Teaduste Akadeemia seminari materjalid, 10.05.2002). — Tallinn, 2002. — Lk. 39–42.
87. **Танклер, Х.** Медицина XIX–начала XX столетия в Тартуском университете: русские и немецкие аспекты // Материалы международной научно-практической конференции. — Сумы, 2002. — С. 43–45.
88. **Tankler, H.** Tartu Ülikooli kasvandikud Saksamaa kõrgkoolide õppejõu- dudena // Ajalooline Ajakiri, 2002, nr. 1/2, lk. 207–218 : bibl. — *Sum- mary*: Graduates of Tartu University as lecturers in universities of Ger- many, p. 325–326.
89. **Tankler, H., Ermel, M.** Tagasivaade kahele aastasajale // Raamatukogu, 2002, nr. 4, lk. 7–11.
90. Hinrikus, T., Raal, A., **Tankler, H.** Farmaatsiateaduse kujunemine Eestis XIX sajandil // Eesti Arst, 2002, nr. 9, lk. 561.
91. Hinrikus, T., Raal, A., **Tankler, H.** Georg Dragendorff und seine Schü- ler — Magisterarbeiten von Pharmazeuten zwischen 1864 und 1894 an der Universität Tartu/Dorpat // Die Pharmazie, 2002, Bd. 56, S. 763–771.

92. Kruuv, K., Koik, A., **Tankler, H.** Eesti Geenivaramu projekt — uus võimalus Eesti—Saksa teaduskoostöös // Eesti Rada : Eesti Ühiskond Saksa Liitvabariigis häälekandja = Estnischer Weg : Estnische Volksgemeinschaft, 2002, nr. 1 (jaan.–veebr.), lk. 6.
93. Paabo, J., Raal, A., **Tankler, H.** Tartu ülikooli kasvandikud Eesti apteekides aastani 1940 // Eesti Arst, 2002, nr. 9, lk. 577.
94. Raal, A., Hinrikus, T., **Tankler, H.** Prof. G. Dragendorffi poolt Tartu Ülikoolis juhendatud magistritööd (1864–1894) // Eesti Rohuteadlane, 2002, nr. 2, lk. 19–25.
95. **Tankler, H.**, Hinrikus, T., Raal, A. Teaduslike kraadide kaitsmine farmaatsia alal Tartu ülikoolis XIX sajandil // Eesti Arst, 2002, nr. 9, lk. 590.
96. Raal, A., Hinrikus, T., Veski, P., **Tankler, H.** Farmaatsia instituut Tartu ülikooli struktuuriüksusena läbi aegade // Eesti Arst, 2002, nr. 9, lk. 582.
97. Lõvi-Kalnin, M., **Tankler, H.** Viktor Kalnin (1929–1992) // Viktor Kalnin : bibliograafia 1957–2000. — Tartu, 2002. — Lk. 11–27. — (Tekst eesti (lk. 11–15), inglise (lk. 16–21) ja vene k. (lk. 22–27)).
98. **Täpsi, T., Laumets, A.** Näitus raamatukogu 200. aastapäevaks // *Universitas Tartuensis*, 2002, 17. mai, nr. 19, lk. 4.
99. **Tering, A.** Vaatenurki Eesti- ja Liivimaa haritlaskonna kujunemisest 17. sajandil // Läänemere provintside arenguperspektiivid Rootsi suurriigis 16/17. sajandil. — Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2002. — Lk. 27–79 : bibl., ill., tab. — *Zsfass.: Aspekte der Zusammensetzung der est- und livländischen Bildungsschicht im 17. Jahrhundert, S. 75–79.* (Eesti Ajalooarhiivi toimetised = *Acta et commentationes Archivi Historici Estoniae* ; 8(15)).
100. **Vene, I.** Pahustumine, ehk, Uusaja olemus. — Tartu: Ilmamaa, 2002. — 365 lk.
101. Uku Masing. Luule. III / [koost. E. Masing ja H. Runnel; märkmeid kogunud ja kirjutanud **I. Vene** jt.; kujund. ja illustr. E. Tihemets]. — Tartu: Ilmamaa, 2002. — 292 lk. : ill.
102. **Veromann, M.** Jaapanlase hingega puidutohter ja pillimees // Kodukolle, 2002, nr. 4, lk. 10–13 : ill.
103. **Veromann, M.** Lizetta kaks pesakonda: [pere lemmikloom valmistab ülalatusi] // Pere ja Kodu, 2002, nov., lk. 62–64.

104. **Veromann, M.** Minu, sinu, meie sõbrad // Pere ja Kodu, 2002, jaan., lk. 31–32.
105. **Veromann, M., Sinisalu, K.** Vahel olen ainus, kes lapsest rõõmu tunneb // Kodukolle, 2002, nr. 5, lk. 30–33 : ill.
106. **Veromann, M.** Sinise ruudu lummuses // Kodukolle, 2002, nr. 2, lk. 20–21 : ill.
107. Viive Kasumets 70 // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 103 : fot. (Personaalia). — Allk.: Kolleegid-restauraatorid.
108. **Vorobjova, N.** Gdański vanaraamat Tartu Ülikooli Raamatukogus // Tartu Ülikooli Raamatukogu aastaraamat 2001. — Tartu, 2002. — Lk. 151–161 : bibl., ill. (Uurimusi).

V. 2002. a. korraldatud arhiivifondid

Fond 138: **Perlitz, Harald Gottfried (1889–1972⁴), füüsik, TÜ professor**

Eesti Vabariigi esimestel kümnenditel Tartu Ülikoolis teoreetilise füüsika professorina töötanud Harald Perlitzi nimega on seotud röntgenstruktuuri uuringute algus Tartus.

Kõrghariduse füüsika alal omandas H. Perlitz Peterburi Ülikoolis, mille ta lõpetas 1912. aastal. Saanud võimaluse teadustööks ettevalmistumiseks, jäi ta veel mõneks ajaks seotuks sealse ülikooliga. Noore mehe plaanid katkestas aga Esimene maailmasõda. Esialgu teenis ta meteoroloogi ja gaasisõjatehnikuna Vene armees, seejärel läänerindel Briti armees. Sõja lõppedes jõudis H. Perlitz Briti koloneli auastmes keerukaid teid pidi tagasi kodumaale.

1921. a. valiti H. Perlitz Tartu Ülikooli teoreetilise füüsika dotsendi ja 1935. a. professori kohale. 1934. aastast juhatas H. Perlitz vastloodud teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi. Koondanud enda ümber grupi noori füüsikuid (Endel Aruja, Villem Koern, Georg Mets, Albrecht Altma jt.), algas Tartus intensiivne metallide ja nende sulamite uurimine. Kõigist selle uurimisgrupi liikmetest said hiljem nimekad teadlased.

Õppe- ja teadustöö kõrval aitas Harald Perlitz innukalt kaasa EV Tartu Ülikooli väljaarendamisele. Ta oli matemaatika-loodusteaduskonna sekretär ja dekaan ning 1940. aastani ülikooli majandusprorektor.

⁴Eesti teatmeteosed toovad H. Perlitzi surma-aastana ekslikult 1973.

H. Perlitz viibis mitmes Euroopa riigis teaduskomandeeringutel. Oma viimaselt välisreisilt 1940. aastal ta NSV Liidu poolt okupeeritud ja annekteeritud Eestisse enam ei naasnud. H. Perlitz jäi koos abikaasaga Rootsi, olles seal esimesi Eesti pagulasi. Sõjaoludes oli esialgu raskusi erialase töö leidmisega, mida näitab ka tema arvukas kirjavahetus paljude maade ülikoolide ja teadusinstituutidega. 1943. aastal sai Perlitz teadusliku uurija koha Chalmersi Tehnikaülikoolis Göteborgis, kus ta töötas kuni 1945. aastani. Järgnevad aastad kuni pensioniea kätte jõudmiseni (1957) oli H. Perlitz ametis Stockholmi firmas *Lumalampa*. 1957. aastal jätkas H. Perlitz oma tegevust Ankara Ülikooli füüsikaprofessorina. Türgimaalt saabus ta tagasi Rootsi oma vanaduspuhkust pidama alles 1970. aasta alul 80-aastasena.

Kutsetöö kõrval võttis prof. Perlitz suure hoole ja innuga osa eestlaskonna tegevusest võõrsil. Kuni Ankarasse siirdumiseni oli ta Rootsi pagulaskonnas üks kesksemaid tegelasi, kuuludes paljudesse eestlasi ühendavatesse organisatsioonidesse. Koos Läti ja Leedu esindajate F. Balodise ja J. Scheyniusega pöördus ta juba 1943. a. maailma avalikkuse poole seoses Balti riikide okupeerimisega.

Harald Perlitz suri 4. juulil 1972 Stockholmis.

Prof. Perlitzi abikaasa Anna Perlitzi soovil andsid Eesti Teaduslik Selts Rootsis ja Balti Arhiiv (vahendaja Kaljo Käärrik) 1996. a. prof. Harald Perlitzi pagulasaastate tööd ning kirjavahetuse, mille hulgas on ka üksikuid varasemaid kirju, säilitamiseks üle Tartu Ülikooli Raamatukogule. Üle anti ka H. Perlitzi pronksbüsti. Lugupidamisest tubli teadlase, sõjamehe ning poliitilise võitleja vastu tellisid H. Perlitzi sõbrad, kaasvõitlejad, kolleegid ja õpilased 1949. a. kujur Ernst Jõesaarelt tema büstskulptuuri. Hiljem valati kuju pronksi ning kingiti 1957. a. Perlitzile Eesti Komitee auliikmeks valimise puhul.

2002. aastal korrastatud isikuarhiivis on 167 säilikut aastatest 1924–1996. Nende hulgas on H. Perlitzi töömaterjale metallide ja nende sulamite kohta; Eesti ajalugu käsitlevaid, pagulaspoliitiliste ning mitmesuguste tähtpäevadega seotud ettekannete ja kõnede tekste; artikleid. Ulatusliku osa moodustab H. Perlitzi kirjavahetus kolleegide, õpilaste, sugulaste ja omastega. Eriti mahukas ja sisukas on kirjavahetus Endel Arujaga, oma kunagise uurimisgrupi liikmega, mis hõlmab aastaid 1940–1957, pagulaspõlve algusest kuni H. Perlitzi siirdumiseni Ankarasse.

Kirjavahetust ning muid H. Perlitzi tegevust Tartu Ülikooli teoreetilise ja tehnilise füüsika laboratooriumi juhatajana kajastavaid materjale leidub ka TÜ Füüsikaosakonna arhiivifondis (F 55, nim. 7).

H. Perlitzi isikuarhiivi korraldas lõplikult ja nimistu koostas Aili Bernotas.

Fond 148: Kadari, Helmut (1903–1976), õigusteadlane, Tartu ülikooli professor

Helmut Kadari (1937. aastani Kristal) astus Tartu Ülikooli õigusteaduskonda kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist Tallinnas 1922. a. Ta lõpetas ülikooli 1926. a. *cum laude* ja oli pärast seda kuni 1931. aastani õigusteaduskonna juures teaduslik stipendiaat kriminaalõiguse alal. Neil aastail läbis ta sõjaväeteenistuse ja täiendas end Heidelbergi ning Viini ülikoolis ja Roomas. 1929. a. omandas H. Kadari Tartu Ülikoolis tööga *Kahevõitlus* magistriraadi. 1931. aastast töötas H. Kadari Tartu Ülikoolis õppejõuna. 1933.–1935. a. täiendas H. Kadari end kriminaalõiguse alal Münchenis, Hamburgis, Viinis, Roomas, Prahlas, samuti Kreekas, kus ta külastas sealseid ülikoole ja raamatukogusid. 1936. a. sai temast professori kt. ja 1938 erakorraline professor. Sõja ajal katkenud tööd jätkas H. Kadari nõukogudeaegses ülikoolis kriminaalõiguse kateedri juhataja-professorina ning selle kõrval paari aastakümne vältel ka teaduskonna dekaanina.

Prof. H. Kadari tähtsamad teoreetilised uurimused ilmusid ennesõjaaegsetes *Tartu Ülikooli Toimetustes*. Sõjajärgsetel aastatel oli kriminaalõiguse õppejõudude teadustöö tagasihoidlik, seda pärssis intensiivne töö üleliiduliste õpikute tõlkimisel eesti keelde. H. Kadari algatusel ja aktiivsel osavõtul valmis siiski TRÜ esimene originaalõpik kriminaalõiguse üldosast.

Teadlasena on Helmut Kadari andnud hinnatava panuse kriminaalseadusandluse arendamisesse Eestis. Tema seisukohad kriminaalvastutuse aluste, kausaalsete, hädakaitse jt. küsimustes on leidnud tunnustust ka väljaspool Eestit.

Helmut Kadari suri pärast pikaajalist rasket haigust 29. novembril 1976. aastal.

H. Kadari arhiivipärandi andis Tartu Ülikooli Raamatukogule 1995. aastal üle tema lesk Marta Kadari. Mitte eriti mahukas arhiivifond (62 säilikut) sisaldab vähesel määral biograafilisi dokumente ja mõningaid üliõpilasaastate loengujm. konspekte, magistritöö *Kahevõitlus* koostamiseks kogutud materjale ja selle käsikirjavariante. Üllatuslikuks osaks arhiivipärandis on üle 200 H. Kadari teostatud pastelli, pliiatsijoonistuse ja visandi. Need pärinevad koolieast, mil kunstiannet ilmutav nooruk õppis neli aastat Tallinnas Ants Laikmaa ateljees. H. Kadari materjalide kõrval on ka tema pojale Tõnu Kadarile (1942–1985, lõpetas Tartu Ülikooli samuti juristina) kuulunut: elulookirjeldus, õpingute ning teenistuskäiguga seotud dokumendid; üliõpilastööd. On ka kirjutisi ja fotosid H. Kadari abikaasa õest, maailmamainega pedagoogikateadlasest Hilda Tabast.

Ülevaate koostas kursusetööna TÜ õigusteaduskonna üliõpilane Kristel Värrä, isikuarhiivi korraldas lõplikult ja nimistu koostas Tatjana Šahhovskaja.

F 149: Kalnin, Viktor (1929–1992), meditsiiniajaloolane, Tartu Ülikooli dotsent

Pärast Võru Keskkooli lõpetamist 1948. a. asus Viktor Kalnin õppima Tartu Ülikooli arstiteaduskonda. Lõpetanud stuudiumi 1954. a. kiitusega, hakkas ta tööle hügieeni ja tervishoiuorganisatsiooni kateedris, kus jätkas elu lõpuni vanemõpetaja ja dotsendina. 1972. a. kaitses V. Kalnin väitekirja ja sai meditsiinikandidaadi teaduskraadi.

Viktor Kalnin luges meditsiiniajaloo, tervishoiuorganisatsiooni ja sotsiaalhügieeni kursusi ning koostas mitu metoodilist õppevahendit. Järjest enam süvenes V. Kalnini huvi meditsiiniajaloo vastu, mis kujunes tema peamiseks uurimisvaldkonnaks ja tõi talle tunnustuse Baltimaadel ning väljaspoolgi. Ta avaldas mitmetes väljaannetes regulaarselt artikleid arstiteaduse ajaloost. Teadusajaloolasena on ta käsitletud peaaegu kõiki meditsiinivaldkondi, kuid kõige lähedasemad olid Tartu Ülikooli ajaloo seotud teemad: arstiteadlased ning eesti rahvusest arstid. Viktor Kalnini üheks viimaseks tööks jäi monograafia *Eesti arstiteaduse ajaloost*, mis ilmus postuumselt 1996. a. Osa sellest kirjutas ta juba raskelt haigena. V. Kalnini sulest on ilmunud kolm monograafiat, üle 300 teadusliku ja ligi 700 populaarteaduslikku artiklit. Doktoriväitekirja kaitsmine ilmunud teadustööde põhjal jäi teostamata eeskätt tervislikel põhjustel.

Viktor Kalnini arhiivipärandi andis TÜ Raamatukogule 1995. a. üle tema lesk Maie Lõvi-Kalnin. V. Kalnini isikuarhiivis on 385 säilikut. Olulise osa moodustavad tema loengute konspektid, tööde käsikirjad ning kogutud töömaterjalid. Eesti arstkonna ajaloo uurijatele on väärtuslikuks allikaks V. Kalnini kogutud andmestik, osalt koos fotodega, arstiteaduskonna õppejõudude kohta seni ilmunuta teatmeteose *Tartu Ülikooli õppejõud 1902–1975* jaoks.

Isikuarhiivi korraldas lõplikult ja nimistu koostas Tatjana Šahhovskaja.

Fond 151: Kaelas, Aleksander (1911, Karksi–1964, Stockholm), välis-Eesti õigusteadlane ja välismaal Eesti kohta selgitustööd teinud ajakirjanik

Aleksander Kaelas õppis Karksi-Nuia kõrgemas algkoolis ja seejärel Viljandi Maakonna Poeglaste Gümnaasiumis (1927–1931). Õppimise ajal kuulus ta mitmesse kultuuri-, karskus- ja spordiseltsi. Gümnaasiumi kolmanda klassi õpilaseks hakkas A. Kaelas tegema kaastööd ajalehele *Sakala* ning andis koos klassivendadega välja aasta enne gümnaasiumi lõpetamist õpilaste eneseharimise rühma aastapäevaalbumi.

1932. a. astus A. Kaelas Tartu Ülikooli õigusteaduskonda. Õpingute kõrvalt oli ta vabakutseline ajakirjanik *Sakala* ja *Vaba Maa* juures. Ta oli Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei, Eesti Kirjanduse Seltsi, Akadeemilise Õigusteaduse Ühingu ja mitme teise poliitilise ning teadusseltsi liige. A. Kaelas kuulus EÜS Veljes-

tosse. Pärast õigusteaduskonna lõpetamist 1936. aastal õppis A. Kaelas lühemat aega ka majandusteaduskonnas.

Aleksander Kaelase peamiseks huviks olid sotsiaal- ja tööõigus, tööliste olukord, töökaitse ja sotsiaalkindlustus. Kuni emigreerumiseni töötas A. Kaelas Eesti Ametiühingute Keskliidus, tööinspeksioonides Tartus, Tallinnas jm. ning luges ka tööõigusealaseid loenguid Tartu Ülikoolis.

Pärast Baltikumi okupeerimist Nõukogude Liidu poolt emigreerus Aleksander Kaelas Soome kaudu Rootsi, kus temast kujunes üks pagulaseestlaste välja- ja tunnustatuid tegelasi. A. Kaelas aitas organiseerida Eesti Komiteed, Eesti Rahvusfondi, Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Demokraatlikku Klubi ning oli ühel või teisel viisil neis kõigis tegev. A. Kaelas oli ka üks pressibülletääne väljaandva ühingu *Balt-Press* ja Eesti Sotsialistliku Ühingu asutajaid. A. Kaelas oli Eesti Teaduslik Selts Rootsis liige ning Eesti Teadusliku Instituudi tööõiguse õppejõud aastatel 1955–1961. Ta kuulus Eesti Juristide Ühingusse Rootsis, Stockholmi Eesti Algkooli Sõprade Seltsi, kirjastuse *Eesti Raamat* toimetusse ning Ida- ja Kesk-Euroopa Uniooni Stockholmis.

Aleksander Kaelase peamiseks tegevusalaks oli okupeeritud Eestile suunatud välisselgitustöö. Raadiojaamade *Vaba Euroopa* ja *Ameerika Hääl* kaastööliseks kirjutas ta 1951–1957 mitusada selleteemalist artiklit. Tema sulest ilmus ligi kaksikümmend ENSV-d käsitlevat raamatut ja brošüüri.

Aleksander Kaelase kirjutiste teemaring on lai: õigus ja majandus, sotsiaalolud, poliitika, kultuur jne. Tema liialdusteta, ulatuslikul statistilisel andmestikul ning faktide analüüsil põhinevad kergestiloetavas stiilis kirjutised on usaldustäratavad. A. Kaelase töid on avaldatud eesti, inglise, saksa, rootsi, soome, hispaania, hollandi ja norra keeles.

A. Kaelase arhiivipärandi andis 1995. a. Tartu Ülikooli Raamatukogule üle Eesti Teaduslik Selts Rootsis.

Isikuarhiivi (272 säilikut) olulisema osa moodustavad peamiselt ajakirjandusest kogutud ja süstematiseeritud materjalid Eesti jt. Baltimaade ning NSV Liidu lähiajaloo, poliitika, sotsiaalpoliitika, majanduse, kultuuri jm. valdkondadest ning nõukogude okupatsioonist ja selle tagajärgedest. Siin on mahukas kartoteek EKP, ELKNÜ, ENSV valitsuse, prokuratuuri, kõrgemate õppeasutuste, muuseumide, raamatukogude jt. juhtivtöötajate ning funktsionääride kohta. Vääruslikuks osaks on materjalid balti pagulaste ja väliseestlaste organisatsioonide tegevuse kohta Rootsis (Eesti Rahvusfond, Eesti Rahvusnõukogu, Eesti Komitee, Euroopa Liikumise Eesti Rahvuskomitee jt.). Eesti pagulaselu uurijatele on huvipakkuv A. Kaelase kirjavahetus väliseestlastega, mille ta ise oli paigutatud teema alla *Võitlev Eesti*. Kõik arhiivimaterjalid olid A. Kaelasel süstematiseeritud kaustadesse paigutatud, süsteemi püüti arhiivifondi korraldamisel säilitada.

A. Kaelase abikaasalt Lili Kaelaselt saadi 2001. aastal isikuarhiivile olulist täiendust: emigratsiooni algusaja päevaraamatud, A. Kaelase stipendiumifondi põhikiri ja kirjavahetus fondi asjus (1965.–1995. a.) jm. Koos A. Kaelase arhiivipärandiga saabus väike osa Lili Kaelase, ajaloolase-arheoloogi ja ühiskonnategelase, materjale: elulookirjeldus ja teadustööde bibliograafia, haridus- ning teenistuskäiku kajastavad dokumendid, kirjavahetus kodu-eeslastega, Lili Kaelase Muusikafondi stipendiumi materjalid (1991–2001).

Ülevaate koostas kursusetöona TÜ õigusteaduskonna üliõpilane Tiina Ostrat, isikuarhiivi korraldas lõplikult ja nimistu koostas Tatjana Šahhovskaja.

F 166: Eesti kooli õppekava toetav slaidikogu

Kogu loodi 1920.–1930. aastatel Tartu Linna Pedagoogilises Muuseumis. Muuseumi esmaülesandeks oligi õppevahendite kogu loomine ja laenutamine koolidele ning kultuuriasutustele, samuti kohapeal kasutamise võimaldamine. Õppe-materjale valmistati Eestis või muretseti välismaalt. Suurema osa neist moodustasid diapositiivid, mida 1933. aastaks oli juba 6000 ringis, mitu diapositiiviseeriat oli valmistamisel. Pildivalikud koostasid vastava ala spetsialistid, iga seeria juurde kuulus selgitav brošüür. Need seeriad olid koolides väga nõutud.

Analoogilisi diapositiivide seeriaid loodi ka Tallinna Linna Pedagoogilises Muuseumis. Eesti Pedagoogikamuuseumis Tallinnas on neid hoiul üsna arvukalt. Tartu Ülikooli Raamatukogu sai slaidikogu Tartu Linnavalitsuse haridusosakonnalt 1999. a.

Arhiveeritud kogu (F 166) sisaldab 2054 klaasslaidi (klaasdiapositiivi) 112 karbis. Arvatavasti on raamatukogusse jõudnud vaid kolmandik kunagisest kogumist. Slaidid süstematiseeriti arhiveerimisel 15 teema järgi, 16. jaotusse *Mitmesugust* paigutati vähesed ülejäänud. Kõige arvukamalt leidub slaide geograafiast (60 karpi, sh. 17 karpi Eesti kohta), vähemal määral on esindatud kosmoloogia, meteoroloogia, füüsika, inimese anatoomia, tervishoid, kehakultuur, kunst, kirjandus, kirja ja raamatu ajalugu, arheoloogia, religioon, muusika, käsitöö.

Slaide on mitmes formaadis vahemikus 5×5 cm–9,5×12 cm ning nad on tehniliselt heas seisukorras. Põhiosa slaididest oli paigutatud ühesugustesse puukarpidesse. Enamik on must-valged, ent üsna palju on ka kaunilt käsitsi koloreeritud slaide. Põhiliselt on tegemist reprodageeritud fotodest ja trükistest. Slaididele lisatud selgitavad brošüürid pole kahjuks säilinud. Siiski on karpides enamasti olemas slaidide nimekiri ning pealkirjastatud ümbris, mitmes karbis on ka pikemad selgitused diapositiividel kujutatud kohta. Nimekirjade järgi otsustades on osas karpides slaide puudu.

Ligi pooltel slaididel ei ole märgitud valmistamiskohta ega valmistajat. Olemasolevad andmed näitavad valmistajatena fotograafe ja fotoateljeesid Eestis, Saksamaal ja Ameerika Ühendriikides. Eesti fotograafidest on rohkesti tartlaste Voldemar Thomsoni, vähemal määral H. Muischneki, Eduard Sellekese ja Chr. Miidtra ning Nõmme fotograafi A. Volkovi tehtud slaide. Saksamaalt on esindatud Ed. Liesegang (Düsseldorf); *Verlag Dr. Franz Stoedtner* (Berliin); Th. Benzinger, *Lichtbilderverlag* (Stuttgart). Ameerika Ühendriikidest on esindatud Jonathan A. Rawson jun. ja *Scott Studios* (mõlemad New Yorgis).

Aastatel 2000–2001 kogu puhastati, süstematiseeriti ja kirjeldati elektronkataloogis ESTER. Esialgu tegelesid sellega Tartu Descartes'i Lütseumi 11. klassi õpilased Elina Jõgi ja Triin Irs, kellel valmis õpilastöö *1930. aastate Eesti kooli õppekava toetava slaidikomplekti uurimine ja kirjeldamine* (Tartu, 2001. 21 lk). Elektronkataloogi kirjetel põhjal koostati slaidikogu inventarinimistu.

Kogu korraldas lõplikult ja nimistu koostas Sulo Lembinen.⁵

F 167: Knorring, Gustav von (1894, Tallinn–1989, Buchholz), parun, baltisakslane, Vene Keiserliku Ihukaardiväe ratsarügemendi ohvitser, Eesti Vabariigi sõjaväeprokurör

Gustav von Knorring sündis Tallinnas baltisaksa aadliperekonnas. 1906–1911 õppis ta Tallinna Rüütli- ja Toomkoolis. G. von Knorringi haridustee jätkus Keiserlikus Õigusteaduslikus Koolis Peterburis, mille ta lõpetas 1915. a. Samal ajal lõpetas ta ka Keiserliku Paažide Korpuse sõjaaegse kursuse. Esimesest maailmasõjast võttis G. von Knorring osa vabatahtlikuna, teenides hiljem ohvitserina ratsakaardiväe polgus.

Eesti Vabadussõjas võitles Gustav von Knorring leitnandina Balti pataljonis. Pärast sõja lõppu asus ta tööle juristina. 1920. a. oli G. v. Knorring Eesti Vabariigi sõjaringkonnakohtu kohtu-uurija, 1920–1937 sõjaväeprokuröri abi, alates 1937. a. sõjaväeprokurör. 1939. a. siirdus kolonel Gustav von Knorring baltisakslaste ümberasumise käigus Saksamaale. Pärast Teist maailmasõda töötas ta kohtunikuna Hamburgis. Elu lõpuni säilitas G. von Knorring sidemed emigreerunud vene aadel- ja ohvitserkonnaga ning kuulus nende ühendustesse.

Gustav von Knorringi sugulaste kätte Saksamaal jäänud vähesed arhiivimaterjalid andis 2001.–2002. a. TÜ Raamatukogule üle *prof. dr. Dietrich A. Loeber*, kes on kandnud tema mälestuse jäädvustamise eest hoolt ka muul viisil — 1994. a. korraldas ta Tartus G. v. Knorringi 100. sünniaastapäevale pühendatud konverentsi. Isikuarhiiv (21 säilikut) sisaldab mõningaid biograafilisi ja genealoogilisi materjale, mida on tema kohta kogunud Dietrich A. Loeber.

⁵Kasutatud kirjandus: Vellema, M. Tartu Linna Pedagoogiline Muuseum (Tema 10-aastase tegevuse puhul) // *Kasvatus*, 1933, nr. 2, lk. 71–75.

G. von Knorringist jäänud materjalid (üksikud kirjad, fotod jm.) kajastavad Keiserliku Paažide Korpuse endiste kasvandike ning Keiserliku Ihukaardiväe ratsarügemendi ohvitseride elu ja tegevust paguluses.

Isikuarhiivi korraldas lõplikult ja nimistu koostas Tatjana Šahhovskaja.

VI. Näitused

1. Raamatukogus koostatud näitused

1. Friedrich Puksoo preemia laureaadid (M. Ermel, R. Saukas)
2. Prof. Aleksander Elango 100 (M. Vanamb)
3. Akadeemik Karl Ernst v. Baer 200 (M. Burenkov, K. Jalas)
4. Prof. Juri Lotman 80 (T. Kuzovkina, T. Šahhovskaja)
5. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200 (L. Dubjeva, K. Jalas, A. Laumets, S. Madisson (projektijuht), K. Taal, M. Vanamb)
6. Prof. Evald Blumfeldt 100 (K. Taal)
7. Prof. Jaan Konks 100 (K. Taal)
8. *Rara bibliothecae*. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200. aastapäevaks (M. Rand (projektijuht), käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna töötajad)
9. Lääne-Eruoopa graafika Tartu Ülikooli Raamatukogus (T. Nurk (külalisenä), K. Tammur)
10. Austria rariteete kirjas ja kunstis (T. Šahhovskaja, K. Tammur)
11. Prof. Leo Leesment 100 (M. Rand, K. Taal; väljapanek Pärnu Muuseumis)
12. TÜ Farmakoloogainstituut 200 (E. Kilomann, S. Prank)
13. *Elupuu ja hiiepuu*. Prof. Gustav Ränk 100 (S. Madisson)
14. 200 aastat germanistikat Tartu Ülikoolis. [Pühendatud prof. Felix Kibbermanni 100. sünniaastapäevale] (M. Burenkov, V. Seiler)
15. Ajakiri *Akadeemia* (A. Laumets)
16. Minevikku hoides (rändnäitus; E. Sarap jt. ennistuskeskuse töötajad)
17. 20 aastat vanamuusikat TÜ Raamatukogu fonoteegis

2. Külalisenäitused

1. 450 aastat *St. D. Olai* raamatukogu (Eesti Akadeemiline Raamatukogu)
2. EÜS Raimla 80 (EÜS Raimla)
3. Wilhelm Struve 150
4. Anne Franki lugu (Anne Franki Maja Amsterdamis ja Jaan Tõnissoni Instituut)
5. TÜ arstitudengite suvi välismaal. 2 (Eesti Arstiteaduse Üliõpilaste Selts)

3. Kunstinäitused

1. *Naine (sinine)*. Ilmar Kruusamäe aktimaalid
2. *Vaated*. Anne Kokkov, Riho Hütt
3. *Mida naerad koolijüts? Meelemürgid*. Tartu Kunstigümnaasiumi õpilastööd
4. Ülle Meisteri ja Maarja Vannas-Raidi raamatuillustratsioonid
5. Konrad Mäe Maalistuudio kevadnäitus
6. *Budapesti valgus ja varjud*. Róbert Hodosi fotod (Ungari Kultuuri Instituut)
7. Illustratsioonid *Don Quijote* teemal (Hispaania Kuningriigi Suursaatkond Eestis)
8. *Mari loodususu kombestik*. Fotonäitus (Mari Vabariigi Rahvusmuuseum)
9. Rooma keisrite ja nende perekonnaliikmete portreed kameedel, müntidel ja skulptuuris (TÜ Kunstimuuseum ja TÜ Geoloogiamuuseum)
10. *Teine pool*. Fotonäitus (Austria Vabariigi Suursaatkond Eestis)
11. Wiltrud Krämeri graafika (Tartu Saksa Kultuuri Instituut)
12. Ani Liffänderi vaibad (Soome)
13. *DALI*. Laura Kõivu Hiina-reisi lõuendid

14. Salme Allikheina energeetilised maalid
15. Nerva graafika
16. Gilles Philbert'i fotod (Prantsusmaa)
17. *Võõras linnas*. Toomas Liivamäe fotod
18. *Käed*. Tartu Eksliibriseklubi
19. *Reality*. TÜ maaliüliõpilaste rühmanäitus
20. *Juhuslikult*. TÜ maaliüliõpilaste rühmanäitus
21. *CITES-I*. Rahvusvahelise kaubanduse poolt ohustatud looma- ja taimeliigid
22. Anneli Säre pastellid 2000–2002
23. Urmas Miku mälestusnäitus
24. *Ajale jäädvustatud hetked*. Malev Toome fotod
25. Helmi Räime maalid
26. Aapo Pukki portreemaalid
27. *Inimeste vahel*. Sinan Cakmaki fotod
28. Maris Palgi maalid
29. *Sitsiilia protsessioon*. Fotonäitus
30. *See maagiline aeg*. Jõulunäitus

VII. Teaduslike organisatsioonide, korralduskogude, ajakirjade toimetuskolleegiumide liikmed

Bernotas, A. Akadeemiline Baltisaksa Kultuuri Selts Tartus (juhatuse liige)

Dubjeva, L. Akadeemiline Ajaloo Selts (revisjonikomisjoni liige)

Ermel, M. Õpetatud Eesti Selts, ajakirja *Raamatukogu* toimetuskolleegium, Kultuuriministeeriumi raamatukogutöötajate koolituse nõukogu (esimees), ERÜ koolitustoimkonna liige

Kümnik, M. Õpetatud Eesti Selts (revisjonikomisjoni liige)

Liivamägi, T. Avatud Ühiskonna Instituudi projekti *Electronic Information for Libraries* (eIFL) (töörühma liige), IFLA Ülikooli- jt. Teadusraamatukogude sektsiooni alaline komitee (*Standing Committee of Section of University Libraries and Other Research Libraries of IFLA*), Eesti Instituut (juhatuse liige), Eesti Kirjandusmuuseumi teadusnõukogu, Eesti Kirjanduse Selts (aseesimees), Eesti Rahvusraamatukogu nõukogu ja teadusnõukogu liige

Meltsas, M. Avatud Ühiskonna Instituudi projekti eIFL Eesti koordinaator, Eesti Psühholoogide Liit

Rand, M. Akadeemiline Baltisaksa Kultuuri Selts Tartus, Akadeemilise Muinsuskaitse Seltsi TÜ vilistlasklubi

Seiler, V. Akadeemiline Baltisaksa Kultuuri Selts Tartus

Sepp, A. ERÜ bibliograafiatoimkonna liige, ELNET Konsortsiumi erilaadide töörühma ja tehnilise töörühma liige

Taal, K. Akadeemiline Ajaloo Selts, Õpetatud Eesti Selts (juhatuse liige)

Tammur, K. Akadeemiline Baltisaksa Kultuuri Selts Tartus

Tankler, H. *Baltische Historische Kommission* (Göttingen) (kirjavahetajaliige), *Eesti teaduse biograafiline leksikon* toimetuskolleegium, Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Ühenduse Balti komisjon, Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus (juhatuse liige)

Terling, A. *Baltische Historische Kommission* (Göttingen) (kirjavahetajaliige)

VIII. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu liikmed

L. Dubjeva, O. Einasto, M. Ermel, V. Hiir, M.-N. Ilus, K. Jalas, K. Jentson, H. Kõrs, M. Kümnik, T. Liivamägi, E. Loorits, S. Madisson, M. Meltsas, K. Miiil, Ü. Mölder, M. Pikkell, M. Poljakov, S. Prank, M. Rand, I. Smuškina, L. Šavrak, R. Tammeorg, M. Vanamb.

IX. Välislähetused, õppereisid

1. **Signe Bachmann**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
2. **Andres Didrik**, Tampere muusikaraamatukogud, 21.–27. juuli
3. **Maiga Davõdov**, Vammala vanaraamatupäevad (Soome), 27. juuni–1. juuli
4. **Olga Einasto**, St. Peterburgi turismiseminar, 1. oktoober
5. **Sirje Haas**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill

6. **Kersti Jalas**, Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Rahvusarhiiv, 29.–31. mai
7. **Anneli Jõgi**, Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Rahvusarhiiv, 29.–31. mai
8. **Avo Kartul**, Tampere muusikaraamatukogud, 21.–27. juuli
9. **Avo Kartul**, rahvusvaheline konverents *Echolot 2002* Moskvas, 1.–4. november
10. **Kalju Kill Kask**, Groningeni Ülikool, 10.–17. juuni
11. **Tiina Kuusik**, Pennsylvania Ülikooli Raamatukogu, 4.–23. veebruar
12. **Lilia Külv**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
13. **Eha Lambing**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
14. **Sulo Lembinen**, SEPIA *workshop* Amsterdamis, 17.–23. oktoober
15. **Anne Lentsius**, LIBER-i kaardiraamatukoguhoidjate 13. rahvusvaheline konverents Helsingis, 3. september
16. **Toomas Liivamägi**, Alamsaksimaa Riigi- ja Göttingeni Ülikooli Raamatukogu, 6.–10. märts; Läti Rahvusraamatukogu, 27.–29. detsember
17. **Mari-Liis Lipstok**, NATO teabekeskuste seminar Kopenhagenis, 8.–17. juuli
18. **Maria Luštšik**, Põhjamaade 5. rahvusvaheline raamatukogudevahelise laenutuse konverents Reikjavíkis, 3.–5. oktoober; rahvusvaheline konverents LIBECOM-2002 Zvenigorodis, 11.–15. november
19. **Sirje Madisson**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
20. **Marika Meltsas**, Põhjamaade raamatukogukonsortsiumite nõupidamine Helsingis, 11. juuni; Avatud Ühiskonna Instituudi projekti eIFL õpikoda *Consortium Basics* Londonis, 15.–17. august; Euroopa Raamatukogukonsortsiumite Ühenduse E-COLC konverents Thessalonikis, 3.–5. oktoober; Avatud Ühiskonna Instituudi projekti eIFL Peaassamblee St. Peterburgis, 29. november–1. detsember
21. **Kärt Miil**, seminar *Training for Law Librarians* Budapestis, 14.–19. oktoober

22. **Küllil Moont**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
23. **Olli Nukk**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
24. **Kristina Pai**, LIBER-i aastakoosolek Grazis, 1.–8. juuli
25. **Sigrid Prank**, EAHIL-i seminar meditsiiniraamatukoguhoidjatele Kaunas, 21.–27. aprill
26. **Algo Rämmer**, Tartu Ülikooli aastapäeva konverents Läti Teaduste Akadeemias Riias, 6.–7. oktoober
27. **Ene Sarap**, Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Rahvusarhiiv, 29.–31. mai; Vammala vanaraamatupäevad, 27. juuni–1. juuli; LIBER-i kaardiraamatukoguhoidjate 13. rahvusvaheline konverents Helsingis, 3. september; Soome Kirjanduse Seltsi raamatukogu, 14.–20. detsember
28. **Valentina Selge**, Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Rahvusarhiiv, 29.–31. mai
29. **Anneli Sepp**, Tampere muusikaraamatukogud, 21.–24. juuli; IAML-i konverents Berkeleys, 4.–9. august
30. **Ilona Smuškina**, Saksamaa raamatukoguhoidjate 12. kongress Hannoveris, 5.–10. september
31. **Reet Sonn**, Soome Kirjanduse Seltsi raamatukogu, 14.–20. detsember
32. **Piret Zettur**, *Innovative Users Group*'i 10. aastakoosolek Houstonis, 27.–30. aprill
33. **Ehtel Taevere**, Pennsylvania Ülikooli Raamatukogu, 4.–23. veebruar
34. **Ruth Tammeorg**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu eurodokumentatsiooni keskus, 6.–7. mai
35. **Hain Tankler**, rahvusvaheline teadusajaloo konverents Sumõ Ülikoolis (Ukraina), 13.–20. mai; rahvusvaheline teadusloo seminar Stockholmis Ülikoolis, 15.–17. september; Tartu Ülikooli aastapäeva konverents Läti Teaduste Akadeemias Riias, 6.–7. oktoober; Alexander Humboldti Ülikool Berliinis, 14. jaanuar–12. veebruar, 21. oktoober–20. november; rahvusvaheline informaatikakonverents *IST Event 2002* Kopenhagenis, 3.–6. november; TÜR-i projekti *Ajalooliste erikogude digiteerimine ja kättesaadavaks tegemine võrgukeskkonnas* kaitsmine EL-i 6. raamprogrammi projektide arutelul Luxembourgis, 11. november

36. **Tiina Tensing**, Venemaa Rahvusraamatukogu ja Venemaa Rahvusarhiiv, 29.–31. mai
37. **Helju Vaidla**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu, 10.–11. aprill
38. **Margit Veromann**, Tampere muusikaraamatukogud, 21.–24. juuli.

X. Välislahetuste aruanded

Ameerikat avastamas

Tiina Kuusik

4.–23. veebruarini 2002 stažeerisin koos Ehtel Taeverega **Pennsylvania Ülikoolis** (Penn; Philadelphia, USA). Vahetusprogrammi Pennsylvania Ülikooli Raamatukoguga on 1999. aastast toetanud Melloni Fond (*A. W. Mellon Foundation*) ning juba mitmel meie raamatukogu töötajal on olnud võimalus seal ennast täiendada. Pennist on Tartus käinud käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja Michael Ryan.

Kokkuleppel raamatukoguga kestab vahetusprogramm vähemalt kolm nädalat, õpireisi kava koostatakse vastavalt külastaja ettepanekutele. Loomulikult on kõigi meie raamatukogu esindajate eesmärk olnud saada võimalikult palju kogemusi ja teavet oma tööülesannete paremaks täitmiseks ning uusi ideid TÜ Raamatukogu edendamiseks.

Pennsylvania Ülikool on üks prestiižikamaid Ameerika erakõrgkooli (viimaste reitingute järgi viiendal kohal), kus õppimine on väga kallis. Raamatukogu juhhib peadirektor koos seitsme valdkonna direktoriga. Peadirektor on ülikoolis prorektori staatuses. Vastutusvaldkondade direktorid moodustavad tegevjuhtkonna, kes tegelevad ka jooksvate probleemide lahendamise, kuid põhiline on siiski arendustegevus. Igapäevatöö korraldamisega tegelevad järgmise taseme juhid.

Penni raamatukogu moodustavad pearaamatukogu ja 15 haruraamatukogu. 01.06.2000–01.06.2002 eelarve oli ca 35 miljonit USD (ei sisalda hoonde hoolduskulusid). Lisaraha hankimine on arendusdirektori põhiülesanne, kes on ettevalmistuselt nn. *fundriser*. Raamatukogu umbes viiest miljonist teavikust on enamus avariilulitel. Raamatukogus on 35 500 nimetust perioodikaväljandeid (sh. 198 andmebaasi ja 4734 e-ajakirja). Penni raamatukogu külastab aastas umbes kaks miljonit lugejat, valdavalt üliõpilased ja ülikooli töötajad. Personali suurus: professionaalid (*librarian*) — 120 TTE⁶, tugipersonal (*support staff*) — 181,5 TTE. Raamatukogus töötab erinevatel ametikohtadel umbes

⁶TTE — täistööaja ekvivalent.

300 üliõpilast (*student assistant*; 99,7 TTE). Professionaali keskmine aastapalk on 47 054 USD.

Vastuvõtjate poolseks kuraatoriks raamatukogus oli personalidirektor Robert Eash (*Human Resources Manager*), kes vastavalt minu soovidele koostas külustusprogrammi. Minu peamiseks huviks oli personalitöö korraldamine (tööjõu planeerimine, värbamine, koolitamine, arendamine, töösoorituse hindamine jms.). Samuti olin ma huvitatud raamatukogu juhtimisest üldiselt: teenuste *marketing*'ist, avalikkussuhetest ning lisavahendite hankimisest ehk *fundraising*'ust. Õppereisi jooksul osalesin mitmel personalitööd puudutaval koosolekul, sealhulgas ühel töölevõtu intervjuul ja kahel ülikooli personaliosakonna koosolekul. Seega sain palju huvipakkuvat informatsiooni ametikohtade kujundamise (*job design*), personaliliigituse ja töösoorituse hindamise kohta. Töötajate ülesanded, seega ka vastutus ja õigused on väga selgelt määratletud ning töö sujub. Kõrvaltvaatajale tundus see olevat väga ladus ja tulemuslik. Tähelepanuväärne on, et eesmärkide saavutamiseks rakendatakse rohkesti meeskonnatööd. Et Penni raamatukogu kasutab väga palju üliõpilastööjõudu, siis sain kasulikke mõtteid selleks ka meil.

Kuna mul oli laiem huvi juhtimistegevuse vastu raamatukogus, siis kohusin kõigi direktorite (v.a. kogude direktor) ja paljude juhtivspetsialistidega. Põnevaimate vestlused olid arendus- ja välissuhete direktori Adam Corson-Finnertyga (*Director of Development and External Affairs*), kellelt sain nii mõnegi hea idee meil rakendamiseks, ning Joe Zuccaga, kes on teinud imetlusväärset tööd raamatukogu tegevust kajastava statistilise andmebaasi loomisel (kasutatav sisevõrgus).

Minu sealviibimise ajal toimus uuring, kuidas kasutajad on rahul teenuste kvaliteediga. Külastasime ka mitut haruraamatukogu.

Imetlusväärset:

- digitaalse raamatukogu arendamine (juba praegu vapustaval tasemel),
- uute tehnoloogiliste võimaluste kiire rakendamine: kodulehekülj andmebaasi põhiseks ja *browser* kui töökeskkond,
- elektrooniliste ajakirjade arhiveerimine,
- lugejatunnuste põhjal elektroonilistele ajakirjadele juurdepääsu lubamine ka võõra IP-numbriga arvutilt,
- selge infopoliitika: eri tüüpi andmed eraldi andmebaasides, iga teenuse jaoks oma server; iga arendusvaldkonna jaoks oma personal,

- kopeerimis- ja skaneerimisvõimaluste rohkus ja läbimõeldus,
- silmapaistvalt selge ja ladus töökorraldus (selge vastutus ja selged õigused),
- töö- ja infokoosolekute ratsionaalsus,
- igasuguste regulatsioonide rohkus (näiteks käsitleb personalitööd umbes 500 regulatsiooni),
- statistiliste andmete kogumise süsteemsus,
- eelarvele lisaraha hankimine (*fundraising*), sh. ainult sellel eesmärgil tegutsevad erinevad huvigrupid (sõbrad, prominentidest koosnev nõukogu jne.).

Hämmastav:

- andmebaaside dubleerimine,
- otsingu hõlbustamiseks elektrooniliste ajakirjade andmebaasidesse veel sihtgrupi (*community*) kohta oma märksõna lisamine,
- personalivärbamise pikk protseduur (2–6 kuud),
- koosolekute kultuur (söömine koosoleku ajal),
- infopunktide paljusus (*general information, reference services, circulation services, periodical services* — kõik teenindustsoonis, lisaks veel *guard* — meie mõistes administraatorid),
- ülevaate puudumine avakogus leiduvast.

SEPIA *workshop* fotokogude korraldamisest Amsterdamis 17.–23. okt. 2002

Sulo Lembinen

Workshop'i korraldas ECPA (*European Commission on Preservation and Access*) Euroopa Liidu rahastatava SEPIA projekti (*Safeguarding European Photographic Images for Access*) raames. ECPA on 1994. a. loodud iseseisev sihtasutus asukohaga Amsterdamis, mille eesmärk on, nagu nimestki ilmneb, edendada Euroopa raamatukogude ja arhiivide kogude säilitamist ja kättesaadavaks tegemist. Selleks levitab ECPA publikatsioone, korraldab konverentse, koosolekuid ja *workshop*'e ning arendab muud asjakohast tegevust.

ECPA-ga tekkisid TÜR-il kontaktid 1997. a., mil käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja Mare Rand osales nende korraldatud *workshop*'il Marburgis. Järgnevatel aastatel on meid pidevalt informeeritud ECPA tegevusest. Kõnesoleval *workshop*'il osalemine sai võimalikuks eelkõige tänu korraldajate lahkele kaasabile ja TÜR-i toetusele.

Osavõtjaid oli Rootsist, Suurbritanniast, Šveitsist, Saksamaalt, Hollandist, Venemaalt, Poolast jm.; lektorid olid Hollandist, USA-st ja Suurbritanniast. Ajakava oli tihe — kuue päeva jooksul käsitleti kõiki tähtsamaid fotokogude korraldamist puudutavaid teemasid:

- fotomaterjalid ja -tehnikad: fotograafiliste protsesside ja tehnikate ajalugu ja iseloomulikud tunnused, sealhulgas vanade fotograafiliste protsesside identifitseerimise praktikum,
- fotomaterjalide säilitamine: fotomaterjalide kahjustused, nende põhjused ja mehhanismid, vajalikud ettevaatusabinõud, säilitustingimused, säilitusümbrised, käsitsemine jm.,
- fotomaterjalide digiteerimine: digiteerimisprojekti planeerimine, materjalide valik, finantsküsimused, digiteerimise tehnilised küsimused, metaandmed jm.,
- tegutsemine katastroofi korral,
- *copyright*,
- fotomaterjalide kataloogimine.

Tutvumiskäik *Rijksmuseum*'i andis ülevaate sealsest tööst fotomaterjalidega. *Workshop*'i viimasel päeval toimunud grupitöö ülesandeks oli koostada digiteerimisprojekt etteantud tingimustel ja tutvustada seda.

Workshop andis nii uusi ideid kui ka kinnitas meie seniseid teadmisi ja praktikat, julgustades alustatud jätkama.

Toon näite ühest kättesaadavast võimalusest säilitusprobleemide lahendamisel. Külmkapi muretsemine selleks otstarbeks KHO hoidlasse on TÜR-is juba ammu kõne all olnud, pole aga seni teoks saanud. Tuleks aga hankida küll, sest Amsterdamiski soovitati fotode ja negatiivide pikaajalise säilitamise odavaima võimalusena kasutada tavalist toiduainete hoidmiseks mõeldud külmkappi (peab kindlasti olema jäävaba (*frost-free*)), kusjuures fotomaterjalid tuleb eelnevalt pakkida ja sellekski võib kasutada odavaimat võimalust — toiduainete

säilitamiseks mõeldud plastikkarpe või plastikaatkotte (polüetüleenist), vältimaks niiskuse kondenseerumist fotomaterjalide säilitusümbristele. Temperatuuri ja suhtelist õhuniiskust kapis tuleb sealjuures täpselt jälgida. Külmsäilituse üheks miinuseks on aga materjalide kasutamise keerukus: külmhoiult välja võetud materjalid vajavad aklimatiseerumisaega.

Hoiatusena toodi esile juhtum digiteerimise algusaegadest, kui see kõik oli veel uudne ning infotehnoloogia näis pakkuvat piiramatuid võimalusi: ühes asutuses visati pärast klaasnegatiivide kogu digiteerimist negatiivid ära, sest nende säilitamist ei peetud enam vajalikuks!

Konkreetsete näidetena esitleti kaht digiteerimisprojekti ning demonstreeriti vastavaid andmebaase. Mõni sõna ühest — projektist EVA (*European Visual Archive Project*), mis algas detsembris 1998 ja lõppes veebruaris 2001. EVA süsteemi laiendatakse ja arendatakse edasi ka pärast projekti tähtaja lõppu ning sellega võivad ühineda teisedki asutused. Kokku osales projektis kuus partnerit, sealhulgas kaks arhiivi — Antwerpeni Linnaarhiiv ja Londoni Linnaarhiiv (*London Metropolitan Archives*). Projekti alguses korraldasid mõlemad arhiivid oma fotokogude kasutajate seas küsitluse, millest selgus muuhulgas, et kasutajad olid eriti huvitatud hoonestatud keskkonna ajaloolistest fotodest. See määras fotode valiku EVA süsteemis esitlemiseks. (Võrdluseks olgu nimetatud, et TÜR-i fotokogu nii kodu- kui välismaiste kasutajate esmaseks huviobjektiks on portreed, mistõttu digiteerimist alustati nendest.) Digiteerida otsustati ainult must-valgeid paberfotosid. Fotosid digiteerisidki projekti raames nimetatud asutused, kumbki tegi 10 000 pildifaili ja igale pildile eraldi failina XML-formaadis kirjelduse. Mõlemad arhiivid saatsid nii pildifailid kui kirjeldused FTP teel EVA süsteemi serverisse, kus neil oli võimalik iseseisvalt andmeid lisada, muuta ja kustutada. Veebiandmebaasis vaatamiseks loodi väikese lahutusega failid, mille alla vasakule lisati *copyright*'i andmed. Kuna ükski olemasolev tesaurus ei sobinud fotodel kujutatav avamiseks rahuldavalt, loodi spetsiaalne EVA leksikon, mis sisaldab 6000 terminit hollandi, inglise ja saksa keeles. Paremate otsingutulemuste saavutamiseks loodi ingliskeelne "laiendusnimestik", kus on määratletud laiemad ja kitsamad mõisted. EVA projektist saab lähemalt lugeda ja andmebaasiga tutvuda aadressil www.eva-eu.org.

Kokkuvõtteks võib öelda, et *workshop* oli igati kasulik ja arendav, võimaldades täiendada teoreetilisi teadmisi ja praktilisi oskusi, saada ülevaate kolleegide tegevusest ja probleemidest ning vahetada kogemusi.

XI. Teenetemärgi laureaadid 2002. a.

1. **Kaja Noodla** (TÜR-i teenistuses 1949–1971) — raamatukogu väljatooja sõjajärgsest kaosest, mitme uue töösuuna rajaja (töö rariteetidega, Tartu Ülikooli bibliograafia, lugejauuringud), õpetaja ja suunaja
2. **Endel Valk-Falk** (TÜR-i teenistuses 1967–1973) — restaureerimisosakonna ja raamatarestauraatorite koolkonna rajaja, TÜR-i teenetemärgi kavandi autor
3. **Lea Trikkant** (TÜR-i teenistuses 1953–2001) — Tartu Ülikooli Raamatukogu väljaarendamise eest teadusraamatukoguna aastatel 1965–1977
4. **Tiina Nurk** (TÜR-i teenistuses 1972–1993) — raamatukogu kunstikogu teadusliku läbitöötamise ning tutvustamise eest
5. **Ene-Lille Jaanson** (TÜR-i teenistuses 1969–2001) — Tartu Ülikooli trükikodade ajaloo (1632–1818) uurimise ning nende toodangu bibliograafia koostamise eest
6. **Lia Urba** (TÜR-i teenistuses 1966. aastast) — raamatukogu kogude uude majja ületoomise strateegia ja paigutuspõhimõtete väljatöötamise ning kogude ületoomise korraldamise eest 1980.–1982. a.
7. **Helje Riives** (TÜR-i teenistuses 1965–1988) — raamatukogu kataloogisüsteemi arendamise eest 1965.–1988. a.
8. **Urve Tõnnov** (TÜR-i teenistuses 1964–2001) — uue hoone töökorralduse väljatöötamise ning raamatukogu arendustegevuse juhtimise eest 1977.–1988. a.
9. **Malle Ermel** (TÜR-i teenistuses 1974. aastast) — teenete eest raamatukogu arendamisel direktorina 1990.–1995. a.
10. **Peeter Olesk** (TÜR-i teenistuses 1995–1999) — teenete eest raamatukogu arendamisel direktorina 1995.–1999. a.
11. **Ingrid Saare** (TÜR-i teenistuses 1987–1996) — esimese toimiva raamatukogusüsteemi INGRID väljatöötamise ning rakendamise töögrupi juht 1994.–1996. a.
12. **Tullio Ilomets**, Tartu Ülikooli dotsent — missioonitundelise tegevuse eest ülikooli ajaloolise raamatuvara ja käsikirjapärandi säilimiseks

13. **Tõnis Lukas**, EV haridusminister 1999.–2002. a. — teadusraamatukogude arengule kaasaaitamise eest
14. **Jüri Sepp**, Tartu Ülikooli majandusteaduskonna dekaan, prof. — majanduskirjanduse kogu ning majandusraamatukogu arendamise eest
15. **Heino Mardiste**, Tartu Ülikooli dotsent — toetuse eest raamatukogu kaardikogu arendamisel ja tutvustamisel
16. **Endel Aruja**, Toronto Ülikooli Tartu Instituudi arhivaar, Tartu Ülikooli auliige — pikaajalise toetuse ning rohkete raamatuannetuste eest
17. **Alur Reinans**, Eesti Kultuuri Koondis Rootsis esimees — Rootsi eestlaste raamatuannetuste vahendamise eest
18. **Ago Ambre**, Eesti Majandushariduse Ameerika Fondi president — pikaajalise toetuse eest
19. **Gert von Pistohlkors**, Balti Ajalookomisjon (Göttingen) esimees, Tartu Ülikooli audoktor — pikaajalise toetuse eest
20. **Esko Häkli**, Helsingi Ülikooli Raamatukogu direktor — pikaajalise toetuse ning koostöö eest
21. **Elmar Mittler**, Alamsaksimaa Riigi- ja Göttingeni Ülikooli Raamatukogu direktor — pikaajalise toetuse ja koostöö eest
22. **Edmund Pollak** — Saksa Liitvabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kõrgkoolirektorite Nõukogu abi vahendamise eest 1991.–1992. a.
23. **Richard Quandt**, Princetoni Ülikooli emeriitprofessor, Andrew W. Mellon Fondi esindaja — kaasaaitamise eest Eesti teadusraamatukogude infotehnoloogilisel arendamisel
24. **Paul H. Mosher**, Pennsylvania Ülikooli prorektor, raamatukogude direktor — toetuse ning koostöö eest
25. **Jürgen Heeg**, Saksa Liitvabariigi Sachsen-Anhalti Liidumaa Kultuuri- ja Haridusministeeriumi raamatukogunõunik — pikaajalise toetuse ja koostöö eest.

LIBER DATICUS

BIBLIOTHECAE UNIVERSITATIS TARTUENSIS 2002

- Ahun, T. — 1
Aidma, R. — 1
Altnurme, R. — 1
Annus, E. — 1
Arak, E. — 1
Aruja, E. — 118
Arumaa, P. — 25
Avramecs, B. — 1

Baronov, S. — 1
Belova, O. — 1
Beyer, J. — 14
Bowen, A. — 12
Bron, A. — 2
Bruns, T. — 1
Büttner, R. — 15

Classen, C. J. — 1

Demidov, S. — 1
Dmitrovskaja, M. A. — 2
Drews, D. — 1
Drews, J. — 8
Dulitšenko, A. — 11
Duzhy, I. D. — 1

Elango, A. — 1
Elder, A. — 5
Engelbrecht, J. — 5
Ennuste, Ü. — 5
Ermel, M. — 3
Ernits, M. — 1

Espenberg, A. — 1
Frolkis, D. E. — 1
Ganelin, R. — 1
Ginter, J. — 1
Haller, T. — 1

Hamalainen, P. K. — 1
Hanson, M. — 72
Hasse, M. — 2
Heinsoo, E. — 2
Hetzer, A. — 2
Hollberg, N. — 4
Horn, E. — 1
Hussar, P. — 1

Ingerpuu, N. — 1
Issakov, S. — 2
Iva, S. — 1

Jaani, A. — 2
Jagomägi, G. — 9
Jakobson, M. — 103
Jalas, K. — 9
Jankunas, A. — 1
Jegorov, B. F. — 1
Joost, U. — 1
Jõesaar, E. — 6
Jääts, I. — 1
Jürgenstein, J., pärandist — 140
Jürimäe, E. — 9
Jürimäe, T. — 5

- Kaalep, A. — 1
 Kaelas, A., pärandist — 40
 Kala, T. — 1
 Kalling, K. — 2
 Kalmann, H. — 2
 Kannel, E. — 1
 Kapsta, H. — 1
 Karling, S. — 1
 Kartul, A. — 1
 Kasemaa, K. — 4
 Kask, K. — 2
 Kilk, L. — 5
 Kisseljova, L. — 1
 Kitching, J. — 1
 Kivistik, M. — 5
 Kleinert, A. — 2
 Klöker, M. — 1
 Koshelev, A. — 1
 Kostabi, H. — 1
 Kotljakov, V. M. — 4
 Kreem, J. — 1
 Krikman, A. — 1
 Krinal, V. — 18
 Krivušina, E. — 1
 Krotova, L. N. — 1
 Krusten, R. — 1
 Kukk, K. — 3
 Kulmar, T. — 10
 Kureniit, A. — 2
 Kurs, O. — 3
 Kurvits, R. — 1
 Kuzovkina, T. — 1
 Kutti, A. — 6
 Kutti, H. — 12
 Kutti, K. — 1
 Kuusik, E. — 1
 Kuusk, A. — 1
 Kuusk, P. — 3
 Kõiv, R. — 1
 Kämmerer, Th. — 36
 Külvik, M. — 2
 Laanemäe, R. — 1
 Laar, O. — 1
 Laasmägi, R. — 15
 Labotkin, R. — 22
 Lahti, R. (Helsingi) — 1
 Lauer, R. — 1
 Laugaste, E. — 105
 Lauk, E. — 115
 Laurits, A. — 3
 Leetma, H. — 2
 Lehtaru, J. — 2
 Lehtjärv, A. — 14
 Leiger, K. — 1
 Lepajõe, M. — 2
 Lepik, E. — 14
 Lepp, T. — 3
 Liivamägi, T. — 5
 Liljanto, K. — 9
 Lindemann, B. — 4
 Lindroos, R. T. — 13
 Link, E. — 4
 Loeber, D. A. — 10
 Loide, V. — 1
 Loit, U. — 2
 Loosme, I. — 20
 Lotman, M. — 1
 Luts, K. — 86
 Luts, M. — 1

- Maastik, Al. — 1
 Mahtina, V. — 1
 Maier, I. — 1
 Mardiste, H. — 10
 Maslov, A. — 2
 Merenäkk, L. — 3
 Michelson, M. — 4
 Miil, K. — 2
 Mikk, J. — 3
 Minoru Tomita — 1
 Mitjushev, I. — 2
 Mõtuste, L. — 1
 Männik, M. — 4

 Nail, N. — 2
 Nairismägi, A. — 1
 Neubarth, M. — 2
 Nikitin, O. — 4
 Noodla, K. — 2
 Noormägi, J. — 28
 Normann, H. — 1

 Olesk, S. ja P. — 255
 Ootsing, R. — 48
 Otsing, A. — 77
 Otsus, U. — 1

 Paarlahti, T. — 2
 Paczolay, G. — 1
 Pai, K. — 1
 Palmeos, P., pärandist — 103
 Panov, A. — 1
 Parhomenko, E. — 1
 Parve, V. — 1
 Perale, M. — 1
 Petersen, E. — 1
 Pilt, A. — 2

 Pippuri, E. — 4
 Pistohlkors, G. v. — 602
 Poots, L. — 20
 Preem, M. — 3
 Puhvel, J. — 1
 Pungas, M. — 1
 Pärtelpoeg, A. — 13
 Päsmel, A. — 9
 Päsmel, E. — 1
 Püssa — 35
 Püssa, A. — 58
 Püssa, O. — 7
 Püssa, T. — 32

 Raim, J. — 6
 Rand, M. — 3
 Randjärv — 3
 Randveer, A. — 4
 Rank, S. — 1
 Raukas, E. — 1
 Reial, V. — 2
 Reifman, I. — 1
 Reinola, S. — 1
 Reintam, I. — 1
 Repp — 9
 Riismandel, V. — 1
 Roginski, S. — 1
 Ränk, S. — 9

 Saar, E. — 1
 Saar, I. — 7
 Saari, J. (*Disabled War Veteran Association of Finland*) — 1
 Saarma, E. — 1
 Sade, T. — 1
 Sadikov, R. — 1
 Saks, F. — 1

- Saks, K. — 10
Sanden, E. — 9
Sangmeister, D. — 17
Sarapik, H. — 52
Sarapik, K. — 32
Sauks, F., pärandist — 109
Sauks, R. — 1
Savenkova, L. — 1
Scheunchen, H. — 1
Schulze-Koop, M. — 144
Schweizer, M. — 1
Semakova, I. B. — 1
Sermat, V. — 1
Sibul, S. — 1
Silm, E. — 4
Sirp, Ü. — 3
Smirnov, S. — 1
Solovjeva, G. I. — 1
Sootak, J. — 25
Spiegel, T. — 1
Staden, B. v. — 1
Starr, C. K. — 4
Strömpl, J. — 1
Sultsmann, M.-K. — 9
Susi, R. — 3
Suslov, A. — 1
Sutrop, M. — 1
Sutrop, U. — 1
Sõõm, E. ja A. — 1

Zettur, P. — 1
Zirin, S. — 14
Zolotarevskij — 1

Talistu, L. — 1
Tamm, Ü. — 2
Tammets, H. — 2
Tammets, M. — 4
Tammoja-Kiis, S. — 67
Tampere, A. — 3
Tankler, H. — 3
Tarro, E. — 4
Tarro, H. — 2
Tarro, K. — 106
Tarro, V. — 1
Taterka, T. — 1
Teder, E. — 1
Teesalu, S. — 2
Thoma, P. — 1
Thomson, U. — 3
Throckmorton, R. — 5
Tiik, S. — 1
Tkachenko, S. — 1
Tomson, I. — 2
Tosin, A. — 5
Trei, J., EV peakonsul Peterburis — 3
Trett, L. — 1
Troost, K. — 13
Tsõpanov, J. — 1
Tulviste, P. — 2
Tuulmets, L. — 1
Tuurand, A. — 1
Tõruvere, E. — 1
Tänava, M. — 3
Türnpu, H. — 25

Univere, A. — 7
Uustalu, A. — 1

Vahing, V. — 1
Vahing-Karotam, H. — 30
Vain, A. — 4

- Valdsaar — 5
 Valk, A. — 36
 Valk-Falk, E. — 1
 Wefers, S. — 1
 Veiderma, M. — 1
 Welding, S. O. — 1
 Wenzler, L. — 4
 Viirsalu, K. — 8
 Ville, J. — 1
 Villem, J. — 2
 Viskis-Hove, M. — 5
 Woodson, D. — 7
 Voolma, K. — 3
 Västriik, E. H. — 2
 Vääri, Ed. — 1
 Õnnepalu, T. — 1
 Yoval, S. — 1
- *
- Anonüümsed annetajad — 1673
 A. Dumas' Vene Sõprade Ühing — 1
 Agora-gazeta — 1
 Akadeemia Nord — 7
 American Society of Nephrology — 1
 Ameerika Ühendriikide Saatkond — 1
 AO Ingri — 1
 AS Ekspresskataloogid — 2
 AS Eniro — 3
 AS MEFO — 8
 Audentese Ülikool — 1
 Balti Juhtimiskonverents — 19
 Balti Kaitsekolledž — 1
 Bertelsmann Stiftung — 2
 Carnegie Moscow Center — 2
 CYAN — *Editorial Tiempos Proxi-*
mos — 2
 Deutsche Forschungsgemein-
 schaft — 1
 Dutch MFA — 1
 EDK — 8
 EDP Sciences (France) — 1
 EELK Usuteaduse Instituut — 6
 Eesti Akadeemiline Raamatu-
 kogu — 22
 Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing — 2
 Eesti Arhitektuurimuseum — 1
 Eesti Autismiühing — 1
 Eesti Diabeedi Liit — 3
 Eesti Eripedagoogide Liit — 1
 Eesti Evangeelne Luterlik Kirik — 10
 Eesti Geenikeskus — 3
 Eesti Geoloogiakeskus — 6
 Eesti Haigekassa — 14
 Eesti Hoiuraamatukogu — 3
 Eesti Informaatikakeskus — 3
 Eesti Instituut — 17
 Eesti Kaubandus-Tööstuskoda — 2
 Eesti Keele Nõukogu — 6
 Eesti Keele Sihtasutus — 27
 Eesti Kergejõustikuliit — 3
 Eesti Kirik — 2
 Eesti Kirjanduse Selts — 1
 Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraa-
 matukogu — 31
 Eesti Kirjanike Liit — 1
 Eesti Matemaatika Selts — 1
 Eesti Muusikaakadeemia — 1
 Eesti Onkoloogiakeskus — 1
 Eesti Pank — 161

- Eesti Post — 5
 Eesti Rahvusraamatukogu — 27
 Eesti Roerichi Selts — 34
 Eesti Roheline Liikumine — 14
 Eesti Teaduslik Selts Rootsis — 6
 Eesti Teaduste Akadeemia — 3
 Eesti Tennise Liit — 4
 Eesti Ühispank — 2
 Eesti Ühistegelise Liit — 5
 Eestimaa Looduse Fond — 2
 Eestimaa Rahvaliit — 6
 EK — 1
 Ekspress Hotline — 2
 EL *Phare* eesti keele õppe programm — 8
 ELUS-i botaanikasektsioon — 8
 Eniro Eesti AS — 1
 Eesti Põllumajandusülikool — 10
 EPMÜ Loomakasvatuse instituut — 2
 ET — 1
 Euroopa Liidu Innovatsioonikeskus — 1
 Euroopa Liit — 28
European Institute of Public Administration — 1
Europäische Rechtsakademie Trier — 1
 Euroülikool — 1
 EV Haridusministeerium — 4
 EV Kaitseministeerium — 4
 EV Keskkonnaministeerium — 14
 EV Põllumajandusministeerium — 13
 EV Rahandusministeerium — 5
 EV Riigikantselei — 8
 EV Riigikontroll — 15
 EV Sotsiaalministeerium — 27
 EV Statistikaamet — 2
 EV Välisministeerium — 9
Federal Reserve System — 1
Finnish Surgical Society — 1
Flemish-Netherlands Foundation — 1
Foundation Enterprise Estonia — 1
Fritz Thyssen Stiftung — 2
Fundacion Berndt Wistedt (Madrid) — 2
Germanisches Nationalmuseum — 6
GlaxoSmithKline — 1
 Helsingi Ülikooli Raamatukogu — 1
 Hiiu Maavalitsus — 2
 Hiiumaa Kaitsealade Administratsioon — 1
 Hollandi Saatkond — 4
 IAEA — 9
 ILO — 8
 IMF — 266
 Inimõiguste Teabekeskus — 3
Innenministerium Baden-Württemberg — 1
International Reading Association — 2
International Society of Nephrology — 1
 Isamaaliit — 1
 Jaan Tõnissoni Instituut — 5
 Jaapani Saatkond — 1
Joachim Jungius-Gesellschaft — 1
 Joensuu Yliopisto — 1
 Jõgeva Vallavalitsus — 3
Karlstads Universitet Biblioteket — 1
 Karula Muinsuskaitse Selts — 4

- Kaunase Meditsiiniülikool — 1
 KEK — 1
 Kirjastus Aleksandra — 2
 Kirjastus *Blackwell Science* — 2
 Kirjastus *Cambridge UP* — 1
 Kirjastus *Elsevier Science* — 5
 Kirjastus *Kluwer Academic Publishers* — 3
 Kirjastus *Sweet & Maxwell*, England — 1
 Kirjastus *Taylor & Frances Group* — 4
 Kirjastus TEA — 23
 Kirjastus Werner Söderström OY — 1
 Konstanzi Ülikool — 255
 Kuopio Ülikooli Raamatukogu — 1
 Kuressaare Linnavalitsus — 1

 Lendmuusik — 11
London Archaeologist'i toimetused — 1
 Looduskaitse Komisjon — 1
 Läti raamatukoguhoidjad — 1
 Läti Sorose Fond — 2
 Läänemaa Maavalitsus — 6
 Läänemaa Muuseum — 2

 Maailmapank — 8
Marshall Center — 1
 Matsalu Looduskaitseala — 4
 Metsanduslik Uurimisinstituut — 3
 Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus — 12
 MLA — 1
National Institute for Defense Studies — 1
 NATO Peakorter — 2
 Noor-Isamaa — 6

 Nõo Vallavalitsus — 2
 O. Lutsu nim. Tartu Linnaraamatukogu — 323
Open Society Institute (Hungary) — 10
 OÜ Greif — 4

 Panta — 3
 Peetri kogudus — 1
 Peipsi Koostöö Keskus — 1
Phare — 7
 Pihkva Pedagoogiline Instituut — 1
 Piiblitõlke Instituut — 1
 Poliitikauuringute Keskus
 PRAXIS — 7
 Prantsuse uuringute keskus — 38
 Põlvamaa keskkonnateenistus — 4

 Rahukorpus — 12
 Rahvakultuuri Keskus — 1
Regione del Veneto (Italy) — 2
 Riigimetsa Majandamise Keskus — 7
 Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus — 10
 Robert Schumanni Fond — 3
 Rõuge Vallavalitsus — 1

 SA Archimedes — 7
 SA Arhimedese Innovatsioonikeskus — 2
 SA Eesti Kutsehariduse Reform — 1
 SA Eesti Õiguskeskus — 247
 Sankt Peterburgi Ülikooli Muuseum — 1
 Sathya Sai Baba Ühendus Eestis — 4
 SEI — 4
Sibelius-Akatemia — 10
 Soome Instituut — 6

- Soome Kirjanduse Selts — 1
 Soome Suursaatkond — 1
 Soome Sõjaveteranide Eesti ühendus — 138
 Sorose Fond — 101
 Sotsiaaluuringute Instituut — 4
Study Group on Adolescence — 3
Suomalainen Lakimiesyhdistys — 1
 Suure-Jaani Gümnaasium — 1
Swiss Institute of Comparative Law — 1

 Taimetoodangu Inspeksioon — 2
 Tallinna Linnakantselei — 2
 Tallinna Linnavalitsus — 4
 Tallinna Pedagoogikaülikool — 26
 Tallinna Teadlaste Maja — 8
 Tallinna Tehnikaülikool — 287
 Tallinna Vesi — 4
 Tartu Linnamuuseum — 4
 Tartu Linnavalitsus — 66
 Tartu Linnavolikogu — 7
 Tartu Mart Reiniku Gümnaasium — 1
 Tartu Observatoorium — 1
 Tartu Püha Aleksandri kogudus — 1
 Teadus- ja Arendusnõukogu sekretariaat — 30
 Teater "Vanemuine" — 2
 Teek — 1
 Tervisekasvatuse Keskus — 41
The British Psychological Society — 1
The United Nations University — 1
 Tiigrihüppe Sihtasutus — 4
 Tõrva Linnavalitsus -1
 TÜ Ajakirja *Bezopasnost' Evrazii* toimetused — 3
 TÜ Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond — 9
 TÜ Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna raamatukogu — 1
 TÜ Ajaloo Muuseum — 1
 TÜ Anatoomia instituut — 38
 TÜ Arstiteaduskond — 1
 TÜ Arvutiteaduse instituut — 138
 TÜ Botaanika ja ökoloogia instituut — 3
 TÜ Eesti keele õppetool — 9
 TÜ Eesti kirjanduse õppetool — 1
 TÜ Eesti Mereinstituut — 2
 TÜ Elektromeetria labor — 1
 TÜ Eripedagoogika õppetool — 21
 TÜ Euroopa Kolledž — 30
 TÜ Filosoofiateaduskond — 3
 TÜ Füsioterapia lektoraat — 1
 TÜ Füüsika Instituut — 4
 TÜ Füüsika-keemiateaduskond — 12
 TÜ Geograafia instituut — 64
 TÜ Haridusteaduskond — 52
 TÜ Histoloogia ja embrüoloogia õppetool — 3
 TÜ Kehakultuuriteaduskond — 17
 TÜ Kirjastus — 282
 TÜ Kohtuarstiteaduse õppetool — 11
 TÜ Koolifüüsika keskus — 7
 TÜ Kriminoloogia õppetool — 15
 TÜ Kunstiajaloo õppetool — 1
 TÜ Kunstimuuseum — 343
 TÜ Majandusteaduskond — 3
 TÜ Matemaatika-informaatikateaduskond — 5
 TÜ Pedagoogika osakond — 17

- TÜ Polikliiniku ja perearstiteaduse
 õppetool — 26
 TÜ Raamatupood — 2
 TÜ rektoraat — 9
 TÜ Religioonipedagoogika kabi-
 net — 20
 TÜ Skandinavistika osakond — 11
 TÜ Sotsiaalteaduskond — 30
 TÜ Zooloogia ja hüdrobioloogia insti-
 tuut — 2
 TÜ Teabetalitus — 19
 TÜ Tervishoiu instituut — 70
 TÜ Usuteaduskond — 230
 TÜ Vene ja slaavi filoloogia osa-
 kond — 11
 TÜ Õiguse ajaloo õppetool — 2
 TÜ Õigusinstituut — 1
 TÜ Õigusteaduskond — 20
 TÜ Ökoloogia instituut — 3
 TÜ Üldosakond — 5
 TÜK Lastekliinik — 3
 TÜK Psühhiaatrikliinik — 1232
 TÜR NATO teabekeskus — 2
 Underi ja Tuglase Kirjanduskes-
 kus — 14
*United Nations Development Pro-
 gramme* — 1
*University of Pennsylvania
 Library* — 4
 USEPA — 2
 Vanemuise Selts — 2
 Venemaa Rahvusraamatukogu — 1
*Venäjän ja Itä-Euroopan insti-
 tuutti* — 1
 Viljandi Keskraamatukogu — 1
 Viljandi Kultuurikolledž — 1
 Vilniuse Tehnikaülikool — 1
World Jurist Association — 2
 Võru Maavalitsus — 10
Yale University Library — 395

1. Raamatukogu boks teadmiste messil INTELLEKTIKA Tartu Messikeskuses. Foto: Boleslav Tšernjavski, 16. veebruar

2. Hetk infootsingu võistluselt INFORMIIN. Foto: Boleslav Tšernjavski, 16. veebruar

3. Toomas Liivamägi võtab Eesti Posti esindajalt TÜ Ajaloomuuseumis vastu ülikooli 370/200. aastapäevale ning raamatukogu 200. aastapäevale pühendatud postmargiploki. *Foto: Andres Tennus, 3. mai*

4. Näituse *Bibliotheca Universitatis Tartuensis 200* avamine. Paremtalt projektijuht Sirje Madisson, Tiina Kuusik ja Toomas Liivamägi. *Foto: Boleslav Tšernjavski, 4. mai*

5. Näituse *Bibliotheca Universitatis Tartuensis 200* koostajad (vasakult): Kersti Taal, Tiiu Täpsi, Ljudmila Dubjeva, Maret Vanamb, Anne Laumets ja Kersti Jalas. Foto: Boleslav Tšernjavski, 4. mai

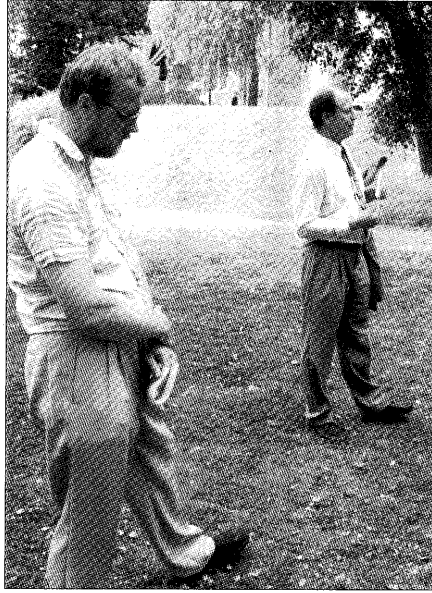
6. Raamatumess *utlib.market02*. Foto: Boleslav Tšernjavski, 4. mai

7. Eesti esimese toimiva raamatukogusüsteemi INGRID väljatöötamise ja rakendamise töögrupi juht Ingrid Saare võtab Toomas Liivamägil vastu teenetemärgi. Foto: Boleslav Tšernjavski, 19. juuni

8. Ricardo Mateo (vasakul) ja Avo Kartul juubelitamme istutamas. Foto: Boleslav Tšernjavski, 19. juuni

9. Ülo Treikelder (vasakul) ja Hain Tankler kõnelemas raamatukogu hoone-
test esimese kodu juures Toomel. Foto: Boleslav Tšernjavski, 19. juuni

10. Juubelopiknik Ihastes. Foto: Boleslav Tšernjavski, 19. juuni

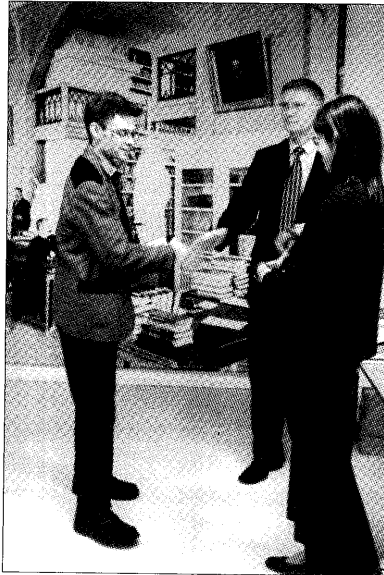
11. Juubelikonkrik ihastes. Vasakult Elo Tõnisoo, Tiina Sammelselg, Anu Suiste, Toomas Liivamägi, Helgi Laanes, Tiiu Tarkpea, Anne Lentsius.
Foto: Boleslav Tšernjavski, 19. juuni

12. Juubelikonverents *Trüikiväljaandest digitaalseni*. Tartu Ülikooli Raamatukogu 200. Esimeses reas vasakult Toomas Liivamägi, Elmar Mittler, Mare-Nelli Ilus. *Foto: Boleslav Tšernjavski, 13. oktoober*

13. Pidulik vastuvõtt konverentsikülastajatele TÜ Ajaloomuuseumi valges saalis. Foto: Boleslav Tšernjavski, 13. oktoober

14. Berk Vaher (vasakul), Toomas Liivamägi ja Kristina Pai *Puudutuse* esitlusel. Foto: Boleslav Tšernjavski, 13. detsember

PERSONAALIA

KRISTINA PAI ENDAST JA RAAMATUKOGUST

Olen sündinud 21. augustil 1967. aastal Jõgeval. Õppinud Jõgeva Keskkoolis ja Miina Härma nimelises Tartu 2. Keskkoolis ning lastemuusikakoolis klaverit. Ülikoolihariduse sain Tartus, Oulus ja Helsingis; kus õppisin eesti, soome ja teisi soomeugri keeli ning kultuure. Magistrikaadi (*magister artium*) kaitsesin 2001. aastal Tartu Ülikoolis eesti keele lauseõpetuses teemal *Essiivne ja translatiivne predikatiivadverbiaal eesti kirjakeeles. Korpusanaliis 1890–1980*. Õpingute kõrval olen kasvatanud kahte poega — Kaarlit (s. 1986) ja Jaagupit (s. 1988) ning tegelema tõlkimise, toimetamise ja giiditööga.

Raamatukogus töötan alates 1985. aastast — alul komplekteerimisosakonna arvestussektoris, seejärel välisvahetussektoris, kus tegelesin peamiselt Soomest tuleva ja sinna saadetava kirjandusega. Hiljem olen sattunud vastloodud ametikohtadele — alates 1999. a. töötasin komplekteerimisosakonna, kataloogimisosakonna ja vana raamatu osakonna baasil loodud kodumaise kirjanduse osakonna juhatajana ning alates 2002. aasta jaanuarist kogude direktorina.

Mida tähendab minu jaoks Tartu Ülikooli Raamatukogu?

- Eelkõige on ta unikaalne varamu, mille säilitamine ei ole ainult ülikooli, vaid kogu Eesti riigi ülesanne.
- Teiseks on ta vaimne tugisammas, millele toetub Eesti ainus *universitas*.
- Kolmandaks on ta koht, kus on hea olla ja kus töötab palju erakordselt meeldivaid intelligentseid inimesi.

Mida pean raamatukogu arendamisel oluliseks?

- Saavutada normaalne finantseerimine:

- riiklik finantseerimine kultuuriväärtuste säilitamiseks ja Eesti teavikute täieliku kogu loomiseks (seni vähesel määral kaetud riikliku programmiga *Eesti keel ja rahvuskultuur*);
  - teadusinformatsiooni hankimiseks (riiklik finantseerimine olemas, kuid raha jaotusmehhanism põhjendamatu ja summad ebapiisavad);
  - jõuda sellise eelarvenumbrini, mis lubaks investeerida arendustegevusse, mitte ainult tegeleda hädapäraste remonditöödega.
- Suurendada palgafondi.
  - Väärtustada raamatukogu ja tuua ta kõigi jaoks nähtavamale kohale (teaduskonverentsid, raamatumessid, ööraamatukogu, Raamatukogu Sõprade Selts, erinevad väljaanded: kalendrid, näituste kataloogid, *Puudutus*, ...).
  - Väärtustada töötajaid ja tagada järjepidevus:
    - raamatukogus peab alati olema nii noori kui vanu — nii neid, kes õpivad, kui neid, kes õpetavad. Paljude tööde tegemiseks on vaja vähemalt kolmeaastast töökogemust ja pidevat konsulteerimisvõimalust kogenumate kolleegidega. Samas tuleb traditsioonilisi raamatukogutöid jätkata uuel tasemel, käia muutustega kaasas. Selle eelduseks on pidev enesetäiendamine ja muidugi ka tööle vääriline palk.
  - Olla ülikoolile väga hea (loe: asendamatu) koostööpartner:
    - abistada ülikooli liikmeid nii teadusinformatsiooni kui õppematerjalide osas, tagada võimalikult mitmekülgne ja mugav teenindus (kui ebapiisava komplekteerimissumma kompensatsioon), olla suuteline vastama ka võimatutele küsimustele. Kaardistada ülikooli raamatuvaramad, organiseerida ülikooli raamatukogude võrk;
    - koostöös ülikooli ning Eesti teiste raamatukogude ja infoasutustega olla jätkuvalt Eesti juhtiv infoasutus.

Nii nagu paljudele meie 29 000 lugejast, on ka töötajate jaoks kujunenud raamatukogust teine kodu, kust sageli ei märgata tööpäeva lõppedes lahkuda. Et vaid tahtmine, lootus, jaks ja tööõõm otsa ei saaks! Täna kõiki kolleege meeldiva koostöö eest ja soovin vastupidavust info- ja tehnoloogiasajandis orienteerumisel!

ÖNNITLEME!

LINDA LASS 90

Päikesepaistelisel sügisvärvides septembrikuu 19. päeval võttis Linda Lass oma tillukeses Eha tänava korteris vastu oma endisi kõige lähedasmaid kolleege ülikooli raamatukogust. Me istusime seal, vestlesime ja kuulasime meenutusi möödunud aegadest.

*

Linda Lass, neiuna Leier, sündis 19. septembril 1912. aastal Jõgeval. Hariduse sai Linda Tartu Tütarlaste Gümnaasiumis, mille ta lõpetas 1933. aastal. Pärast gümnaasiumi asus nooruke Linda tööle Lille kohvikus Tartus, pidas müüjaametit raamatu-

kaupluses ning oli ametnik-teenistuja Tartu raudteejaamas. 1941. aastal ta abiellus ning pühendas end täielikult abikaasa ja kahe väikepoja eest hoolitsemisele. Loomult polnud aga Linda "kodukana" tüüp ja nii hakkas ta uut töökohta otsima. 1947. aasta 1. septembril astus ta ülikooli raamatukogu teenistusse. Siin oli tema tööks komplekteerimisega seonduv, kuigi ameti- ja osakondade nimetused tihti muutusid — raamatukoguhoidja, bibliograaf, vanemredaktor, desinfektor, operaator komplekteerimisosakonnas, reserv-vahetusfondi osakonnas ja vana raamatu osakonnas. Niisugune loetelu peegeldab pigem asutuse võimalusi vajalikku inimest tööle hoida, kui seda, mida inimene väärinuks.

Tegelikkuses on L. Lass kogu oma armastuse andnud ülikooli raamatukogu sisuliseks täiendamiseks väärtkirjandusega. Sõjajärgsel perioodil oli selleks peamiselt kaks võimalust: kogude täiendamine nn. vaibevaraga (just nii nimetati üle 400 000 köite ulatuvat raamatuvara, mis oli nõukogude võimu poolt likvideeritud teadusseltside, korporatsioonide ja Eestist lahkunud õppejõudude-professorite kogudest ülikooli raamatukogusse koondatud) ning raamatuvahetuse taaselustamine uuema teaduskirjanduse hankimiseks. Mõlemas protsessis oli Lassu — nagu kõik kolleegid teda hellitavalt kutsusid — virk ja asjatundlik.

1967. aastal läks Linda ametlikult pensionile. Töösuhe raamatukoguga ei katkenud — hea kogude ja kataloogide tundjana leidis ta rakendust ajutistel asenduskohtadel. 1975. aastast kuni 1990. aastani töötas ta jällegi täiskoormusega, võrdselt nooremate kolleegidega.

Lassu oli noorematele kolleegidele väga hea õpetaja. Imetusväärased olid tema ilus käekiri, täpsus ja põhjalikkus, kadestamisväärased tema visadus ja kannatlikkus. Kui tekkis mingi keeruline probleem, siis Lassu asjasse sekkudes oli

lahendus kerge tulema ning otsuse võis lõplikuks kuulutada. Visadus võimaldas Lassul oma põhimõtetele kindlaks jääda ka temale rasketel aegadel. Linda Lass on sügavalt usklik inimene. Möödunud sajandi viiekümnendatel aastatel nõukogude korra “õitsvates tingimustes” pidi ta selle pärast taluma alandusi ja ränka tagakiusamist. Aga ka siis leidis raamatukoguperes häid töökaaslasi, sooja südamega inimesi, kes teda salaja toetasid ja aitasid. Nii mõtlebki Lassu raamatukogurahva peale hella tundega südames ja palub kõigevägevamat, et ülikooli raamatukogul ja tema kunagistel töökaaslastel hästi läheks. Ja hea, et nüüd on poeg talle toeks. Mõtleme meiegi tema peale ja tuletame meelde tema õpetussõnu. Lassu — palju õnne ja rahulikku vanaduspõlve!

Valvi Hiir, Urve Tõnnov

TIIU PÕLLUMAA 70

Kaalepite pere teine laps, tütar Tiiu, sündis 4. veebruaril 1932. aastal. Vanem vend Ain oli siis 6-aastane. Pere elas Kambjas — isa töötas metskonnas ja ema oli kodune. Haritud ja eestluse tõekspidamistega vanematele mõtleb Tiiu suure tänutundega.

1939. aastal alustas Tiiu haridusteed Tartu 1. Algkoolis, teise klassi läks ta Tartu 14. Algkooli, mis asus sel ajal kodule lähemal. Sellest koolist, hiljem tuntud Miina Härma nim. Tartu 2. Keskkoolina, sai Tiiu Kaalep 1950. aastal keskkooli lõputunnistuse. Sama aasta sügisel algasid õpingud Tartu Riikliku Ülikooli geograafiaosakonnas. Keeltehuvi tõi õpihulilise Tiiu 1956. aastal teist korda ülikooli — kaugõppesse inglise keelt õppima. Ta jõudis V kursusele, siis tuli abiellumine ja stuudium jäi sedapuhku pooleli, mitte aga õpingud. 1960. aastatel alustas ülikoolis Pent Nurmekunna eestvedamisel tegutsemist orientalistikaring, kus õpiti tundma idamaade kultuuri ja keeli. Tiiu uudishimulik ja ergas vaim pühendus hiina keele saladustesse. Hiina keele õpingute ajast on pärit tema kirjutised ajakirjas *Keel ja Kirjandus* (“Hiina kirjanduse eestikeelseist tõlkeist” ja “Hiina pärisnimede kirjutamine ladinatähelises kirjaviiisis”). Tiiu pikemad reisidki viisid teda huvist idamaade vastu Kesk-Aasiasse. Inglise keele oskust rakendas Tiiu tõlkijana. 1960. aastate Tartu ajalehes *Edasi* ilmus tema tõlgitud H. G. Wellsi ja M. Callaghani novelle.

Raamatukogutööd alustas Tiiu Põllumaa Eesti Põllumajanduse Akadeemia Raamatukogus. Tartu Ülikooli Raamatukoguga algas töösuhe 1968. aastal, esialgu bibliograafiaosakonnas ja siis hulk aastaid käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonnas. Ta koostas mitu huvitavat näitust, uuris ja kirjeldas 19. sajandi vene illegaalset kirjandust, Lenini teoste haruldasi väljaandeid, vanu reisikirjel-

dusi jm. Põnevamatest materjalidest pidas ta konverentsiettekandeid ja kirjutas ka artikleid. Pikki aastaid oli ta esimene abiline osakonnas hoiul olevate kogude vahendamisel uurijatele, s.t. lugemissaali teenindaja. Siit siirdus ta ka 2002. aastal pensionile.

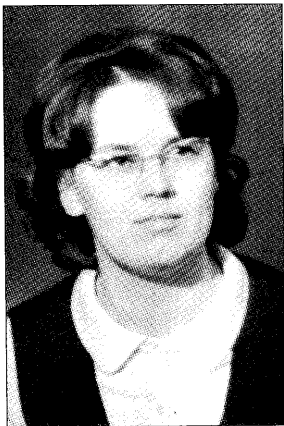
Sealtpeale on Tiiu vaba tegelemaks oma laialdaste kultuurihuvidega. Ta loeb palju ja tõlgib, käib kontsertidel ja näitustel, osaleb kirjandus- ja luuleõhtutel. Tiiuga on huvitav ja hariv vestelda, tema poolt on pakkuda teadmised ja sageli ootamatu ning omapärane vaatenurk maailma asjadele. Tiiut kohtab seal, kus on õhus uued teadmised ja ümberringi huvitavad inimesed, ta on kohal ka seal, kus on hädasolijad ja abivajajad. Idamaa kalendri järgi lammas, ei tee Tiiu midagi lambaks olemise vastu, otse vastupidi — ta on allaheitlik ja pügamiseks valmis. Nii vajabki ta vahel ka ise abi — mõnda sooja, julgustavat sõna või vähemalt tema elufilosoofia mõistmist.

Imetusväärne on Tiiu sõnaosavus ja huumorimeel luulevormis ning vormitaju ja värvimeel joonistustes. Sõprade ja kolleegide sünnipäevadeks või muudeks tähtpäevadeks on Tiiul ikka valminud suurejooneliselt kujundatud kaart rohkete piltide ja sügavmõtteliste värssidega. Ta võib neid tekitada hetkega, aga ei kahetse ka tõsisema teose loomiseks kulutatud päevi. Meie ülesanne oleks Tiiu juhulooming kokku koguda. Kõige selle kõrval või õieti eelkõige on Tiiu kahe tubli lapse ema ja tema suureks uhkuseks on olla seitsmekordne vanaema.

Sinu enda laadis — *oo, Tiiu, palju õnne ja tervist sulle!*

Maret Konson, Mare Rand

MARJU SALVE 60

Marju Salve sündis 26. juunil 1942. aastal Tartus. 1961. aastal lõpetas ta Tartu 3. Keskkooli ja 1970. aastal Tartu Ülikooli keemiaosakonna.

Tööteed alustas Marju 1961. aastal laborandina elektrokeemia laboratooriumis, kus töötas ka õpingute ajal, olles ühel suvel küll kirjas ehitusjaoskonna pottsepana. Diplomitöös sai Marju Salve tulemused, mis aitasid kaasa tahkete elektrodide pinna polükristalsusest tingitud nähtuste selgitamisele, millele toetudes Moskva Ülikooli elektrokeemikud formuleerisid avastuse. Marju jätkas 1972. aastast teadurina ja 1980.–1993. aastani töötas laboratooriumi juhatajana. Elektrokeemia laboratooriumi ajajärku langes Marju aktiivne tea-

dustöö, mille tulemusena ilmus üle 50 publikatsiooni. Sel ajal kerkisid esile tema organisaatorivõimed, mis leidsid rakendust nii laboratooriumi tööd juhtides kui ka elektrokeemikonverentside organiseerimisel ning kuluvad praegugi ära keemiaseltsis ning ametiühingus.

Elu keerdkäigud, millega kaasnes teaduslaboratooriumide likvideerimine Tartu Ülikoolis, viisid Marju Salve 1994. aastal kooli inglise keelt õpetama. Saatusel tahtel tuli ta poole aasta pärast tagasi keemiahoonesse, nüüd aga juba raamatukoguhoidjana. Selgus, et selle üle võivad keemikud vaid rõõmu tunda. Marju teab omast käest, et keemikul peab raamat kui mitte käeulatuses, siis vähemalt kõrvalruumis kättesaadav olema. Tänu Marjule asub suurem osa keemikutele igapäevaselt vajalikust kirjandusest ka veel praegu keemiahoones. Üliõpilaste jaoks on Marju Salve aga kujunenud oluliseks lisajuhendajaks. Marju aitab leida soovitud raamatu kas või kaanevärvi järgi, aga peale selle oskab soovitada sinna kõrvale mitut teist. Marju aitab tõlkida sünteesijuhendeid vene, inglise ja saksa keelest. Marju annab nõu ka keemiaalaste mõtete inglise keelde valamisel. Marjuga võib rääkida igasugustest muudestki probleemidest, mis raamatute ja keemiaga kuidagi seotud pole. Aga samavõrra on Marju karm, kui keegi, olgu ta üliõpilane või professor, paljudele vajaliku raamatu õigel ajal tagastamata unustab. Juhtub sedagi, kui vaja, et Marju toob raamatu ise raamatukokku tagasi.

Marju on olnud üsna peavalutekitav nii mõnelegi ülemusele ja kaastöötajale, sest on nimetanud asju ikka õige nimega, mitte vastavalt sellele, mis talle isiklikult kasulikum oleks. Marju võib tunduda karm inimese jaoks, kes teda ei tunne. Tegelikult on Marju lõputult abivalmis, entusiastlik ja optimismi sisendav kaaslane kõigi jaoks, kes seda hinnata oskavad.

Karmen Lust

MARE VADI 60

Mare Vadi sündis 2. augustil 1942. aastal. 1961–1967 õppis ta Tartu Riiklikus Ülikoolis raamatukogundust ja bibliograafiat (kaugõppes).

1962. aastal tuli Mare raamatukogusse tööle. Alates 1976. aastast töötab Mare kataloogijana. See amet nõuab täpsust ja tähelepanu, vastutus-tunnet ja rahulikku meelt. Ja just sellised omadused ongi Marel. Rahulikult, otsekui märkamatuult saab tehtud hulk tööd. Aastaid töötas ta ka kataloogikonsultandina, olles lugejatega hästi sõbralik ja taskaalukas. Ka kolleegina on Mare asjalik, abivalmis, sõbralik.

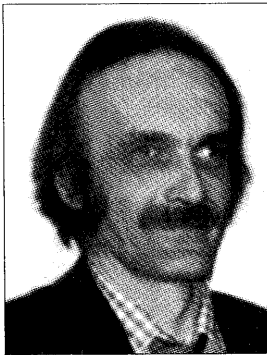
Vabal ajal meeldib Marele käia teatris, kontsertidel ja lugeda, lugeda. Võib-olla suur armastus raamatute vastu tõigi ta tööle raamatukogusse. Kuid Mares on peidus ka kirjanikuanne, mida ta ise pole eriti realiseerinud, küll aga pärandanud oma eesti filoloogist tütrele. Viimastel aastatel on ta otse vaimustuses reisimisest. Tähtsal kohal Mare elus on tema perekond ja kodu, tema “mõis” metsade vahel, kus ta saab olla vabas looduses. Suur armastus on tal lillede ja loomakeste vastu. Ema loodusearmastuse on pärinud “metsamehest” poeg.

Et kõike seda jõuda, on Marel veel üks meelisharrastus — ujumine, aastaringelt.

Jätkugu Sul, Mare, tugevat tervist ja rahulikku meelt veel paljudeks aastateks.

Kolleegid

HEIKI EPNER 50

Üritan seekord kõrvale jätta Heiki enda väited, et juubelikirjutis on nekroloogi eelproov või et üldse on ta siin juhuslikult, ja püüan oma pool sajan-dit vanaks saanud seltsimeest ja kaasvõitlejat siiski paari sõnaga iseloomustada.

Hoolimata tema loomuomasest soovist mitte esiplaanile jääda, tunnevad Heikit kõik inimesed raamatukogus, suur hulk inimesi ülikoolis ja veel paljud mujal Eestis. Lähemad kolleegid teavad veel üht-teist. Seda, et ta on tegelikult eesti filoloogiat õppinud ja seda kunagi ka meditsiinikoolis õpetanud, või et omal ajal, kui televiisoreid veel ise parandati, võis tema peale kindel olla, et ta paran-

damisega hakkama saab, või siis seda, et aeg-ajalt sõidab ta oma pisikese prantsuse autoga kuhugi Põhja-Eestisse vanemate kodukohta, ja siis on teda keeruline kätte saada.

Mitte et Heiki muul ajal alati käepärast oleks, kui teda vaja on, aga väikese otsimise ja järgijooksmisega saab ta enamasti raamatukogu pealt siiski üpris kiiresti kätte. Ja vaja on teda raamatukogus tegelikult kõigil alates riidehoidjatest ja lõpetades direktoriga.

Heikiga seoses tuleb kindlasti meelde Murphy seadus, mis ütleb, et igas organisatsioonis on keegi, kes teab, mis tegelikult toimub. Sellisena on ta ülikooli raamatukogule vajalik olnud ja sellest on need mitmed raamatukogu juhid, kellega ta koos on töötanud, ka alati aru saanud. Mitte küll raamatukogus, aga paar korda on tulnud ette ka selle Murphy seaduse esimene täiendus, mis lisab, et

selline inimene tuleks asutusest ära saata. Muidugi — kellele meeldib, et teda on läbi nähtud ja vastavalt ka välja öeldud.

Heiki on hea analüüsija ja vähemalt samavõrra hea sünteesija. Ta on võimeline kiiresti leidma nii olulise osa kui ka vead erinevatest dokumentidest ja samal ajal koostama aluse seaduseparanduseks või muuks regulatsiooniks. Ja dokumendi ülesehitus, olgu siinkohal öeldud, tuleb tal paremini välja kui lausekonstruktsioon. Heiki on ka hea tehnilise taibuga. Peaaegu midagi ei ole vaja seletada pikalt või mitu korda. Kui seda siiski peab tegema, on tõenäoliselt tegemist nii keerulise asjaga, et seda pole mõtet üldse ette võtta.

“Raamatukogu, Epner,” vastab ta alati telefonis nii kiiresti, et mõtteline koma nende kahe sõna vahelt kaduma läheb, ja siis ma mõtlen, et tõenäoliselt nii ongi õigem, see ta ju on — Raamatukogu Epner.

*Kolleegide eest
Toomas Liivamägi*

KERSTI JALAS 50

Ilusal maikuu seitsmendal päeval 1952. a. sündis Tartus õpetajast ema ja kaubandustöötajast isa perre esiklaps, kellele pandi nimeks Kersti. Rõõmsameelne tüdruk õppis M. Härma nim. Tartu 2. Keskkoolis, mille lõpetas inglise keele eriklassi esimeses lennus. Hea õppurina asus Kersti pärast keskkooli lõpetamist 1970. a. edasi õppima Tartu Riiklikus Ülikoolis, erialaks ajalugu. Neil aastail oli ajaloo osakonda suur konkurs ja vastu ei võetud sugugi mitte kõiki soovijaid. Viis aastat hiljem tuli noor, võõni juuksepahmakaga rõõmsameelne ajaloolane tööle ülikooli raamatukokku.

Raamatukogunduslikku karjääri alustas Kersti vana raamatu osakonnas, mis asus Vanemuise tänava filiaalis. Kaks aastat hiljem on Kersti juba hügieeni- ja restaureerimisosakonnas hügieenisektori juhataja. Lisaks põhitööle oli Kersti aastaid aktiivselt tegev ametiühingus. 1999. aastast, kui raamatukogus loodi peavarahoidja ametikoht, on Kersti korraldada kogude hooldamise ja säilitamise seadnud.

Nalja- ja naeruhimuline elurõõmus juubilar on alati olnud kolleegide seas hinnatud kaaslane nii komanderingus kui ekskursioonil. Tarmuka inimese ja hea organisatorina on sünnipäevalaps kõik oma ülesanded täitnud suurema kärrata. Sama kehtib ka eraelu kohta, Kersti on kõik elus ettetulnud valud ja vaevad

suutnud kannatada püstitpäi ja kaeblemata. Nii mõnelegi on jäänud mulje, et ei temal ole muret miskit...

Kerstil on poeg ja tütar, koos abikaasa lastega on peres nüüdseks neli täisealist last. Ka esimene lapselaps on olemas. Pereema rõõmus meel ja südameheadus on suure pere sõbralikuks ja ühtehoidvaks kujundanud. Lõõgastust linnalust pakub maakodu, kus koos toimetatakse.

Kolleegide nimel palju jõudu ja jaksu nii tööl kui kodustes tegemistes!

Ene Sarap

ANNE LAUMETS 50

Anne Laumets sündis 27. augustil 1952. aastal Tartus. Tal oli väga harmooniline ja eestimeelne kodu. Oma vanematele ja nooremale õele on Anne alati olnud sõbraks ja heaks kaaslaseks. Ta on põline Tammelinna elanik ja Tartu 5. Keskkooli kasvandik. Anne haridustee jätkus Tartu Ülikoolis eesti filoloogia osakonnas kaugõppijana 1970.–1977. a. Samal ajal algas ka teenistuskäik.

Tartu Ülikooli Raamatukogu on Anne esimene töökoht, kus alustas 1970. aastal — alul hoiuosakonnas kõrgete riiulite vahel Toomemäel, edasi vanembibliograafina (1977. a.) ning peabibliograafina (1991. a.) teadusbibliograafia osakonnas. 2000. a. lõpul sai Annest bibliograafiaosakonna

juhataja. Jõudmata kõigisse ülesandesse sissegi elada ja kavatsusi realiseerima hakata, ühendati 2001. a. lõpul infoosakond ja bibliograafiaosakond, kuid uue juhataja käe all.

Anne osaleb bibliograafiaprojektides *Tartu Ülikool: ajalugu; õppejõudude, teenistujate ja kasvandike biobibliograafia (1632–1710, 1802–2002–)* ja *Teadusajalugu Eestis*, mis nüüdseks jätkuvad ajakirjade ja TÜ jätkväljaannete artiklite bibliograferimisega andmebaasis ARTIKKEL ja elektronkataloogis ESTER mahukate kartoteekide ja bibliograafia-aastaraamatute asemel.

Anne on õpetanud esmakursuslastele raamatukogu kasutamise tarkusi ja olnud giidiks arvukatele ekskursioonidele raamatukogus, osalenud teadustöös. Tema sulest on ilmunud mitu artiklit (Tartu Ülikooli Raamatukogu bibliograafiatiõ motiivid ja probleemid // 16. teaduskonverents “Raamatukogu osa teaduslikus kommunikatsioonis”, 5.–6. det. 1994. a. : ettekannete kokkuvõtted. — Tartu, 1994. — Lk. 44–49 (kaasaut. M. Kümnik); Traditsioonilised bibliograafiakartoteegid arvutiandmebaasideks // Eesti Rahvusraamatukogu toimetised. 5. — Tar-

tu, 1995. — Lk. 83–87; Karl Weltmann ja tema raamatukogu // Tartu Ülikooli Raamatukogu töid. 11. — Tartu, 1998. — Lk. 117–124; jmt.)

Peabibliograafina oli Anne juhtida raamatukogu bibliograafia- ja infotöö toimkond. Ta kuulub ERÜ bibliograafiatoimkonda ja on olnud ka analüütilise kirje töörühma liige. Andmebaasi ARTIKKEL loomisel INNOPAC-is on Anne koolitanud kolleege. Innovaatilise töö eest TÜR-i oluliste bibliograafiliste andmetike üleviimisel arvutiandmebaasideks premeeriti Annet 1998. aastal.

Rõõmsameelsus ja omamoodi huumorisoos on Annele omased. Raamatukogu üritustel on ta ikka osaline olnud, ta ei häbenenud omaaegsetel karnevalidel mustlasmeest mängida! Ta on heatahtlik, tegus, tugeva õiglustundega inimene. Tal on Tammelinna kena kodu ja aed, kus on alati olnud loomad, kass ja koer. Armastus raamatu, muusika, teatri ja teiste kaunite kunstide vastu on Anne elus olulisel kohal. Juba aastaid, ikka vaimustusega, osaleb ta ülikooli võimlemisrühmas.

Anne armastab reisida, turistina on ta käinud mitmel pool Euroopas: Norras, Taanis, Prantsusmaal, Ungaris, Itaalias, Monacos, ja muidugi Stockholmis õeperel külas.

Jätakuvalt reipust ja visadust bibliograafiavao ajamisel! Palju õnne!

Maare Kümnik

SIRJE MADISSON 50

Päkapikkude kuninganna juubeldab?

No ja siis tuleb muidugi rääkida/kirjutada nendest inimestest, kes on millegi hingeks. Rääkida/kirjutada lihtsalt niisama, ilma et selleks mingit erilist põhjust, juubelit, uuele ametipostile asumist või midagi muud skandaalset oleks. Sirje Madissoni puhul ei ole ju tegelikult tähtis, kas täitus 30, 40 või 50, või seegi, kas ta töötab 3. lugemissaalis, humanitaarkogus või kusagil mujal. Sirje Madissonist tuleks rääkida/kirjutada niikuinii. Et sellele lisaks ta veel juubelit tähistab, on muidugi tore, aga võib-olla mitte sedavõrd oluline. Kindlasti on märksa tähtsam see, et sõltumata läbielatud juubelitest ja peetud ametikohtadest ei leia tema hing rahu, ja koos temaga ka kõigil teistel. Ja see on tõsine asi.

Sirje on tartlane. Vaatamata setu juurtele ja mõjutustele ikkagi eeskätt tartlane. Sinasõber Tartu vaimu ja tolle tutvusringkonnaga. Ühesõnaga kultuuriinimene. Aga algas kõik keemiast. 1971. aastal lõpetas Sirje Tartu 5. Keskkooli keemiaklassi, ja kuigi kooli almanahhis hakkasid juba kohe ilmuma ka tema

luuletused ja kirjandid, oli kõik kuidagi keemiline... Oma esimese lavakogemusena on ta välja toonud esimeses klassis loetud luuletuse “Mari Kisakõri”. Kas sealt ka see teatrisik?

No ja siis tuli muidugi *üli*-kool ja eesti filoloogia ja kuidagi kavalalt kohe selle ajal ja kõrval ka raamatukogu — kõigepealt siis Tartu Linnaraamatukogu, kus Sirje asus tööle laenutusosakonnas. Rahvas teab rääkida, et just temal olid Tartu linna esimesed helesinised küüned. . .

No ja siis tuli muidugi teine *üli*-kool, seekord Peda-kool Talnas ja raamatukogundus. Ja see, et Sirje oma sealset diplomitööd siiani edasi lükkab, on vaid tõestuseks jätkuvast õpihimust.

Ja üldse, mis siin norida, Sirje on alati olnud ja jääb ilmselt ka edaspidi suhtlejaks, suhtlejaks ja veel kord suhtlejaks. Suhtlejaks selle sõna heas tähenduses. Inimesega rääkijaks. Olgu siis üle laenutusleti või üle teatrilava ääre või niisama kohvitassi taga. Eks see suhtlemisvajadus ta pärast eksirännakuid kõikvõimalikes komiteedes ja nõukogudes lõpuks 1988. aastal raamatukogusse tagasi tõi. Sedapuhku siis juba ülikooli omasse. Ja jälle laenutajaks — milles küsimus. . . 3. lugemissaali — ikka lugeja, ja veel selle humanitaarsemapoolsega rääkima.

No ja siis tuli muidugi PÄRIS OMA RAAMATUKOGU peahoone taga. Kuidagi üldse ei üllata, et tegemist on humanitaarraamatukoguga, mis asub ülikooli endise kiriku ruumides. Lihtsalt läks niimoodi? Huvitav, huvitav. . .

No ja siis muidugi see teatritegemine. Algu oli tehtud juba Linnaraamatukogu päevil, kui lasteosakonnas pühapäeviti publikumile Sirje eestvedamisel tükka etendati. Ja ülikooli raamatukogus läks “päkapikuteater” muudkui edasi. Läheb siiani, katsugu mõni ütleva tulla, et enam ei saa. Ikka saab. Sirje saab. Sirje saab isegi sellise lavale räägitud, kellel muidu ainult kõva häälega rääkimise mõttest juuksed peas püsti tõusevad. Äraproovitud värk. . . Aga pärast on kõigil nii ilmatu hea ja uhke tunne. Et tuli ju välja küll ja võiks veelgi.

Et milleks siis ometi? Mida Sirje ise sellest saab? Mõnikord tundub, et on lihtsalt selline inimene — ei püsi paigal ja rahus ja teistel ka ei lase. Küll on mingi näitus või tsirkus organiseerida, küll teater, jõulupidu või kolleegi juubel. Ise maru uhke, et näe, teen seda ja toda ja sellele ja tolele tuleks kah mõelda, aga näe, aega ei ole. . . trenni vaja minna ja suvilas värvilisi juurikaid, puu-, kõõgi- ja muid vilju kõpitseda. . . Ja siis on näitus väljas ja jõulupidu ja tsirkus organiseeritud, juurikad purki topitud ja, oh jumal küll, TÕÕ kah tehtud. Ja hästi tehtud! Miski müstiline värk. . .

Ja siis tulevad nad rääkima, et Sirje saanud viiskümmend. Mingu ära selle jutuga! Olgu normaalsed! Tulgu kahekümne aasta pärast tagasi!

teater.utlib.ee *ogara kollektiivi ja kõigi teiste päkapikkude nimel*
Ülo Treikelder

ELO TULMIN 50

Sündisin 6. oktoobril 1952 Tartus. Olen oma vanemate Felicitas ja Endel Ani esimene ühine, armastuse, mitte juhuse laps. Lapsepõlv oli kasin raha, aga rikas ja õnnelik sündmuste ja toredate inimeste poolest.

Olin teatrilaps ja suurem osa mu noorusest möödus “Vanemuise” väikese maja ja “Estica”-maja (hilisem ETV Tartu stuudio) balletistuudios. Olin osaline mitmes tolle aja lavastuses. Parimad osadki olid kõige väiksem sipelgas *Kaval-Antsus ja Vanapaganas* ning prints *Harry Janoses*. Eluteatri vastutusrikkad rollid lisandusid aastatega.

Kokkupuuted paljude huvitavate ja värvikate inimeste, heade raamatute, filmide ja muusikaga on saatnud mind kogu mu teadliku elu. Muusikateraapia olen enese jaoks avastanud elu rasketel hetkedel Verdi *Traviata*, Bachi teoste või biitlite laulude abil.

Õppisin Tartu 5. Keskkoolis, praeguses Tamme Gümnaasiumis. Olin aktiivne, usin ja hea laps, ema-isa nägid mu klassijuhatajat esimest korda kooli lõpuaktusel. Enamus mu lapsepõlve- ja noorusajast kuulus siiski teatrile ja raamatutele. Kindel siht õppida näitlejaks rõõmustas ka mu isa, kes igati püüdis mind toetada. Läks aga nii, et tahtmine oli suur, kuid “bensiini ei jätkunud”, nagu mu isa ütles, kui oli selge, et see jääb vaid mõtteks mu ellu saatma mind surmani, et mis siis olnuks, kui...

Ema soovitusel, kes leidis, et piimakombinaadi jäätisetsehhi ja raamatukogu vahel ei ole mõtet eelistada esimest, läksin Laine Peebu, tollase TRÜ Raamatukogu direktori jutule Toome raamatukokku. Jutust sai asja ja mind võeti tööle 1. septembrist 1971 reserv-vahetusfondi osakonda Urve Tõnnovi alluvusse noorem-raamatukoguhoidjaks kuupalgaga 62 rubla ja 50 kopikat. Esimesest palgast ostsin prantsuse pika säärega seemisnahksed saapad, sest elasin kodus ja raha võisin kulutada enda kaunistamisele. Esimeseks tööks oli aga koos esimese kolleegi Ene Jaansoniga dubletsuse kontroll Sõbra tänava kirikus, kus paiknes osa reservfondist. Kahe kuu pärast viidi mind üle hoiuosakonda Toomel, kus sain enesele rõõmuks paljudeks aastateks juhatajaks Lia Urba, kes oli ja on parim, keda tahta. Lia on mõistev, tasakaalukas, õiglane ja range, kui vaja. Hiljem on mind juhtinud Kulla Jentson, ja tema on lihtsalt tore inimene. Käesoleval eluperioodil juhib meie uue nimetusega teaduskirjanduse osakonda, sealhulgas ka mind, noor, nooruslik, täis energiat uue aja juht Olga Einasto.

Haridustee lünklikkus ja soov lisada praktikale ka teooria viisid mind Viljandi Kultuurikolledžisse. Selle tee tolm sai jalgelt pühitud kolmeaastase internatuuris õppimise järel koos Tuuli ja Piretiga. Palju konspektide koostamisi, õiseid üksteisele helistamisi ja ühiseid arvestustel, eksamitel higistamisi jääb meile kolmele alatiseks meelde. See oli ka aeg, kus jälle sai end noorena tunda. Suureks moraalseks toeks olid mu abikaasa ja tütar, kes lausa sundisid mind jätkama, kui eneses kahtlema lõin, sest tahtsin kõike hästi ja edukalt teha. Rõõmu on olnud rohkem kui kurbust, nii tööl kui isiklikus elus. Vahel on mind tunnustatud, vahel unustatud tänamatagi ja võetud kui tõsiasja, et Elo saab hakkama. Olen ju raamatukoguski teinud rahvakontrolli- ja ametiühingutööd, korraldanud üritusi ning olnud ka kohakaaslusega koristaja. See on minu elu.

Elu on teater ja inimesed näitlejad. Meil kõigil on siin maa peal täita mitu rolli — olla ema, naine, vanaema, sõbranna, kolleeg, klienditeenindaja jne. Üks roll õnnestub täna paremini kui eile ja teine õnnestub vähem. See on paljus ka meie eneste korraldada. Tahe õppida ja areneda pole mind küll korraiski maha jätnud. 2000. aasta 17. oktoobrist, kui mu elus toimus suur sündmus ja ma viibisin oma lapselapse Jacobi sünni juures, õpin ma tasapisi olema vanaema ehk *vantsu*. Õpime ju iga päev INNOPAC-is liiklema, küll saame ka eraelus hakka-

ma!
Soovin mulle antud eluaastaid täita rõõmu, töö ja rahuloluga, et vanaduses poleks piinavalt valus. . . Rollid, mida etendame, olgu rahuldusttoovad meile kõigile!

(Elo enda kirjutatud)

MEENUTAME

AIMI HIIR 100

17. detsembril 2002. a. möödus 100 aastat Aimi Hiire, Tartu Ülikooli Raamatukogu direktori 1951.–1962. a., sünnist.

Aimi Hiir (neiuna Paas) sündis Tartumaal Kambja vallas talurentniku paljulapselises peres. Mõni aeg pärast tütre sündi kolis pere Tartusse, kus isa leidis teenistust ehitustöödel ja postivedajana, ema aga pesunaisena jõukamates majades. Õpinguteks ise suvevaheaegadel rohimisega ning hiljem järeldamistundidega raha teenides lõpetas Aimi 1925. a. Tartu Tütarlaste Gümnaasiumi. Järgnesid masinakirja- ja raamatupidamiskursused ning aju-

tised teenimisvõimalused linna statistikabüroos ja telegraafi-telefonivõrgus.

1926. a. kandideeris A. Hiir koos poolesaja konkurendiga ametniku kohale linnaraamatukokku. Soovitud teenistust ta küll ei saanud, kuid talle võimaldati palgata praktikandi koht — hommikuti hoidlatöö ülikooli raamatukogus ning õhtuti linnaraamatukogus laenusletti taga. Ülikooli raamatukogus võis vabakuulajana osaleda Friedrich Puksoo bibliograafialoengutelgi. 1927. a. kevadel abiellus ta luuletaja Erni Hiirega. Aimile samal ajal linnaraamatukogus pakutud koristajakoht, tegelikult Võru tänavas avatud I haruraamatukogu ja II lugemislaua juhataja töö, lahendas ka noorpaari korterimured — tasuks lugemissaali kütmise ja korrashoiu eest oli toake samas majas. Pärast I järgu raamatukoguhoidja kutseeksami sooritamist 1935. a. Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi juures sai A. Hiir tööle keskraamatukogusse. Paljulugenud, abikaasa tõttu kirjan- dusingondadega tihedasti suhtlev sarmikas daam leidis kergesti kontakti nii kolleegide kui raamatukogu lugejatega.

1940. a. juunipöördele järgnenud sovetlikesse ümberkorraldustesse sümpaatiaga suhtunud Erni Hiir sai tööd *Postimehe* (hiljem *Tartu Kommunist*) toimetuses. Detsembris edutati Aimi Hiir Tartu Linna Keskraamatukogu juhatajaks. 1941. a. sõjasuvel lahkus perekond koos taganevate punaarmee väeosadega Eestist. 1943. a. määrati A. Hiir Moskva lähedale Jegorovskisse eesti õppekombi- naadi juurde rajatud lastekodu direktoriks. Ta koondas siia mitmelt poolt üle Venemaa paarsada last ning tõi nad 1944. a. sügisel tagasi Eestisse.

Tartus jätkas A. Hiir Linna Keskraamatukogu juhatajana. 1944. a. sai Aimi Hiirest NLKP liige. EKP Tartu Linnakomitee otsusega 21. maist 1951. a. mää- rati ta Tartu Riikliku Ülikooli Pearaamatukogu direktoriks. EKP Keskkomitee VIII pleenumi järelkajana oli kõikjal hoogustunud võitlus kodanliku natsiona- lismi igandite vastu ning selle võitluse käigus asendati mitteparteilastest juhtiv- töötajad parteilastega.

Ajal, mil A. Hiir ülikooli raamatukogu juhtimise üle võttis, oli siin täies hoos kogude ideoloogiline puhastamine. Iga trükis pidi enne lugejani jõudmist käima läbi erifondi osakonna juhataja valvsa pilgu alt, kehtisid ranged piiran- gud väliskirjanduse kasutamiseks. Tsenseerimisele kuulusid nii kasin väliskor- respondents kui kõik raamatunäitused. Kogu raamatukogu elas erihoiuosakonna juhataja hirmuvalitsuse all.

Samal ajal kogude ideoloogilise puhastamisega toimus nende ümberinven- teerimine. Moskvast tulnud juhtnööride kohaselt tuli sisse seada inventariraa- matud seniste juurdekasvupäevikute (aksessiooniraamatute) asemel. Ümberin- venteerimine, mis lõpetati 1957. aastaks, kujunes üleülikooliliseks aktsiooniks, kuhu olid kaasatud üliõpilased, laborandid ja õppejõud. Vaja oli vabaneda ka formalismiilmingutest raamatukogus — trükiste jaotamisest “fondidesse mitte teose sisust lähtudes vaid mõnest juhuslikust “reeglist”, mis pidurdas lugejate

teenindamist selles kõige olulisemas ja nõutavamas sektoris”. Kogude korraldamisel pidi lähtuma “Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni pöördelisest tähtsusest meie kodumaa kultuurielus”.¹ 1950. aastal alustatud reorganiseerimine piirdus üksnes käsikoguga,² mille baasil loodi pärast 1917. a. ilmunud võõrkeelse kirjanduse kogu, nõukogude kirjanduse kogu (venekeelsed jt. Nõukogude Liidu rahvaste keeltes (v.a. eesti keeles) ilmunud raamatud) ja marksism-leninismi klassikute teoste kogu.

Töökäte puudusel seisis läbitöötamata 400 000 trükist, mis olid enne ülikooli raamatukogusse koondamist kuulunud okupatsioonivõimude poolt likvideeritud asutustele ja organisatsioonidele, võõrsile põgenenud või küüditatud eraisikutele (nn. vaibevara, millest moodustus reserv-vahetusfond). Raamatukogu ägas ruumikitsikuse käes. Selle leevendamiseks kavandatud ülikooli kiriku ümberehitamine venis.

Uuel ametikohal ei alustanud A. Hiir platsi puhtaks pühkimisega, tema eelkäija Kaja Noodla jätkas üldosakonna juhatajana, sisuliselt direktori asetäitjana. (Paar aastat varem kehtestatud tüüpkoosseisuga oli töötajate arv küll kasvanud, kuid vähenenud juhtivkoosseisu ametikohtade hulk. Jäid direktor ja kaks osakonnajuhatajat: üldosakonna ja erihoiuosakonna juhataja, kellest viimane oli rektori otsealluvuses.)

A. Hiir tõi kaasa rahvaraamatukogule omase aktiivse suhtlemise lugejaga. Hakati koostama uudiskirjanduse väljapanekuid ja ülevaateid, lugejakonverentse ning raamatukogupäevi teaduskondades. 1950. aastate keskpaigaks oli nii lugejate kui laenutuste arv mitmekordistunud. 1956. a. alustas endises ülikooli kirikus tööd õpperaamatukogu, üliõpilaste kõnepruugis tuubikum. Kaugõppijate teenindamiseks loodi rändraamatukogud Pärnu linnaraamatukogu ning Viljandi ja Võru rajooniraamatukogu juurde. Paraku jäi nende rändkogude kasutatavus tagasihoidlikuks.

Stalini-aegsele repressiivajastule järgnenud Hruštšovi “sula” tõi ka raamatukogu ellu rõõmustavat: spetsfondist hakkas kirjandust “alla tulema” (SF ruumid asusid Toome raamatukogu ülakorrustel); rohkem lisandus väliskirjandust, leevendusid selle kasutamiseeskirjad ning rajataguseid teoseid hakati kajastama lugejakataloogides (enne 1956. aastat kataloogiti väliskirjandust ainult koondbulletäänide jaoks); taastus rahvusvaheline publikatsioonide vahetus. 1950. aastate keskel jõuti asuda ka vaibevara läbitöötamisele, et täiendada kogusid vanemate väärtteostega või vahetada neid uue väliskirjanduse vastu.

¹KHO f. 4, n. 3, s. 177, l. 3–4.

²1920. a. lõpud käsikogusse kuulus uuem väliskirjandus, v.a. *Estica (Baltica)*, 1930. aastate alul eraldati iseseisvaks koguks perioodikaväljaanded.

1958. aastal rahuldas NSVL Kõrghariduse Ministeerium ülikooli taotluse raamatukogu nimetamiseks teadusraamatukoguks. Selle tulemusena suurensid komplekteerimissummad ning paranesid väliskirjanduse hankimise võimalused. Uute töökohtade lisandumine lubas rakendada II kategooria raamatukogu tüüpstruktuuri. Senised üldosakonna sektorid (komplekteerimis-, kataloogimis-, fondide-, teenindus- ja bibliograafiasektor) reorganiseeriti osakondadeks, loodi käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond. Teadusraamatukogu nimetuse saamine tõi raamatukogu töötajatele kaasa kohustuse oma töökogemuste teoreetiliseks üldistamiseks. Ülikooli nõukogugi oli mitmel korral juhtinud tähelepanu sellele, et raamatukogutöötajad peaksid tegelema teadustööga. Üha reaalsemaks muutusid uue hoone saamise väljavaated.

1. juulil 1962. a. siirdus A. Hiir pensionile. Tallinnas, kuhu pere oli kolinud, töötas A. Hiir mõnda aega (1965.–1968. a.) Teaduste Akadeemia Keskraamatukogu laenutus- ja hoiuosakonna juhatajana.

Suhted ülikooli raamatukoguga Tartus ei katkenud. Kui abikaasa ja ta enda tervis vähegi lubasid, võttis ta osa siinsetest konverentsidest jm. üritustest. Päriselt “omaks” ülikooli raamatukogu aga ei saanud. Nende ridade autoril oli au tervitada A. Hiirt tema 75. sünnipäeval. Esitledes end kui “tema” raamatukogu töötajat, hüüatas juubilar rõõmsalt: “Kas linnaraamatukogust!?” Ülikooli raamatukogu direktori amet ei olnud A. Hiire vabatahtlik valik, ta määrati.

Sellele ajale tagasi vaadates võib ütelda, et ülikooli raamatukogul vedas — A. Hiire asemel võinuks direktoriks saada mõni partei peajoont pimesi järgiv karjerist. A. Hiire parteiliikme staatus, aga ka isiklik sarm tagasid hea läbisäämise ülikooli juhtkonna ja raamatukogu nõukoguga, mis omakorda kindlustas kollektiivile rahuliku töömeeleolu. A. Hiir hindas oma kaastöötajate teadmisi ja kogemusi ning arvestas nende seisukohtadega. Toonased töötajad on iseloomustanud teda kui ülimalt naiselikku, isegi emalikku juhti, kes tundis oma alluvate vastu puhtinimlikku huvi.

Aimi Hiire elutee jõudis lõpule 9. detsembril 1988. aastal. Tema põrm puhkab Tallinna Metsakalmistu mändide all.³

Malle Ermel

³Käeoleva kirjutises on kasutatud: Kudu, E. Elutöö // Edasi, 1982, 17. det., nr. 288, lk. 4.; Noodla, K. Kild meie raamatukogunduse ajaloost: Aimi Hiire mälestuseks // Raamatukogu: meetodikat ja informatsiooni, 1989, juuni, lk. 44–49.; Noodla, K. Kuidas töötati ülikooli raamatukogus 1940–50-ndatel aastatel // Edasi, 1988, 18.–22. mai, nr. 114–118.

LEO LEESMENT 100

2002. aastal möödus 100 aastat õigusteadlase, TÜ professori Leo Leesmenti sünnist. Ülikooli raamatukoguga ei olnud ta seotud mitte üksnes õppejõu-lugejana, vaid ka töötajana — ta oli 1958. aastal loodud käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna esimene juhataja ja töötas sellel kohal kuni pensionile siirdumiseni 1965. a.

Leo Leesment sündis 17. aprillil 1902 Riias advokaat Jaan Leesmenti (hiljem Pärnu esimene eestlasest linnapea) vanema pojana. Kooliteed käis ta Pärnus. Olnud a. 1918–1921 sõjaväeteenistuses ja sõjakoolis, lõpetas ta gümnaasiumi eksternina al-

les 1922. a. Samal aastal sai Tartu Ülikooli õigusteaduskonna vabakuulaja L. Leesment üliõpilaseks, studiumi lõpetas ta 1925. a. I järgu diplomiga. Tartu Ülikooli teadusliku stipendiaadina täiendas L. Leesment end seejärel välismaal (Viinis, Pariisis jm.) ja tegi ka teaduslikku uurimistööd. Oma magistri- (1926) ja doktoritööga (1932) tõusis L. Leesment Tartu Ülikoolis väljakujunenud uue õigusajaloolise koolkonna silmapaistvaks esindajaks.

Tartu Ülikoolis alates 1938. a. erakorralise tsiviilõiguse professorina ja Teise maailmasõja päevil kriminaalõiguse professorina töötanud Leo Leesment polnud sõjajärgses nõukogude ülikoolis professoriks sobiv. 1950. a. pidi ta “omal soovil” loobuma ka dotsendiametist. Peatselt järgnenud vangistus pööras perspektiivikalt alustanud ja tunnustuse saavutanud teadlase-õppejõu senise elu ja tegevuse täielikult pea peale. 1956. a. vangilaagrist vabanedes oli Leo Leesment ju alles parimas eas mees, paraku polnud katkenud kohast uuesti alustamine enam võimalik — tsiviilõiguse ja -protsessi kateedri vanemlaborandi koht ja õppeülesande täitmine I kursuse juuraüliõpilaste kursusetööde juhendajana võimaldas üksnes olla oma eriala lähedal. Ülikooliringkonnas võis ta leivateenimiseks leida veel mõningast rakendust hea keelteoskusega, kõige enam vajati muidugi vene keele tundmist. Tema isikuarhiivis leiduvaist päevikumärkmeist loemegi — rektorile kõne tõlge, üliõpilaste teaduslike tööde resümeed, *Acta*’de tutvustamisbrošüüri eeltööd, söökla kontrolli tõlge jne. Aasta pärast sai L. Leesment töökoha ülikooli raamatukogus. Olgugi et esialgu formaalselt katseajaga restauraatori ametikohal, oli bibliograafitöö kogunud teadusemehele hästi vastu võetav. Raamatukogus oli lisaks kasinale teenimisvõimalusele temale igati sobiv keskkond — seal oli rikkalikult ajaloolist teaduskirjandust, millest ta pikka aega oli puudust tundud, ja haritud seltskond, kellega sai (tema enda sõnul) kõnelda isegi prantsuse keelt. Varases eas loomulike “kodukeeltena” omandatud saksa,

vene, prantsuse ja läti keele oskusele oli õpingute vältel lisandunud hulk teisi, ka vanu ja idakeeli. Oma teadmiste laialdase haarde ja laadi poolest oligi ta mitme juristi meenutustes lähem ajaloolastele või filoloogidele. Vangilaagri raske aegki olnud väga huvitav, sest seal sai juurde õppida seniteadmata sõnu ja kuulda uusi keeli. Ta jäi surmani “sinisilmselt naiivseks idealistiks ja entusiastiks oma suure hobi — lingvistika suhtes”, meenutab H. Siigur.

Raamatukogu ajaloos seostatakse käsikirjade järjekindlama läbitöötamise algust prof. Leo Leesmenti tööletulekuga 1957. a. viimases kvartalis, järgmisel aastal sai temast vastloodud käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonna juhataja. L. Leesmenti tollaegse töö sisu saab kõige paremini hinnata käsikirjade inventariraamatute ja kataloogide ning muidugi käsikirjakogu enda põhjal, mida asuti täiendama vanaraamatu kogu läbi vaadates. Oluline oli pooleteisesaja aasta jooksul kogunenud manuskriptide arvelevõtmine ühtses inventariraamatus. Selle tulemusena fikseeriti L. Leesmenti teenistusaja lõpuks 1965. aastal käsikirjakogu säilike arvuks 1730 inventeeritud ühikut. Sorteeriti, kirjeldati ja võeti manuskriptide kogus arvele ka raamatukogusse kogunenud arhiivipärandid (Löwenwolded, Liphartid, Sonntag, Grabar, Puusepp, Baer, Goebel, Krause jt.), eraldi inventeeriti Karl Morgensterni käsikirjapärand (üle 500 säiliku). Raamatukogu tollaegne kirjavahetus näitab põhjalikkust teatmetöös. Vastutuleliku ja suhtlemisaltina abistas L. Leesment ealt nooremaid teaduslikke töötajaid, aspirante ja üliõpilasi ka vanade tekstide lugemisel ja tõlkimisel. Saksakeelsete gooti kirjas või ladinakeelsete tekstide lugemisoskus oli ju sõjajärgsel ajal tugevasti taandunud — vanad oskajad olid ära läinud või ära saadetud, uusi oskajaid ei koolitatud.

Leo Leesmenti teeneks on ka raamatukogu ajalooliste varade tutvustamine üldsusele — ta jagas selgitusi raamatukogu külalistele ja avaldas artikleid raamatukogu varadest (inkunaablid, autograafid, orientaal- jt. käsikirjad jm.). Pikem kirjutis valmis noorest Liivimaa reisimehest Otto Friedrich von Richterist, kelle kogutud orientaalkäsikirjad kingiti pärast tema hukku idamaareisil 19. saj. teise kümnendi lõpul ülikooli raamatukogule. Hiljem, pensionipõlves, kirjutas L. Leesment raamatukogust sõnumeid peamiselt venekeelsetele ajalehtedele, viimati veel 1984. a. rareteetide püsinäitusest raamatumuuseumis. Talle oli iseloomulik inimlik huvi tema kunagist raamatukogutööd jätkavate inimeste, ka noorte ja algajate vastu.

Raamatukogu käsikirjakogusse loovutas Leo Leesment üht-teist säilitamisväärset ka ise lisaks. Kui inventeerimisel tulid ette hiinakeelsed materjalid, lisas ta sinna omaenda hiina keele õppeharjutusi jm. materjale õpingutest Pariisis Elavate Idakeelte Instituudis (1931–1932). Manuskriptide kogusse lisandusid tema masinakirjas doktoritöö 1929. aastast, samuti nooremas eas kogutud sugu-puu uurimise materjalid. Autograafina säilitamisväärseks pidas Leo Leesment

Pärnumaa üliõpilaskogu päevade sõbra professor Theodor Lippmaa, soome ajaloolase ja TÜ-s professorina töötanud Arno Rafael Cederbergi, ungari õigusteadlase ja samuti TÜ-s professorina töötanud István Csekey ning maailmamainega eesti astronoomiateadlase Ernst Öpiku kirju.

1980. aastate alul nõustus Leo Leesment ettepanekuga säilitada oma arhiivimaterjalid tervikliku isikuarhiivina ülikooli raamatukogus ja siitpeale ei toonud ta enam taskupõhjas üksikuid pabereid, vaid arhiivimaterjalid (tööde käsikirjad, teenistusalsed ja biograafilised dokumendid, fotod) hakkasid laekuma partiidenä. Selle kokkukoondamises abistas vana professorit õigusajaloo alal tegutsema asunud aspirant-õppejõud Peeter Järveldid ning 1985. aastal jõudiski raamatukokku seitsmes jaos üleantuna peamine osa Leo Leesmenti arhiivipärandist (F 93).

Leo Leesment suri Tartus 16. jaanuaril 1986. Raamatukogusse on jäänud tema tööd, jäljed siinsest tegevusest ning mälestus sõbralikust inimesest.

Mare Rand

SIIRI LUTS IN MEMORIAM

24.11.1933–24.11.2002

Siiri Luts sündis Tartus. Mõne aja pärast sai temast Tallinna tüdruk. Soov õppida ülikoolis eesti keelt ja kirjandust tõi Siiri pärast keskkooli lõpetamist 1952. a. tagasi sünnilinna. Siin viis elu ta kokku noore etnograafi Arved Lutsuga. Siiri sünnipäeval 24. novembril 1956. a. registreeriti nende abielu, millest sündis kaks poega.

Pärast stuudiumi lõpetamist 1957. a. tuli Siiri Luts tööle ülikooli raamatukogusse, täpsemalt õpperaamatukogusse, kus ta oli raamatukoguhoidja, vanemraamatukoguhoidja ja sektorijuhataja. 1986. a. usaldati talle majandusteaduskonna raamatukogu juhatamine. Sellelt ametikohalt siirdus ta 1999. a. augustis pensionile. Lahkumine polnud vabatahtlik, millest jäi väike okaski hinge.

Siiri oli sügavate kultuurihuvidega ja väga seltskondlik inimene. Temaga oli kerge suhelda, seda nii üliõpilasena laenutusleti ees kui kolleegina. Inimese tõelise loomuse avab mõni esmapilgul tähtsusetuna tunduv seik. Meenub, kuis imetlesime kolleegidega hõbeehet, mis kaunistas Siiri pluusi tema viiekümneandal sünnipäeval. Ta lausus, et ehitis end lugupidamise märgiks oma töökaaslaste vastu...

Malle Ermel

BALTI ÜLIKOOLI EESTI SEKTORI ARHIIVIST TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGUS

Tatjana Šahhovskaja

Tartu Ülikooli Raamatukogu juubeliaasta üheks väärtuslikumaks tulemeks võib pidada **Balti Ülikooli eesti sektori** arhiivimaterjale. Uppsala Ülikooli Raamatukogu (UÜR) poolt tõi kingituse TÜR-i käsikirjade ja haruldaste raamatute osakonda 2002. aasta kevadel eestlasest kolleeg Jüri Leps ja on hea meel tõdeda, et see sai võimalikuks eelkõige tänu nende osakondade pikaajsetele töökontaktidele.

Balti Ülikool (BÜ) oli üks omapärasemaid institutsioone, mis loodi Saksamaal Briti tsoonis 1940. aastate teisel poolel. Tuli ju asuda korraldama sinna kogunenud Balti riikidest pärit noortele põgenikele koolihariduse andmist, sest üha selgemaks sai tõsiasi, et kõnelemata kodumaale naasmisest, puudusid lähiaastatel võimalused ka Saksamaalt lahkumiseks ning põgeniküliõpilaste vastuvõtu küsimus sealsetesse ülikoolidesse oli veel otsustamata.

Ühise ülikooli rajamise idee sugenes eestlaste, lätlaste ja leedulaste esindajate nõupidamistel 1945. a. septembris Hamburgis. Briti sõjaväevalitsus suhtus sellesse soosivalt ja andis novembris 1945 loa *Baltic University* (Balti Ülikool) asutamiseks. 8.–9. jaanuaril 1946 toimus Balti Ülikooli konstitueerimiskoosolek, kus võeti vastu statuut, kinnitati ülikooli korraldus ja määrati ajutised ametikandjad kuni korraliste valimisteni. Statuudi kohaselt oli Balti Ülikooli ülesandeks luua noortele võimalus ülikooliõpinguteks ning teadlastele teaduslikuks tööks. Ülikoolis oli ette nähtud kaheksa teaduskonda: filosoofia- ja filoloogia-teaduskond, majandus- ja õigusteaduskond, matemaatika- ja loodusteaduskond, keemiateaduskond, põllumajandusteaduskond, arstiteaduskond, arhitektuuri- ja ehitusteaduskond ning masinaehituse (mehaanika-) teaduskond. Rektoraat koosnes esialgu presidendist ja kolmest rektorist (üks igast rahvusest), hiljem lisandus veel asepresident. Eesti sektori esimeseks rektoriks sai astronoomiaprofessor **Ernst Julius Öpik** (rektor 9.01.1946–12.04.1948), pärast tema lahkumist oli ametis soome-ugri keeleteadlane *dr. phil.* **Alo Raun** (13.04.1948–16.06.1949) ja kolm kuud enne ülikooli sulgemist pedagoogikaprofessor **Johan Georg Estam** (16.06.1949–30.09.1949). Kõik kolm olid enne kodumaalt lahkumist töötanud Tartu Ülikoolis. Eesti sekretäriks oli kogu ülikooli tegevusaja jooksul põllumajandusteadlane **Elmar Järvesoo** — üks aktiivsemaid tegelasi, kes pärast aastakümneid kestnud pagulust pöördus tagasi kodumaale ja tegi oma eluõhtul palju head Eestile ja Tartu Ülikoolile.

E. Järvesoo (vasakul) ja E. Dunsdorff
Pinnebergis 1947. a.

Balti Ülikool alustas tööd Hamburgis, kuid ruumipuuduse tõttu linnas koliti 1947. a. jaanuaris Pinnebergi (Holsteinis). Seal eraldati ülikoolile endised kasarmud. Õppetöö kestis aastaringelt ja lõpule jõuti viia üheksa semestrit. Kokku immatrikuleeriti Balti Ülikoolis 2006 üliõpilast, kellest 79 lõpetas. Ülikool pakkus kutsealast rakendust paarisajale endisele õppejõule. Eesti osa BÜ-s oli kolmest rahvusrühmast väikseim, mis vastas umbkaudu põgenikerühmade suurusele Saksamaal. Eesti õppejõude oli 50, enamusest neist oli varem töötanud Tartu Ülikoolis, mõned ka Tallinna Tehnikaülikoolis. Eesti üliõpilasi immatrikuleeriti ligi 300, neist lõpetas seitse. Suur osa BÜ-s alustanud üliõpilastest jätkas hiljem õpinguid USA-s, Kanadas, Austraalias, Inglismaal ja mujal.

Seega oli Balti Ülikool teerajajaks ja hüppelauaks suurele arvule Baltimaadest pärit üliõpilastele ja teadlastele nende edaspidises karjääris teistes emigratsioonimaades. Enne Balti Ülikooli töö lõpetamist Saksamaal 1949. a. loodi tema pärandi hooldamiseks ja töö osaliseks jätkamiseks uues vormis tütarorganisatsioon Balti Instituut (*Baltisches Institut*), mis ei saanud aga kunagi õiget tegutsemishoogu ja hääbus peatselt hoopiski.

1991. a. ilmus Torontos prof. Elmar Järvesoo koostatud mälestusteos *Balti Ülikool Saksamaal 1945–1949*.¹ Raamatu esimese osa, ulatusliku ajaloolise ülevaate, kirjutas BÜ asendamatu sekretär Elmar Järvesoo ise, kasutades põhiliselt oma isiklikke arhiivimaterjale (koosolekumärkmed, kirjavahetus, ajakirjanduses avaldatud teated) ja väga olulise allikana BÜ infobülletääne, mis ilmusid mimeograafilises paljunduses regulaarselt 24. septembrist 1946 kuni 30. juulini 1949 (88 numbrit). Kogudes ja lisades ka arvukaid mälestuskirjutisi, valmis

¹Balti Ülikool Saksamaal 1945–1949 = Baltic University In Germany 1945–1949 : Koguteos / Toimetaja E. Järvesoo. — Toronto, 1991. — XIII, 518 lk. (Balti Ülikooli Eesti Seltsi toimetis).

Elmar Järvesool kapitaalne faktitäpne teos. Koostaja kahetses tõsiasi, et **Balti Ülikooli arhiivi asukohta ei läinud korda väljaselgitada.**²

Raamatu ilmumisest on möödunud 12 aastat ja on hea meel anda siinkohal ülevaade sellest seniteadmata arhiivist, mille põhiosa asub esialgselt arvelevõetuna Uppsala Ülikooli Raamatukogus.³ Materjalide Uppsalasse saabumise aega ega allikat ei õnnestunud sealsetel kolleegidel esialgu täpsustada. Eestlasest arhivisti Jüri Lepsi ülesanne oli tänu ta keeleoskusele ja huvile asja vastu sorteerida välja eestikeelsed paberid ning need otsustati anda juubelikingitusena üle Tartu Ülikooli Raamatukogule. Läti- ja leedukeelse materjali korraldamist ei ole Uppsalas lähemal ajal ette näha.

Tartusse jõudnud Balti Ülikooli eesti sektori arhiiviosa ei ole eriti mahukas. Materjal, mis valgustab üht olulist peatükki eestlaste pagulusajast Saksamaal, hõlmab läbitöötatuna 14 säilikut kogumahuga 1069 lehte.⁴ Tegemist on peamiselt BÜ eesti sektori kirjavahetusega alates ülikooli ettevalmistusajast kuni selle tegevuse lõpuni aastatel 1945–1949. Materjal arhiveeriti rubriikidesse:

- I. Balti Ülikooli rajamise, õppekoosseisu värbamise ja tööga seotud kirjavahetus jm. paberid,
- II. Kirjavahetus üliõpilasküsimustes.

1945. a. kirjavahetus peegeldab ülikooli rajamise perioodi, mil Hamburgi Eesti Komitee kogus põhiliselt prof. Julius Mägiste ja Elmar Järvesoo eestvedamisel andmeid eesti põgenike olukorra ja nende organiseerumise kohta Saksamaal. Hamburgi Eesti Komitee saatis teadete saamiseks ja oma kavade tutvustamiseks välja ringkirju, üleskutseid, informatsioonilehti ning astus kontakti teiste põgenikelaagrite eesti komiteedega. Kohe hakkasid saabuma vastukajad nii endiste Eesti kõrgkoolide õppejõudude kui ka üliõpilaste käest. Arhiivifondis on hulgaliselt professorite, assistentide, diplomeeritud inseneride ning teiste kohataotlejate ankeete, mille alusel koostati Saksamaa põgenikelaagrites viibivate õppejõudude nimekirjad.

Kohataotlusega seotud kirjavahetusest nähtub, et Balti Ülikoolis otsisid tööd ka teised haritlased. Oma teadmisi ja oskusi raamatukogu organiseerimiseks ja korraldamiseks pakkus endine Tartu Ülikooli raamatukogu töötaja Konrad Kulango. Ta sai siiski eitava vastuse, sest ülikooli loomise algperioodil polnud veel teada, kas ja kus õnnestub raamatukogu rajada.⁵ Hiljem, tänu mitme organisatsiooni ja eraisiku annetustele, raamatukogu siiski asutati. Raamatukoguhoidjaks

²Samas, lk. XIII.

³UÜR NC: 197–244: Lettiska Nationella Fonden, Baltiska Universitets.

⁴TÜR KHO f. 168: Balti Ülikool. Eesti sektor.

⁵TÜR KHO f. 168, s. 4, l. 21, 43.

sai prl. Eimaityte, keda abistasid mitmed kaastöölised, kuid raamatukogu loomise kõige olulisem tööloik — kirjanduse muretsemine — lasus prof. Alo Rauna õlgadel.

Kirjavahetusest nähtub, et BÜ ei olnud ainuke õppeasutus Saksamaal, mida kavandati võimaldamaks eesti noorukitel edasi õppida. Daatumiga 1. juuni 1946 on olemas üleskutse astuda eesti merekooli Flensburgis.⁶ Endine Tartu professor Kaarel Veermets teatas oma 26. veebruari 1946. a. kirjas rektor Ernst Öpikule, et ei saa tulla Hamburgi, sest Lübeckis kutsutakse parajasti ellu metsatehnikumi 50 õpilasele ja ta peab oma tööd selle juures väga oluliseks.⁷ Prof. Veermetsast sai siiski peatselt BÜ metsanduseriala prodekaan, kes kiiresti organiseeris õppetöö Tartu Ülikooli ennesõjaegse õppekava alusel. Hiljem pöördus ta erandlikult tagasi kodumaale ja jätkas tööd Tartu Riiklikus Ülikoolis ning Eesti Põllumajanduse Akadeemias.

Loomisstaadiumis ülikooli kirjavahetus üliõpilaskandidaatidega sisaldab valdavas osas sisseastumisavaldusi ja registreerimislehti — igaühe taga ühe noore inimese saatus. Näiteks soovis Benita Kiik, Tallinna tüdruk, astuda majandusteaduskonda ja nimetas koolid, kus ta oli õppinud, lisades: “Märgitud koolide lõputunnistusi pole minul võimalik esitada, kuna kaotasin oma kohvrid koos dokumentidega möödunud aasta maikuul Tšehhoslovakkias venelaste ootamatu pealetungi läbi.”⁸ Ellen Trummer: “Samuti palun teatada, kuidas on elamistingimustega, oman nimelt 9 kuuse lapse ja ema.”⁹ H. Edermaa: “Lõpetasin gümnaasiumi eelviimase klassi 1944 aasta kevadel Tallinna Reaalkoolis.”¹⁰ A. Paas: “Olen Tartu ülikooli viimase kursuse üliõpilane...”¹¹ Olga Tarmu: “Asun praegu välismaalaste laagris, üksinda eestlastest ning soovin astuda ülikooli, seega ka teiste eestlaste hulka...”¹² Edaspidi sagesid kirjad, milles üliõpilased teatasid õppetööle hilinemisest, põhjuseks majanduslikud korraldamised, vajadus lõpetada laagritöö, väga tihti haigused jms. Siiski oli märtsi lõpuks 1946 BÜ laagrisse Hamburgis kohale jõudnud umbes 800 üliõpilast ja loengutega oli alustanud ligikaudu 80 õppejõudu (selleks ajaks oli immatrikuleeritud 1500 üliõpilast, nendest u. 200 eestlast).

Järgnevast kirjavahetusest ja informatsioonilehtedest on lugeda ülikooli töökorraldusest, argipäevamuredest, aga ka rõõmudest. Nii on mitmel leheküljel kirjeldatud ülikooli 1946. a. maipidustusi, millega ülikool esines esmakordselt

⁶TÜR KHO f. 168, s. 2, l. 68.

⁷TÜR KHO f. 168, s. 2, l. 16.

⁸TÜR KHO f. 168, s. 12, l. 4.

⁹TÜR KHO f. 168, s. 10, l. 11.

¹⁰TÜR KHO f. 168, s. 11, l. 41.

¹¹TÜR KHO f. 168, s. 11, l. 12.

¹²TÜR KHO f. 168, s. 11, l. 62.

avalikkusele.¹³ Võime lugeda ka Eesti Vabariigi 29. aastapäeva tähistamisest ülikoolis 1947. a.¹⁴

Balti Ülikooli ülekolimine Pinnebergi ja Saksamaa oludes haruldaselt külm talv 1947. aastal, mis küttekriisi äärmiselt teravaks muutis, tõi kaasa õppetöö alguse suure hilinemise. Et kaotatud aega tagasi võita, otsustati jooksvat semestrit vaheaegade ja puhkuste arvel pikendada. 26. veebruari 1947 teatest võib lugeda, et esialgse plaani kohaselt 22. märtsil lõppevat talvesemestrit pikendati 24. maini, kevadpühade vaheaega 30. märtsist kuni 14. aprillini. Suvevaheaeg 25. maist–30. juunini tuli aga määrata eksamite sooritamiseks ja praktilisteks töödeks.¹⁵ Samas tõi 1947. a. veebruarikuu lõpp Balti Ülikooli õppejõududele kaasa meeldiva üllatuse — läbi tiheda bürokraatiafiltri maksti välja esimesed ammuoodatud palgad. Palgale olid õppejõud arvatud alles 1. oktoobrist 1946 ja esimesena maksti välja saamata jäänud 1946. a. töötasu. Ligemale aasta olid kõik Balti Ülikooli õppejõud töötanud ilma rahalise tasuta. Eelmisest suvest oli siiski nendele võimaldatud kergetöötaja toidunormid, millele enne jõule olid arvatud ka kõik üliõpilased. Palgad fikseeriti kohalike tööametite poolt samadel alustel Saksa ülikoolide õppejõudude töötasuga, kuid sellele ei lisandunud tava-pärast korteriraha ja esialgselt määratud palgast oli maha arvatud teatud summa põgenikelaagris tasuta antava toidu eest.¹⁶ Rääkimata positiivsest mõjust, mis palgal oli õppejõudude tühjaksammutatud taskutele, võis küsimuse lahendust vaadata ka kui Balti Ülikooli tunnustamist *de facto*.

See, et ülikooli majanduslik olukord oli läbi aastate raske, ei vaja kommentaare — kõige eest tuli ju tasuda omaenese tegelikult tühjast taskust. Seda hinnalisemad olid korjandused, mida tehti ülikooli heaks paljudes laagrites: 200 RM, 838 RM, 864 RM, 1000 RM, 3000 RM. Annetusi tuli ka üksikisikutelt. Nii saatis keegi härra J. Feldveber ülikoolile kaheksa pakki tubakat. Kuna ta ei olnud lisanud mingit korraldust selle kasutamise kohta, küsis sekretär Elmar Järvesoo oma tänukirjas äärmise täpsusega, kas annetus oli ette nähtud lihtsalt ära suitsetamiseks, ja kui jah, siis kellele tubakat jagada, või kui see oli mõeldud teisiti realiseerimiseks, siis kuidas tulu kasutada.¹⁷ Mismoodi annetus lõpuks realiseeriti, ei ole teada. Annetused ja korjandused niigi raskes olukorras viibivate sõjapõgenike seas kõneleb paljustki.

1948. aastast avardusid emigreerumisvõimalused teistesse maadesse ja seoses sellega puudutab kirjavahetuse temaatika üha enam õppejõudude väljarändu. 5. veebruaril 1948. a. kirjutas Ernst Öpik H. Laasile: “Professor Armin Öpik

¹³TÜR KHO f. 168, s. 2, l. 52–58.

¹⁴TÜR KHO f. 168, s. 5, l. 18–20.

¹⁵TÜR KHO f. 168, s. 5, l. 17.

¹⁶TÜR KHO f. 168, s. 5, l. 23.

¹⁷TÜR KHO f. 168, s. 2, l. 49.

asub praegu läbikäigulaagris Wentorfis sihiga Austraaliasse”,¹⁸ 13. veebruaril 1948 soovib ta “... südamest õnne ümberasumisel...” Jüri Piirajale.¹⁹ Rootsi pagulastega arutati teadlaste sinna siirdumise võimaluste üle. Esimesi Rootsi minejaid oli Julius Mägiste, seal leidsid endale varjupaiga ja töö ka õigusteadlane Ilmar Arens, ajaloolane Erik Tender²⁰ jt.

Kui tekkis lootus viia Balti Ülikool üle Põhja-Ameerikasse, kavatseti ümberasujate ringi laiendada ka mittekooosseisuliste õppejõududega. Lahkuda soovijad pidid täitma küsimuslehed ja kohtuma USA esindajatega. Kuid emigreerumine teistesse maadesse oli seotud suurte raskuste ja takistustega. Rektor Alo Rauna 7. oktoobri 1948 kirjast Nikolai Kingile loeme: “Meie Ameerika-projekt kavatsetud laias ulatuses seisab kinni rahaliste raskuste taga. 200 000 raamis vist pääsevad küll sisse enamikus juudid, sest ettenähtud korra järgi peab keegi “sponsor” USA-s muretsema koha ja korteri, siis alles võetakse vastava diipii²¹ asi arutusele. Kõige paremad väljavaated on rahvastel, kel võimsad organisatsioonid USA-s on olemas.”²²

Ameerikas püüti kaasmaalaste ümberasumiseks saada abi seal juba kanda kinnitanud eestlastelt. Saksamaalt väljapääsemisel oli aga oma hind. Pastor Rudolf Kiviranna 8. novembril 1948 New Yorgist rektor Alo Raunale läkitatud kirjast loeme: “Teie poolt saadetud andmed õppejõudude ja üliõpilaste kohta olen kätte saanud ja püüan teha, mis vähegi võimalik nende siia aitamiseks. Suhtudes küsimusse realistlikult ma kardan, et need, kes valivad tööd, võivad kergesti jääda teiselepoole merd. Minu arvates oleks õige haarata kinni igast tööst, mida siin õnnestub küllaltki suurte pingutuste viljana leida. Eks elu ise ja asjaomaste võimed lahendavad hiljem kõik teised küsimused ja viivad mehed õigetes kohtadesse.”²³ Pisut hiljem õnnestus pastor Kivirannal leida töö- ja elukoht Alo Raunale ja veel kümnele BÜ inimesele (Eduard Bakis, Johan Estam, Hendrik Hendrikson, Mihkel Toomse, Arnold Kontson, Aleksander Kivilaan, Vladimir Paavel, Karl-Heinrich Nork, Karl Aun, Ilse Lehiste). “Teie ja teiste nimede juures on märgitud *any work*, see tähendab seda, et esialgu tuleb leppida iga tööga,” hoiatab ta oma 11. detsembri 1948 kirjas.²⁴

Elu viis tõesti õiged mehed õigetes kohtadesse. Endine TÜ meteoroloogia observatooriumi juhataja Kaarel Kirde sai õppejõuks St. Olaf College’is

¹⁸TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 8.

¹⁹TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 13.

²⁰E. Tenderi materjalide seas (korraldatakse 2003. a. isikuarhiivina, f. 153), mis saabusid TÜ Raamatukogusse 1995. a. koos teiste välis-Eesti teadlaste isikuarhiividega, leidub ka BÜ materjale.

²¹Diipii — lühend inglise keelest *D[isplaced] P[erson]* — ümberasustatud isik.

²²TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 99.

²³TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 106.

²⁴TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 118.

**ESTONIAN EVANGELICAL LUTHERAN CHURCH
OF NEW YORK CITY**

REV. RUDOLF KIVIRANNA, PASTOR

24-20 29TH STREET, LONG ISLAND CITY 2, NEW YORK
TEL. RAVENSWOOD 8-7070

8.nov.A.D.1948

K.a.

Balti Ülikooli Rektor
prof.dr.Alo Raun
Baltic University,Pinneberg

Armas hra Rektor!

Minu vastus Teile on viibinud tingituna väga suurest töökoormast, mis tingitud tahtest päästa siia nii kiiresti kui vähegi võimalik meie rahva väärtuslikke liikmeid Saksamaalt.

Teie poolt saadetud andmed õppejõudude ja äliõpilaste kohta olen kätte saanud ja püüan teha, mis vähegi võimalik nende siia aitamiseks. Suhtudes küsimusse realistlikult ma kardan, et need, kes valivad tööd, võivad kergesti jääda teiselepoole merd.

Minu arvates oleks õige haarata kinni igast tööst, mida siin õnnestub küllaltki suurte pingutuste viljana leida. Eks elu ise ja asjaomaste võimed lahendavad hiljem kõik teised küsimused ja viivad mehed õigetesse kohtadesse. Palun kutsuge kokku oma kolleegid ja teatage mulle, kes on nõus sellisel alusel üle tulema ja märkige üles ka missugusel praktilisel alal keegi võiks töötada.

Ületulemiseks on vajalik kohaliku Besti kirikuõpetaja soovitus ja tunnistus. Õppejõud võiksid saata mulle oma ingliskeelse eluloo 2 eks. ühes oma või veel parem perekonna fotoga. Püüan teha kõik meie Besti allesjäänud teadlaste pere aitamiseks.

Kui vähegi võimalik, kellegile leida kohta tema erialale, siis püüame seda teha. Aga sellele lootma jääda oleks praeguses olukorras hädaohtlik. Meie parooliks on: kiire päästmine, enne kui liiga hilja.

Üliõpilaste asjus palun samuti saata tüpsed andmed nende perkonnaliikmete, vanuse, töö ja keelteoskuse kohta.

Heade tervitustega B.Ülikooli perele

Rudolf Kiviranna

Rudolf Kiviranna kiri Alo Raunale Balti Ülikooli õppejõudude Ameerikasse ümberasumise asjus 8. XI 1947. TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 106.

Minnesota osariigis; keeleteadlane Felix Oinas lõpetas oma akadeemilise karjääri 1981. a. Indiana ülikooli emeriitprofessorina; teoloogiaprofessor Arthur Võõbus, üks viljakamaid publitseerijaid BÜ toimetistes, jätkas teadlasena USA-s ja on 33 raamatu ja paljude uurimusartiklite autor; õigusteadlane Nikolai Maim oli Eesti Teadusliku Ühingu üks asutajaid ning kauaaegne esimees.

Sagenevad kirjalikud palved väljastada õppetöendeid ja tunnistusi BÜ kirjavahetuses dokumenteerivad õppejõudude väljarännu kõrval ka üliõpilaste lahkumist Saksamaalt.

Seoses ülikooli laagri elanikkonna ja tudengite arvu vähenemisega päev-päevalt algasid ka õppejõudude vallandamised. Ametivõimude instruksioonid muutusid üha rangemaks ning surve tugevamaks. Rektor A. Rauna kiri 16. septembrist 1948 K. Martinile Eesti Esinduses Detmoldis on täis nõrdimust: “Paluksin meile lahkesti võimalikult kiiresti teatada, kas meil on sama sugune õiguskaitses kui sakslastel vallandamise puhul . . . Seoses üliõpilaste massilise lahkumisega toimuvad ka õppejõudude vallandamised vastavalt päevaseisule proportsioonis 1:15 . . . Praegust on meil 646 üliõpilast, seega tuleb 60-st 17 lahti lasta, täpsemalt 16, sest president Gulbis läks Fallingsbosteli läbikäigulaagrisse suunaga Kanadasse. Kui nädala või paari pärast jälle läheb üliõpilasi Kanada või Austraalia läbikäigulaagrisse, tuleb jälle õppejõude lahti lasta, kui me vahepeal ei saa asemele uusi üliõpilasi . . . P. 5 on päris häbematu. Me ei tohi siis ka vallandatud kolleegide heaks midagi maksta, ka meie endi kokkupandud raha, nii vähe kui seda ka on, ei tohi me vabalt kasutada. Kas tõepoolest oleme sõjavangid või midagi selletaolist?”²⁵

Balti Ülikool lõpetas oma tegevuse 30. septembril 1949. Elmar Järvesoo andmetel jäid kõik ülikooli varad, kaasa arvatud küllaltki suur raamatukogu ja arhiiv ülikooli presidendi Eduards Šturmsi hoole alla, kes jäi Saksamaale kuni surmani 1959. a.²⁶

Pöördudes tagasi Elmar Järvesoo lause — Balti Ülikooli arhiivi asukohta ei läinud korda selgitada — juurde, võime tõdeda, et arhiivi jälg on üles võetud ja osake sellest on nüüd kättesaadav Tartu Ülikooli Raamatukogus. Arhiivimaterjalid on kirjeldatud käsikirjade tähestik- ja märksõnakataloogis, samuti ka elektroonkataloogis ESTER²⁷, kus on nii kollektiooni (arhiivifondi) kui üksikute säilikute kirjed. Seega on teade arhiivi olemasolust jõudnud juba laiema avalikkuseni.

Nagu öeldud, pole teada, mis põhjusel ja millal jõudis Balti Ülikooli arhiiv Uppsalasse, samuti see, millised materjalid seal täpselt leiduvad. Raamatukogu-

²⁵TÜR KHO f. 168, s. 6, l. 87.

²⁶Balti Ülikool Saksamaal 1945–1949 . . . — Lk. 169.

²⁷Vt <http://www.utlib.ee>.

hoidja Jüri Leps nimetas vastuseks meie järelpärimisele, et seal leiduvat 47 arhiivikarpi. Selgusetuks jääb, kas need kõik sisaldavad Balti Ülikooli dokumente. Tartusse jõudnud eesti sektori eestikeelne kirjavahetus on siiski vaid üks, kardetavalt väljakistud osa tervikarhiivist, mis peaks sisaldama proportsionaalselt tunduvalt mahukamat läti ja leedu sektori kirjavahetust, samuti ühist tegevust kajastavaid koosolekuprotokolle jm. dokumente. Seal võib leiduda ka mõningaid isikumaterjale. Tartusse on lubatud üle anda või kopeerida ka Uppsala Ülikooli raamatukogus asuvad kaubandusõiguse professori Mart Nurga Tartu Ülikoolis 1942.–1943. aastal peetud loengute tekstid. M. Nurk töötas Balti Ülikoolis kaubandusõiguse ja rooma õiguse ajaloo professorina 1946. aastast kuni surmani 5. detsembril 1948, arvatavasti kuuluvad need loengute tekstid Balti Ülikooli arhiivimaterjalide hulka.

Tartusse seni jõudnud materjalid täiendavad ja täpsustavad professor Elmar Järvesoo eelnimetatud väärtuslikku koguteost ja võimaldavad uurida BÜ ajalugu ning eesti haritlaskonna pagulaselu esimestel Teise maailmasõja järgsetel aastatel, andes ühtlasi lootust Balti Ülikooli tervikarhiivi olemasolule.

TÖÖSOORITUSE HINDAMINE TARTU ÜLIKOOLI RAAMATUKOGUS

Tiina Kuusik

Personalitöö tulemuslikkusele on olnud alati oluline tähendus kogu organisatsiooni toimimise tulemuslikkusele, kusjuures tänapäeval on aina enam tõusnud huviorbiiti töösoorituse süsteemne juhtimine. Kuidas teha senisest enam sama või isegi vähema ressursiga, on küsimus, millele kõik teadusraamatukogud on sunnitud otsima vastust. Ühelt poolt kasutajate vajaduste mitmekesisustumine, teavikute kallinemine ja üha suurenevad investeeringud infotehnoloogiasse ning teiselt poolt realselt kasutada olevate ressursside piiratus sunnivad raamatukogude juhte senisest enam mõtlema organisatsiooni töö tõhustamisele. Ratsionaliseerimine, tõhustamine, strateegiline juhtimine on muutumas sama tavapärasteks märksõnadeks raamatukogudes nagu äriettevõtteski. Seega võib väita, et töösoorituse hindamine on muutunud üheks oluliseks töö tõhustamise ja kvaliteedijuhtimise vahendiks ka raamatukogudes.

Töösoorituse hindamise (*performance appraisal*) all mõistetakse planeeritud protsessi, mille käigus antakse hinnang töötajate tehtule ning seatakse uued eesmärgid paremate tulemuste saavutamiseks.¹ Tüüpiline töösoorituse juhtimise süsteem organisatsioonis hõlmab vähemalt nelja omavahel tihedalt seotud osa inimressursi juhtimisest (vt. joonis 1).²

Töösoorituse hindamine võimaldab seega saada tagasisidet püstitatud eesmärkide saavutamisest, tuvastada töös tekkinud probleemid ning püstitada uued sihid järgneva hindamisperioodiks. Personali hindamine on kõige üldisemalt süsteemne informatsiooni kogumine töötajatelt. Hindamisel lähtutakse ettevõtte eesmärkide saavutamise toetamisest, aluseks on ametikirjelduses määratletud ülesanded ning nende eduka täitmise kriteeriumid. Hindamisel saadud informatsiooni põhjal täpsustatakse töötaja individuaalset arenguplaani ja eesmäärke.

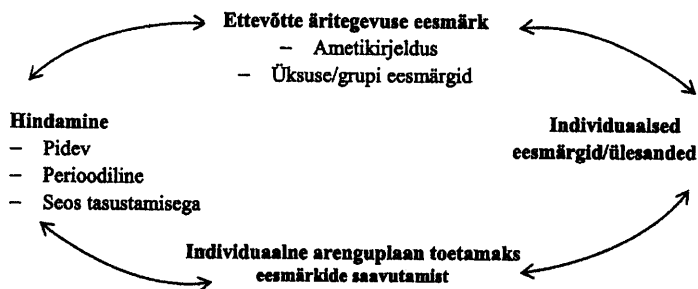
---

¹Sisson, K. *Personnel management : A compressive guide to theory & practice in Britain.* — 2nd ed. — Oxford; Cambridge: Blackwell, 1994. — P. 221.

²Torrington, D., Hall, L., Taylor, S. *Human resource management.* — 5th ed. — Pearson Education, 2002. — P. 310.

Joonis 1

TÖÖSOORITUSE JUHTIMISE SÜSTEEMI NELI OSA

Töösoorituse hindamisprotsessi käivitamise põhiülesandeks on töö tõhustamine, kuid sõltuvalt organisatsiooni poolt soovitatavest tulemusest eristatakse kahte vastandliku suunitlusega eesmärki — kontrollimist ja arendamist. Tänapäeval peetakse kontrolli funktsioonist lähtuvat hindamist traditsiooniliseks ja arengufunktsioonist lähtuvat kaasageks lähenemiseks. Neist esimese eesmärk on kontrollida töötulemusi ning sellest johtuvalt rakendada pärast hindamisprotsessi konkreetseid meetmeid (töötasu korrigeerimine, edutamine, vallandamine jms.). Uuringud on näidanud, et selline lähenemine tekitab kriitikat ja negatiivset suhtumist hindamisse nii hindajates kui hinnatavates.³

Arengufunktsioonist lähtuv hindamine keskendub pigem töösoorituse parandamisele õppimise ja arengu kaudu, rõhutades hindaja ja hinnatava mõjutamistingimusi ning partnerlussuhet. Tänapäeval eelistavad praktikud just viimast lähenemist, et saada hindamisprotsessist adekvaatset informatsiooni. Erinevad autorid⁴ on rõhutanud süsteemi rakendamisel raamatukogudes inimeste arendamise ja kaasamise osatähtsust ehk nn. *soft*-spektrit. Kuna teadusraamatukogudes kasutatakse tänapäeval palju meeskonnatööd, siis on nähtud ka põhimõttelist vastuolu mees-

³Bratton, J., Cold, J. Human resource management. — 2nd ed. — London: Macmillan, 1999. — P. 216.

⁴Durey, P. Performance appraisal of staff in academic libraries [Online] // Proceedings of the international symposium on academic libraries'96. 1.-4.09.[1996] Shanghai. — Vt http://202.120.13.26/isall/isal_16.htm. — 10.10.2002.; Edwards, R. G., Williams, C. J. Performance appraisal in academic libraries: minor changes or renovation? // Library Review, 1998, vol. 47, no. 1, p. 14–19.; Green, A. A. Survey of staff appraisal in university libraries // British Journal of Academic Librarianship, 1993, vol. 8, no. 3, p. 193–209.; Lubans, J. *I've closed my eyes to the cold hard truth I'm seeing*. Making performance appraisal work // Library Administration & Management, 1999, vol. 13, no. 2, p. 87–89.; Verrill, P. E. Performance appraisal for the 1990s — managerial threat or professional right // British Journal of Academic Librarianship, 1993, vol. 8, no. 2, p. 98–112.

konnatöole innustamisel ja individuaalse boonuse määramisel.⁵ Kuigi hindamistulemustest on soovitatud lähtuda ka ametikõrgenduse andmisel, on selget sidet raske luua, sest personali liikuvus raamatukogudes on tavaliselt väike.⁶

Vastavalt töösoorituse hindamise eesmärgile jaotatakse kasutatavad meetodid minevikul põhinevateks ja tulevikule orienteerituteks. Minevikul põhinevatest meetoditest on enamlevinud hindamisskaala meetod oma erinevate variantidega. Tulevikule orienteeritud meetoditest kasutatakse enim hindamisarenguveestlust (*appraisal interview*) ja juhtimist eesmärkide kaudu.

Viimasel kahekümnel aastal on keskmiste ja suuremate firmade seas kiiresti levinud **mitmeallikaline** (*multisource*) ehk **360°-ne tagasiside süsteem** (*360° feedback system*). *Fortune*'i 1000 firmast kasutab 90% pigem 360°-st tagasiside süsteemi kui tavapäraselt "juhid on süsteemi ainuhindajad".⁷ Hindamisse haaratakse neid, kellega hinnatav oma töös kõige sagedamini kokku puutub. Selline hindamine on muutunud järjest populaarsemaks Euroopas,⁸ kuid ka Eesti ettevõtted on hakanud töösoorituse hindamisel kasutama mitmeallikalise tagasiside süsteemi. Nimetatud süsteem võimaldab hinnatavatel võrrelda oma tegevust teiste antud hinnangutega. Töötaja (tihtipeale juht) saab süstematiseeritud tagasiside viie vaatleja ("*S observers*") poolt (vt. joonis 2; autori interpretatsioon).⁹ Hinnangud on tavapäraselt anonüümsed, v.a. vahetu töökorraldaja oma.

360°-se tagasiside süsteemi edukuse põhjused on seotud viimastel aastakümnetel toimunud juhtimise paradigma muutumisega, sest:

- traditsioonilised hindamissüsteemid on leidnud laialdast kriitikat,
- meeskonnakesksed struktuurid on asendamas hierarhilisi, mis eeldab juhtidelt häid koostööoskusi, mida on kergem hinnata meeskonna liikmete poolt,
- mitmeallikalise tagasiside süsteem tõstab informatsiooni usaldusväärsust võrreldes üheallikaliselega,

⁵Brophy, P. *The academic library*. — London, 2000. — P. 98.

⁶Verrill, P. E. *Op. cit.*, p. 104.

⁷Carrell, M. R., Elbert, N. F., Hatfield, R. D. *Human resource management : strategies for managing a diverse and global workforce*. — 6th ed. — Fort Worth (Tex.): Dryden Press, 2000. — P. 239.

⁸McCarthy, A. M., Caravan, T. N. 360° feedback process: performance, improvement and employee career development [Online] // *Journal of European Industrial Training*, 2001, vol. 25, no. 1. — Vt <http://www.susanna.emeraldinsight.com>. — 10.10.2002.

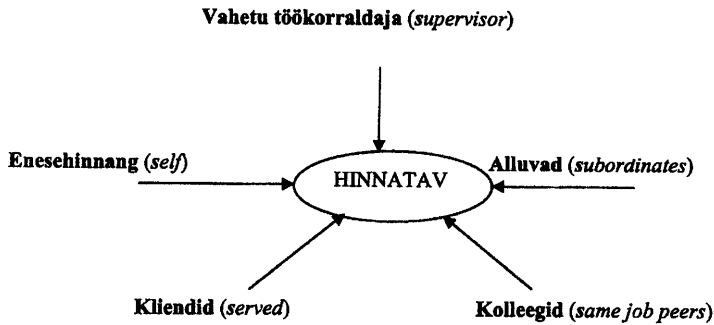
⁹Carrell, M. R., Elbert, N. F., Hatfield, R. D. *Op. cit.*, p. 239.

- mitmeallikalise tagasiside süsteem sidustub hästi osalusjuhtimisega (*participative management*), töötajate võimustamise (*empowerment*) ning eestvedamise arenguga,
- kaastöötajad ja alluvad teavad rohkem juhi tugevustest ja nõrkustest kui tema vahetu töökorraldaja.¹⁰

Rõhutatakse ka 360°-se tagasiside süsteemi positiivset mõju organisatsiooni kultuurile, kui meetodit on kasutatud otstarbekalt ja õigesti.¹¹

Joonis 2

HINDAJAD 360°-SE TAGASISIDE SÜSTEEMIS

Oskuslikust ning tõhusast töösoorituse hindamisest tulenev kasu on mitmetine. Tabel 1 iseloomustab töösoorituse hindamisest tulenevat kasu nii organisatsioonile kui ka töötajatele (autori interpretatsioon).¹²

Eduka töösoorituse hindamise protsessi eelduseks on õigete hindamiskriteeriumide, -meetodite ja hindajate valik. Samuti on oluline protsessi oskuslik planeerimine ja läbiviimine. Hindamissüsteemi väljatöötamisel on seega eelkõige vajalik mõelda eeldatavale kasule, mida saadakse nii protsessist kui ka tulemustest, lähtudes organisatsiooni spetsiifikast. Samuti tuleks silmas pidada, et hindamistegevuse eesmärgid ei oleks vastuolulised, vaid oleksid arusaadavalt sõnastatud ning kogu personalile õigel ajal selgitatud. Saavutamaks hindamisprotsessi võimalikult suurt objektiivsust ja tõhusust, tuleks eesmärkidest lähtuvalt kasuta-

¹⁰Kreitner, R., Kinicki, A. Organizational behavior. — 5th ed. — McGraw-Hill, 2001. — P. 279.

¹¹Waldmann, D., Atwater, L. E., Antonioni, D. Has 360° feedback gone amok? [Online] // Academy of Management Executive, 1998, May, vol. 12, iss. 2, p. 86. — Kättesaadav: EBSCO Business Source Premier (AN 6501519).

¹²Philips, K., Murumägi, R. Töötajate hindamine on kasulik // Ärielu, 1996, nr. 12, lk. 76–77.

Tabel 1

TÖÖSOORITUSE HINDAMISEST TULENEV KASU

ORGANISAT- SIOON	• hinnang inimressursile • reaalne alus personalialaste otsuste tegemiseks • aitab kindlaks määrata ja suurendada olemasoleva personali potentsiaali organisatsiooni vajaduste rahuldamiseks tulevikus • parandab töötajate töömoraali
JUHT	• adekvaatsem pilt töötaja arusaamast selle kohta, mida temalt oodatakse • ülevaade töötajate arendamisvajadustest • parandab töötajate tootlikkust ja töömoraali • aitab määratleda töötajate ümberpaigutamise vajadusi • initsieerib koostööd
TÖÖTAJA	• võimaldab edastada otse oma ideid nii enda kui organisatsiooni tegevuse parandamiseks • annab võimaluse muuta oma käitumist • kindlustab töötaja regulaarsete ja süsteemsete ülevaadetega tema tegevuse kohta • initsieerib koostööle, • saab teada juhi arvamuse tema töötamise kohta

da nii minevikule kui tulevikule orienteeritud meetodeid. Meetodite kombineerimine tagab nii varasema töösoorituse hindamise ja analüüsi, kui ka aitab määratleda tegevus- ja arenduseesmärgid tulevikuks.

Raamatukogudes on töösoorituse hindamist praktiseeritud juba möödunud sajandi algusest. Hindamisega alustati USA avalikes raamatukogudes 1920. aastatel.¹³ 1990. aastate lõpul kasutas üle 80% USA raamatukogudest mitmesuguseid personali töö tulemuslikkuse hindamise süsteeme ja vorme.¹⁴ 57% Suurbritannia teadusraamatukogudest on kvalifitseeritud personali (raamatukoguhoidja — *librarian; professional staff*) hindamiseks kasutusel erinevad küsimustikud, 25% teadusraamatukogudest rakendatakse mittekvalifitseeritud personali (*non professional staff*) töösoorituse hindamist.¹⁵

Mõnes raamatukogus välditakse teadlikult töösoorituse hindamise süsteemi sisseviimist, väites, et see on pigem vahend äriettevõtete tulemuste tõhustamiseks.¹⁶ Kuid toetudes erinevatele käsitlustele, on kogemused efektiivsest hindamisest olnud reeglina positiivsed — kasu on saanud nii juhid kui töötajad.¹⁷ Eriti on rõhutatud juhtide oskuste ja töö tulemuslikkuse hindamise olulisust, sest tihti on raamatukogudes edutatud juhiks häid spetsialiste, kuid inimeste juhtimine eeldab teistsuguseid oskusi ja võimeid.¹⁸

Raamatukogudes nähakse hindamises eelkõige võimalust organisatsiooni ja töötajate eesmärkide seostamiseks, täiendkoolituse vajaduste tuvastamiseks, kommunikatsiooni ning üldise töökliima parandamiseks, informatsiooni kogumiseks kitsaskohtadest juhtimises, töötajate kaasamiseks juhtimisse ja probleemide lahendamisse ning seeläbi nende motiveerimiseks.¹⁹

1. Töösoorituse hindamise eesmärgid Tartu Ülikooli Raamatukogus

Töösoorituse hindamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine on Tartu Ülikooli Raamatukogu struktuuri korrastamise ning tegevuste dokumenteerimise (ametikirjeldused, struktuuriüksuste kirjeldused jne.) loogiline jätk. Hindamise kasu näeb raamatukogu juhtkond eelkõige veel ühe suhtluskanali avamises, mis aitab töötajale selgitada tema rolli organisatsiooni eesmärkide

¹³Morgan, S. Change in university libraries: don't forget the people // *Library Management*, 2001, vol. 22, no. 1/2, p. 60.

¹⁴Lubans, J. *Op. cit.*, p. 87.

¹⁵Morgan, S. Performance assesment in academic libraries. — London, 1995. — P. 120.

¹⁶Lubans, J. *Op. cit.*, p. 88.

¹⁷Durey, P. *Op. cit.*; Edwards, R. G., Williams, C. J. *Op. cit.*, p. 14–19.; Green, A. A. *Op. cit.*, p. 193–209.; Lubans, J. *Op. cit.*, p. 87–89.; Verrill, P. E. *Op. cit.*, p. 98–112.

¹⁸Kaehr, R. E. Personnel appraisal, who need it? // *Journal of Academic Librarianship*, 1990, vol. 16, iss. 1, p. 36.

¹⁹Belcastro, P. Evaluating library staff: a performance appraisal system. — Chicago; London, 1998. — P. 2–3.; Brophy, P. *Op. cit.*, p. 170.

saavutamisel, individuaalsete eesmärkide püstitamises, tagasiside andmises sooritatute kohta ning kasvupotentsiaali ja arenguvajaduste tuvastamises.

Töösoorituse hindamise süsteemi sisseviimise otstarbekuse ja sisu üle arutati 2002. aasta varakevadel mitmel direktsiooni koosolekul. Käesoleva artikli autor, üld- ja arendusosakonna juhataja, tutvustas teadmiste ühtlustamiseks töösoorituse hindamise teooria aluseid, meetodeid, praktikas kasutatavaid alusdokumente ning andis ülevaate ülikooliraamatukogude kogemustest mujal. Lähedes teiste kogemustest ning TÜR-i vajadustest lepidi kokku, et töö tulemuslikkuse hindamise põhilisteks eemärkideks on töötajate tegevuse analüüsi kaudu nende tööülesannete ja eesmärkide täpsustamine, potentsiaali ning täiendaja ümberõppevajaduste kindlaksmääramine, aga ka organisatsiooniliste probleemide kindlakstegemine ning informatsiooni kogumine senise töökorralduse või -jaotuse muutmiseks. Samuti lepidi kokku, et hindamise tulemusi ei seostata töötasuga.

Juhtkond pidas oluliseks enne alustamist leppida kokku üldistes hindamis- põhimõtetes. Nende visandamine ja töö edasine koordineerimine jäi üld- ja arendusosakonna juhataja ülesandeks. Otsustati, et need põhimõtted hakkavad reguleerima hindamist tulevikus, alles siis, kui pilootprojektid erinevates personaligruppides on läbi viidud. Samuti lepidi kokku, et erinevate personaligruppide töösoorituse hindamise süsteem ja alusdokumentatsioon töötatakse välja raamatukogus, kaasates tegevusse ka hinnatavad.

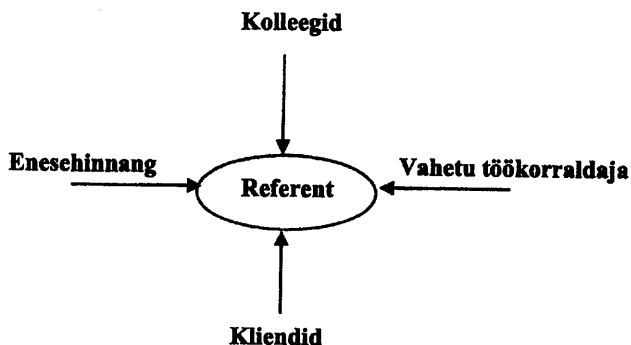
Esimesena otsustati hinnata referente, kes on nii suhtekorraldajad raamatukogu ja teaduskonna vahel kui ka teenuse juhid teaduskondades, mistõttu on nende töö kvaliteet raamatukogu jaoks väga oluline. Samuti olid referendid eelseisvast hindamisest teadlikud juba tööle asudes.

2. Referentide töösoorituse hindamise meetodika ja selle rakendamine

Referentide töö tulemuslikkuse hindamine toimus 2002. aasta juunis. Hindamiskomisjoni kuulusid teenindusdirektor (vahetu töökorraldaja), kogude direktor ning üld- ja arendusosakonna juhataja. Kasutati kombineeritud hindamissüsteemi, mille osadeks olid mitmeallikaline ehk 360°-ne tagasiside ja hindamis-arenguevestlus. Hindamismeetodina kasutati avatud hindamisskaalat (*open-ended*), mis annab lisaks numbrilisele hindele võimaluse sõnaliseks täienduseks. Hindajateks otsustati valida kolleegid (kodumaise kirjanduse osakonna, teaduskirjanduse osakonna, väliskirjanduse osakonna ja õppekirjanduse osakonna töötajad), vahetu töökorraldaja ja kliendid (teaduskondade esindajad). Samuti andis iga referent hinnangu oma töö tulemuslikkusele arenguevestluse ettevalmistuslehel.

Joonis 3

REFERENTIDE TÖÖ TULEMUSLIKKUSE HINDAJAD

Lisaks erinevate hinnangute kogumisele otsustati läbi viia kolmest situatsiooniülesandest koosnev test, et tuvastada referentide oskusi töös sagedamini esinevate probleemide lahendamisel.

Hindamise alusdokumendid ning koostamise eest vastutajad on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 2

**REFERENTIDE TÖÖSOORITUSE HINDAMISE
ALUSDOKUMENTATSIOON JA NENDE
VASTUTAVAD KOOSTAJAD**

Hindamise alusdokument	Vastutav koostaja
Test	Kogude direktor ja teenindusdirektor
Kodumaise kirjanduse osakonna ja väliskirjanduse osakonna hinnangulehed	Kogude direktor
Õppekirjanduse osakonna ja teaduskirjanduse osakonna hinnangulehed	Teenindusdirektor
Referendi tööaruanne	Teenindusdirektor
Teaduskonna küsimustik	Üld- ja arendusosakonna juhataja
Arenguveestluse ettevalmistusleht	TÜ personaliosakonna koostatud vorm
Üldhinnangu leht	Üld- ja arendusosakonna juhataja
Tagasiside leht	Üld- ja arendusosakonna juhataja

Osakondade eripärast lähtuvad hinnangulehed valmisid osakonnajuhatajate ja asedirektorite koostöös. Ühtsel küsimustikul põhinev referendi tööaruanne sisaldas nii kirjeldavat osa kui statistilist ülevaadet oma tegevusest 2001/2002. õppeaastal.

Teaduskonna küsimustik sisaldas põhiliselt väiteid referendi tööga rahulolu kohta. Kuna referendid on teaduskonnas raamatukogu teenuste vahendajad, siis pidasime oluliseks uurida ka teenuste vajalikkust ja seda, kas informatsioon nende kohta on piisav ning milline on referendi roll teenust puudutava teabe saamisel.

Eelnevalt oli nii hinnatavatel kui raamatukogupoolsetel hindajatel võimalus intranetis tutvuda ning avaldada arvamust hindamise üldiste põhimõtete ja alusdokumentide kohta — hindamissüsteemi väljatöötamisel on igasugune kriitika osalejate poolt teretulnud. Alusdokumentatsioon leidis hinnatavate poolt väikesete parandustega heakskiidu. Rõhutati, et esimese hindamise tulemused ei too endaga kaasa kardinaalseid muudatusi, küll aga järgmistel kordadel.

Tabelis 2 näidatud dokumentide koostajad (v.a. TÜ personaliosakond) vastutasid nende õigeaegse täitmise ning üld- ja arendusosakonna juhatajale edastamise eest. Iga hinnatava jaoks koostati üldhinnanguleht, kus toodi välja erinevate hindajate hinnangud. Hindamiskaala meetodi täpsuse tõstmiseks kehtestati hindajate gruppidele hinnangukoefitsiendid, lõpptulemus saadi hindepalli korutamisel vastava koefitsiendiga. Kõige olulisemaks (koefitsient 0,5) peeti kliendi hinnangut, siis vahetu töökorraldaja hinnangut (0,2) ja alles siis osakondade hinnangut (0,05). Testi koefitsiendiks määrati tervikust 0,1. Erinevalt tavapärasest mitmeallikalise tagasiside praktikast ei olnud keegi hindajatest hinnatava jaoks anonüümne. Osakonna hinnangulehe täitis osakonnajuhataja, ka teaduskonna hinnanguga oli referentidel võimalik tutvuda.

Hinnangu saamine teaduskonnast kujunes probleemiks. Kuna kevad on teadaolevalt ülikoolis väga kiire aeg ja referendid polnud hindamises eelnevalt hindajatega kokku leppinud, siis jäi mitmelt teaduskonnalt see saamata. Nende teaduskondade esindajate poole pöördui sügisel ning saadi vajalikud hinnangud.

Hindamis-arenguevestluse käigus analüüsiti hinnanguid, möödunud perioodi töötulemusi ning püstitati arengueesmärgid järgneavaks.

Üldistav kokkuvõte hindamisest lükkus sügisesse. Tabel 3 näitab hindamise protsessi etappide kaupa.

Esimesel kokkuvõtval koosolekul referentidega septembri lõpus tõdeti, et hindamisprotsessist said kasu nii hinnatavad kui hindajad, üksikasjalikumalt analüüsiti aruannetes esile toodud probleeme ja testitulemuste tõlgitsemist.

Tabel 3

REFERENTIDE HINDAMISE ETAPID

Tegevus	Vastutaja	Toimumise aeg
Alusdokumentatsiooni koostamine	Vastavalt tabelile 2	Mai keskpaik 2002
Referentide koosolek	Teenindusdirektor	Mai lõpp
Alusdokumentatsiooni täiendamine	Komisjoni ühistöö	Pärast referentide koosolekut
Testi läbiviimine	Kogude direktor ja teenindusdirektor	Juuni teine nädal
Hindajatele hinnangulehtede kättejagamine	Komisjoni liikmed	Juuni kolmas nädal
Referentide tööaruannete esitamise tähtaeg	Teenindusdirektor	Juuni neljanda nädala algus
Täidetud hinnangulehtede kogumine, andmete koondamine üldhinnangulehele	Üld- ja arendusosakonna juhataja	
Üldhinnangulehe edastamine referentidele	Teenindusdirektor	Juuni neljanda nädala keskpaik
Arenguveestlused	Kogude direktor, teenindusdirektor	Juuni lõpp
Kokkuvõtte hindamistulemustest (test, aruanne) referentide koosolekul	Kogude direktor, teenindusdirektor	Septembri lõpp
Kokkuvõtte teaduskonna ja raamatukogu osakondade hindamistulemustest	Komisjoni liikmed	Novembri algus
Tagasiside hankimine referentidelt hindamisprotsessi kohta	Üld- ja arendusosakonna juhataja	Jaauari keskpaik 2003

Et referentide hindamine oli mingis osas ka kogu referentide süsteemi hindamine, siis lepidi kokku, et hindamiskomisjon annab ülevaate teaduskondade ja kolleegide hinnangutest ning märgitud probleemidest. Pärast komisjoni poolt edastatud ülevaadet tegid hinnatavad kirjaliku tagasiside käigus oma ettepanekud hindamise läbiviimiseks tulevikus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et alusdokumentide väljatöötamine ja hindamisprotsessi läbiviimine oli hindamiskomisjonile ajamahukas ning küllaltki raske ülesanne. Vaatamata referentide kõhklustele nii aeganõudva ettevõtmise mõttekuses, ei olnud keegi neist vaenulikult meelestatud.

3. Asedirektorite töösoorituse hindamise meetodika ja selle rakendamine

Referentide hindamise lõppedes otsustas direksioon järgmise töötajate grupina hinnata asedirektoreid (teenindusdirektor, kogude direktor ja tehnoloogiadirektor), kelle hallata on kogu raamatukogu põhitegevus (v.a. üld- ja arendusosakond ning käsikirjade ja haruldaste raamatute osakond). Põhjusi oli mitu:

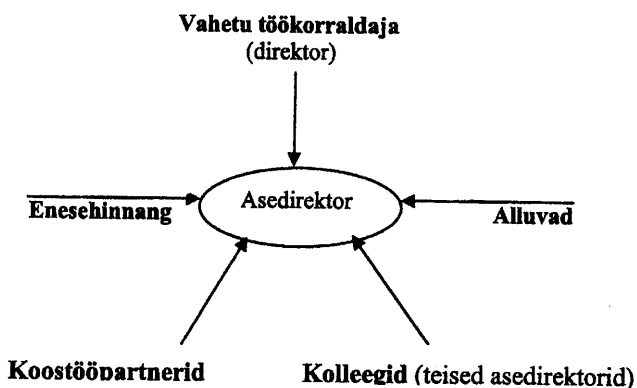
- anda töötajatele võimalus hinnata raamatukogu tippjuhte organisatsiooni üldise kliima parandamiseks ning järgnevate hindamiste soodsamaks kulgemiseks,
- eeskuju keskastmejuhtidele — häid juhte iseloomustab kindlasti arenenud eneseteadvus ning soov juhiomadusi arendada,
- asedirektorite toetus,
- hindamise ja alusdokumentide testimine edaspidiseks keskastmejuhtide hindamiseks.

Kui referentide töö tulemuslikkuse hindamise kavandamine ja läbiviimine oli meeskonnatöö, siis asedirektorite puhul kandus töö suuremas osas üld- ja arendusosakonna juhataja kohustustesse. Direksiooni koosolekul detsembri alul 2002. a. lepidi kokku, et hindamisel lähtutakse ainult ühest hindamisküsimustikust, mis oleks sobilik täitmiseks erinevatele hindajate gruppidele. Kuna juht puutub oma igapäevatöös kokku väga paljude inimestega, otsustati terviklikuma ning objektiivsema pildi saamiseks ka sel korral kasutada 360°-st tagasisidet kui hindamissüsteemi, samuti lepidi kokku hindajates (vt. joonis 4).

Asedirektorid nimetasid ise koostööpartnerid ja alluvad, lähtudes kokkulepest, et kummaski grupis oleks vähemalt 10 isikut. Lõplik hindajate ring koostatakse direktoriga.

Joonis 4

ASEDIREKTORITE TÖÖ TULEMUSLIKKUSE HINDAJAD

Vältimaks keskendumist liialt minevikule, päädis protsess hindamis-arenguvestlusega, mille viis läbi direktor. Arenguvestluse ettevalmistamisel ja läbiviimisel otsustati kasutada TÜ personaliosakonna väljatöötatud vorme. Arenguvestluse kokkuvõttes püstitati asedirektoritele individuaalsed arengueesmärgid ja räägiti põhjalikumalt ka valdkonna arenguplaanist.

Hinnangulehe väljatöötamisel (üld- ja arendusosakonna juhataja) võeti aluseks:

- ametikirjeldused, kus on ära toodud peamised nõuded asedirektorile, tööülesanded ja kohustused,
- juhtimisteooriate lähtekohad, sh. H. Minzbergi määratletud juhi rollid (suhtlemine, info vahendamine ja otsustamine) ning juhi oskused Katzi järgi (tehnilised, inimestevahelised ning kontseptuaalsed),²⁰
- internetis kättesaadavad hindamisdokumendid (põhiliselt Ameerika ülikoolides kasutusel olevad).

Eelloetletud materjali läbitöötamisel kujunes välja viis juhtimisdimensiooni, mida võib tinglikult nimetada ka kompetentsideks:

1. **Valdkonna juhtimine** — sisaldab juhtimise põhitegevusi: planeerimist, organiseerimist, mõjutamist, kontrollimist, kuid ka eestvedamise mõistet laiendavaid väiteid. Dimensioon valiti selle tõttu, et raamatukogu juhtkonnale on kõrgemalt poolt ette heidetud just töö nõrka planeerimist.

²⁰Vadi, M. Organisatsioonikäitumine. — Tartu, 2001. — Lk. 30.

2. **Otsustamine** — üks olulisemaid juhtimistegevusi. Eraldi dimensioonina välja toodud seetõttu, et mitteformaalses sisekommunikatsioonis heidetakse direksioonile ette otsustamisvõimetust ja ebaselgeid otsuseid.
3. Organisatsioonides (ja ka nende vahel) kasutatakse üha enam projekti- ja meeskonnatööd, mis eeldab suurepäraselt **koostööoskust**, seega ka võimet mõista oma käitumise mõju teistele. Kuna raamatukogu pole enam ammu lihtne hierarhiliste alluvussuhetega organisatsioon ning töö tulemuslikkus väljendub tihti sujuvas meeskonnatöös, siis tuleb ka asedirektoritel iga päev pühendada palju tähelepanu koostööle.
4. **Töölane pädevus** — kuigi tegemist on organisatsiooni tippjuhtkonnaga, on eduka tegevuse üheks alustalaks ikkagi erialased teadmised ja oskused, s.t. raamatukogu ja oma vastutusala tundmine. Juhtimisalasest pädevusest on eraldi välja toodud **analüüsi- ja üldistusvõime**.
5. **Suhete juhtimine ja kommunikatsioon** — suhtlemisega seotud tegevused ja oskused on sellel juhtimistasandil väga olulised. Tihtipeale tekivad probleemid just ebapiisava suhtlemise tõttu. Samuti on juhi otseseks kohustuseks tagada pingevaba ja tööine õhkkond.

Nagu referentide nii ka asedirektorite puhul kasutati hindamiskaala meetodit koos vabade vastuste võimalusega dimensioone kirjeldavate väidete lõpus, mis lubas põhjendada hinnanguid ning avaldada arvamust ja anda soovitusi ka kirjalikus vormis.

Juhtimisdimensiooni laiendavaid väiteid oli võimalik hinnata 6-pallisel skaalal, et vältida nn. keskmise kultust: 1 — täiesti vale, 2 — üsna vale, 3 — pigem vale, 4 — pigem õige, 5 — üsna õige, 6 — täiesti õige. Küsimustiku lõpus paluti märkida juhi kolm tugevamat ja üks arendamist vajav kompetents.

Koostatud hinnangulehega said asedirektorid tutvuda raamatukogu siseveebis ning see oli arutusel ka administratsiooni koosolekul 2002. a. detsembri keskel.

Enne hindamist selgitas üld- ja arendusosakonna juhataja hindajatele lühidalt selle eesmärgi, olemust ja korraldust, hinnangulehe täitmist, rõhutades iga arvamuse olulisust juhtide töö parandamiseks ning hinnangute konfidentsiaalsust. Koosolekul diskuteeriti põhjalikult hindamise objektiivsuse üle ning tõdeti, et üksikisiku hinnang ei saa olla objektiivne, vaid põhineb selgelt subjektiivsel teadmisel hinnatava kohta ning paljudest subjektiivsetest arvamustest on võimalik kujundada tasakaalustatud objektiivne hinnang.

Hinnangulehtede täitmiseks oli aega kolm päeva. Andmete töötlemise, koondhinnangulehe koostamise ja hinnangute anonüümsuse eest vastutas üld- ja

arendusosakonna juhataja. Hinnatav sai koondhinnangulehelt teada ainult grupi keskmise hinde. Lõpphinnangu andmisel otsustati koos direktoriga kehtestada hinnangukoefitsiendid: 0,2 — kolleegid, koostööpartnerid ja alluvad; 0,15 — enesehinnang; 0,25 — vahetu töökorraldaja.

Kõige keerulisem oli saada hinnanguid kolleegidelt (s.t. asedirektoritelt), mida võis tõlgendada ka kui ringkaitset (ei ole võimalik hinnata, küsimustik ei ole sobilik jne.), sest tegemist oli väga väikese (igal hinnataval kaks hindajat) ja tihedat koostööd eeldava töötajate grupiga.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et hoolimata eelpool kirjeldatud probleemidest sujus hindamisprotsess eriliste tõrgeteta — põhjuseks oli kindlasti see, et osa hindajaid osales juba referentide hindamises. Põhiline viga hindamisel oli käesoleva kirjutise autori meelest liigne kiirustamine. Kuna kõige raskem oli hinnangulehe väljatöötamine (juhtide pädevusnõudeid ei ole TÜ Raamatukogus seni kirjeldatud), siis oleks võinud rohkem aega pühendada küsimustiku testimisele enne kasutamist.

4. Referentide ja asedirektorite töösoorituse hindamise tulemused

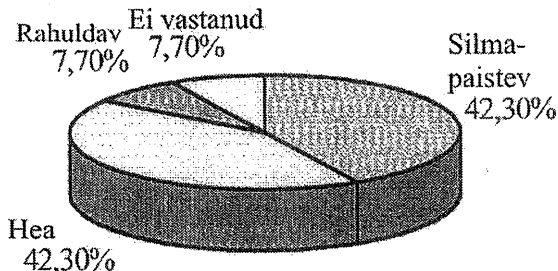
Et personali ametlik hindamine toimus TÜ Raamatukogus esimest korda, siis võttis kogu protsessi kavandamine ja läbiviimine üsna palju aega (eriti referentide puhul). Aja- ja töömahukaks tegi hindamise mitmeallikalise tagasiside süsteemi kasutamine. Ka hindamise aeg — kevad ja detsember lõpp — oli kõigile teiselt väga kiire. Oma osa oli vähestel eelteadmistel, mistõttu kulus töö autoril hulk aega ja energiat selgitusteks ning põhjendusteks.

Referentide töösoorituse hindamisel oli eriti oluline saada teaduskondadelt tagasisidet nende töö kohta. Küsimustikule vastas 26 õppejõudu, kelle suhtumine asjasse oli erinev. Mõned arvasid, et hindamine on tingitud sellest, et midagi on pahasti, mõned jällegi väitsid otseselt, et neil on vähe infot etteantud küsimustikule vastamiseks. Üldiselt oli hinnang referentide tööle 2001/2002. õppeaastal hea (vt. joonis 5).

Negatiivset hinnangut ei andnud üksi vastanutest, 7,7% jättis sellele küsimusele vastamata. Üheks hindamisprotsessi positiivseks küljeks tulebki pidada nn. välisklientidega suhtlemist.

Vastustest kokkuvõtete tegemisel pakkus huvi, kas rahulolu referendi tööga on seotud tema infovahendaja rolliga raamatukoguteenuste puhul. Väga selgelt eristus teenusena ainepakettide koostamine, kus korrelatiivne seos referendi kui teenusest teavitaja ning tema tööga rahulolu vahel oli statistiliselt jälgitav — mida suurem oli referendi osa mainitud info vahendamisel, seda parem oli ka hinnang üldisele töösooritusele. Samuti näitas statistiline analüüs positiivse seo-

TEADUSKONNA RAHULOLU REFERENDI TÖÖGA

se olemasolu referendi kui elektrooniliste andmebaaside tutvustaja-konsultandi ning üldise rahulolu vahel tema tööga.

Hindamistulemusi on kasutatud eelkõige töökorralduslikel eesmärkidel. Probleemaatilised töömahud on uuesti üle vaadatud ning sellega seoses ka palgad. Ka on täpsustatud ametikirjeldusi ning korrigeeritud eesmärged järgnevaiks perioodiks. Referentide täiendkoolitussoove on juhtkond osaliselt rahuldanud, osaliselt on see planeeritud lähitulevikku. Hindamine tõi päevakorda raamatukogu pakutavate teenuste parema kirjeldamise ja tutvustusmaterjalide koostamise vajalikkuse.

Tagasiside referentidelt näitas, et hindamist pidas vajalikuks küsimustikule vastanud 13 referendist kaheksa, vähevajalikuks kolm ning mittevajalikuks neli.

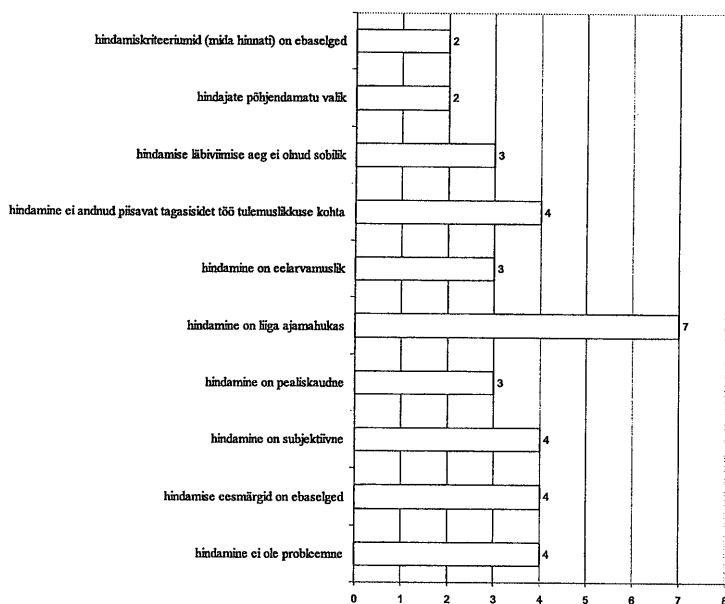
Kuna tagasisidelehe täitsid referendid pärast hindamise tulemustest tehtud järelduste rakendamist, võib väita, et hoolimata sellest, et tegemist oli pilootprojektiga, ootasid hinnatavad juhtkonnalt märgatavamaid samme. Oma osa suhtumises hindamisse võis olla sellelgi, et tulemustest põhjalikuma kokkuvõtte tegemine venis sügisesse. Kõige problemaatilisemaks peeti hindamise puhul suurt ajakulu — seitse vastajat (vt. joonis 6). Neli vastajat väitsid, et hindamise puhul oli probleemiks eesmärkide ebaselgus. Põhjenduseks tõi üks hindaja umbuskliku väite, et sellest ei muutu ju midagi — palka juurde ei saa, kedagi lahti ei lasta. Nelja vastaja meelest oli probleemiks hindajate subjektiivsus — naiste kollektiivis on raske saada objektiivset hinnangut.

Küsimusele, kas töö tulemuslikkuse hindamine võiks olla konkreetselt seotud töö tasustamisega, vastas kaks referenti, et kindlasti peaks see olema seotud tulemuspalgaga; kaheksa vastajat arvas, et "pigem jah" ning arvestada võiks koitud informatsiooni.

Asedirektoritele hindamisel andis 360°-se tagasiside kasutamine üsna teraviliku pildi hinnangutest nende tegevusele erinevatel hierarhilistel tasanditel. Protsessi käigus selgus, et oleks võinud anda võimaluse hindamiseks nendelegi

Joonis 6

**REFERENTIDE ARVAMUSED
HINDAMISE LÄBIVIIMISE KOHTA**

töötajatele, kes ei ole vahetu alluva rollis. Selgus, et mõned keskastme juhid oleksid soovinud hinnata ka direktori tööd.

Probleemiks oli avameelsete hinnangute saamine. Erinevates töögruppides ning eravestlustes tõstatatud juhtimisprobleemid kajastusid hinnangutes väga leebelt (kui üldse kajastusid). Kuigi vastajate anonüümsus oli tagatud, oli siiski väga vähe hinnangulehtedel kasutatud skaala negatiivset poolt (1–3). Põhjuseks võis olla kas umbusk (mis sellest ikka muutuda võiks?) või vähene usk juhtide arenemisvõimesse. Ilmselt peab paika ka tõdemus, et esimest tõeliselt tunneta-
tavat kasu süsteemi rakendamisest saadakse alles 2.–3. aastal, sest hindajate ja hinnatavate treenimine vajab aega ja harjumist. Pärast pilootprojektide lõpetamist oleks kindlasti vaja läbi viia organisatsioonikultuuri uuring, et tuvastada üldist seisundit.

Hinnatavatest kaks olid naised ja üks mees. Hindamistulemuste analüüsimisel ei pidanud paika väide, et naisjuhtide enesehinnang on võrreldes meesjuhtidega tavaliselt madalam.²¹

²¹Fletcher, C. The implications of research on gender differences in selfassessment and 360 degree appraisal // Human Resource Management Journal, 1999, vol. 9, no. 1, p. 39–46.

Kuigi hindajatel paluti hindamisel lähtuda eelkõige viimase aasta tegevusest, tundus olevat selge tendents hinnata kogu ametisoleku aega. See võib olla ka üks põhjus, miks kõige lühemat aega töötanud asedirektori puhul olid koostööpartnerite ja alluvate hinnangud kõrgemad kui teistel.

Kõige rohkem erinesid asedirektorite enesehinnangud teiste hindajate antud hinnangutest. Suurim sarnasus oli alluvate ja koostööpartnerite hinnangute trendides, erisus esines trendide kõrguses (vt. joonis 7).

Madalama hinnangu asedirektorite tööle andsid koostööpartnerid (vt. joonis 7). Arendamist vajavate kompetentsidena nimetati eelkõige valdkonna juhtimist ning seda laiendavad väited puudutasid uuenduste algatamist, optimaalset töökorraldust ning motiveerimist. Lisaks eeltoodule peaksid asedirektorid ilmselt rohkem tähelepanu pöörama koostööle ja suhete juhtimisele. Seega võib kogutud andmestiku põhjal teha ka üldistusi arendamist vajavate juhtimisdimensionide üle.

Vahetu töökorraldaja-direktori sõnul andis mitmeallikaline tagasiside mitmekesiselt informatsiooni asedirektorite kohta. Arenguevestluste käigus arutleti erinevate gruppide hinnangute, nende erinevuste ja võimalike põhjuste üle. Hindamise üks tulemusi oli tõdemus, et vastutusvaldkonnad vajavad täpsemat piiritlemist ning sellekohane informatsioon (sh. asedirektorite ametikirjeldused) peab olema kättesaadav kogu personalile. Samuti pidas direktor oluliseks hindamisarenguevestluste käigus motiveeriva tegurina omapoolset tagasisidet asedirektoritele. Vaatamata mõningatele üllatustele hinnangutes oli direktori arvates tervikpilt üsna sarnane tema ettekujutusele oma vahetutest alluvatest. Hindamise eemärgiks ei olnud juhtide ametialase sobivuse väljaselgitamine, vaid eelkõige juhtimisprobleemide tuvastamine, informatsiooni kogumine ning töösoorituse tõhustamine. Ka teoreetikud on rõhutanud juhtide hindamise eesmärgina oskuste tuvastamist tööks inimestega, et neid hiljem plaanipäraselt arendada.²²

5. Järeldused

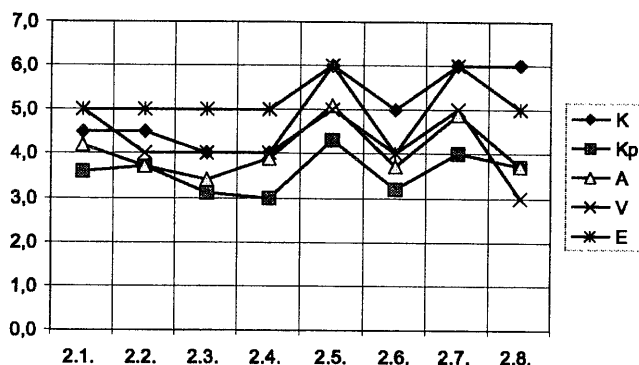
Pilootprojektidest saadud kogemused on tulevikus väärtuslikud nii sama kui ka teiste töötajate gruppide hindamisel. Enamat tähelepanu peaks pöörama hindamise eesmärkide ja läbiviimise protseduuri selgitamisele ning tulemuste kasutamisele. Hindamise läbiviijad peavad igal juhul kinni pidama lubatud tähtaegadest. Samuti tuleks koolitada hindamis-arenguevestluse läbiviijaid ning tegevuse ühtlustamiseks koostada vastav baasküsimustik.

---

²²Edwards, R. G., Williams, C. J. *Op. cit.*, p. 16.

Joonis 7

**HINNANGUTE TRENDID ASEDIREKTORITE
OTSUSTAMISVÕIMELE (VÄLJAVÕTE KOONDHINNANGULEHELT)**

(K — kolleegid, Kp — koostööpartnerid, A — alluvad, V — vahetu töökordal-
daja, E — enesehinnang)

Eriti väärtuslikuna peab rõhutama hindamist kui protsessi, mille käigus tu-
vastati nii mõnedki organisatsioonilised vajakajäämised (mittetäielikud ameti-
kirjeldused ja struktuuriüksuste kirjeldused, puudulik planeerimise tegevus). Po-
sitiivseks võib pidada, et kõik otsused hindamisprotsessi ja selle osade kohta teh-
ti töötajatega ühiselt, konsensuslikul alusel ning eelpool kirjeldatud meetodikat
ja alusdokumente saab neid veidi muutes ning täiendades kasutada edaspidigi.

Probleemina hindamisel saab välja tuua positiivset äärmuslikkust. Ka
mitmeallikalise tagasisidena saadud koondhinnangud nii referentide kui
asedirektorite töö tulemuslikkusele olid kõrged. Referentide puhul oli üld-
hinnangutest kõige kõrgem 98,4% ja kõige madalam 72,8%, hinnangute
keskmine aga 87,4%, hinnangute mediaan ehk hajuvuse keskmine oli 91,2%.
Asedirektorite puhul olid tulemused üsna sarnased: 80,3%, 74,1% ja 72,2%.

Referentide hindamisel võiks tulevikus positiivse äärmuse vältimiseks ka-
sutada kolleegide hinnangute puhul üksuse mitme töötaja hinnangute keskmist,
tagades hindajate anonüümsuse. Et kolleegide hinnangu andis osakonna juhata-
ja (s.t. ei olnud anonüümne), siis kaldusid need positiivsesse äärmusesse heade
suhete säilitamiseks tulevikus. Seda väidet kinnitavad pidevad tõised probleemid
ja etteheited referentide teadmistele ning tööle osakondade poolt, mille juhatajad
olid hindajaks. Kolleegide grupis oli ka üksikuid erandeid, mida mõni hinnatav
tõlgendas kahjuks isikliku rünnakuna.

Teaduskonna hinnangu saamisel tuleks referentidel hindajatega varem kokku leppida, et nad teaksid, mida neilt oodatakse. Küsimustik (veebis vastamise võimalusega) peaks olema lühem.

Vaja on kindlaks määrata, millist statistilist andmestikku referendid peavad koguma ja oma tööaruandes esitama. Samuti tuleb kokku leppida hindamise sageduses ja läbiviimise ajas. Tagasiside lehed näitasid, et referendid peavad otsustamiseks viia hindamist läbi kahe-kolme aasta tagant.

Asedirektorite hindamislehte saab väikeste muudatustega kasutada keskastme juhtide hindamisel — täiendamist vajab eelkõige tööalase pädevuse dimensioon. Et asedirektorite hindamisel kasutati subjektiivseid näitajaid, oli küllaltki keerukas töötajaid omavahel võrrelda. Seetõttu võiks keskastme juhtide puhul kaaluda ka kvantitatiivsete tegevusnäitajate sissetoomist (näit. teostatud projektid, läbiviidud uuendused, koostatud tööjuhendid jm.). Hinnatav võiks saada teada seda, mitu isikut ühe või teise hinde andsid, sest keskmine hinne on väheinformatiivne.

Kokkuvõtteks võib tõdeda, et töösoorituse hindamise süsteemi aluste väljatöötamine ja pilootprojektide rakendamine Tartu Ülikooli Raamatukogus oli oluline samm organisatsiooni arendamisel. Väga tähtis on kujundada kogu personali hõlmav tõhus süsteem ning saavutada selle toimimine.

SUMMARY

ANNUAL REPORT 2002

I. Budget

	2000	2001	2002
Total budget income (thous. EEK)	34 146,0	27 416,4	31 791,4
from the university budget	27 066,0	26 804,1	24 554,2
from the state budget	7080,0	80,0	4500,0
from services for a fee			1186,7
other (projects, contracts, private and other sponsors)			1550,5
Total expenditure (thous. EEK)	3446,0	26 904,6	31 750,7
current expenses,	27 146,0	26 698,8	31 543,7
salaries	14 562,6	13 692,8	14 665,0
acquisition expenses	8445,7	8500,0	10 203,2
information technology expenses	42,9	58,2	95,0
public utilities	2033,5	2265,6	2577,3
other expenses (travel, transportation, office expenses, management expenses, training expenses and others)	2061,3	2182,2	4003,2
investments	7000,0	185,3	207,0
major repairs	7000,0	–	–
information technological investments	–	185,3	207,0

II. Staff

As of 31.12.2002, the number of FTE staff in the library was 219,95. Among them, the number of professional FTE staff was 167,45 (190 staff members), and support FTE staff was 52,50 (62 workers).

130 professional staff members had university degrees, (including 16 university degrees in librarianship); five professional staff members had been graduated from a librarianship college, and 53 had finished secondary schools (four of them had received specialised secondary education in librarianship). Seven staff members had a scientific degree.

A new classification of positions together with new official titles became effective on 1 January 2002. The official title of librarian was maintained only when denoting a specialist. The official title of senior librarian was abolished; new official titles of assistant and customer service assistant were adopted. In order to bring the salaries of the library staff members into accordance with the university salary regulations, the requirements to the qualifications of staff members were detached from the requirements to positions, thus reducing the number of positions requiring higher education.

The position of the director of collections was created. Students were employed as customer service assistants in readingrooms and circulation.

The evaluation of staff members was started according to the methods developed at the library. Among the first staff members to be evaluated were the subject librarians and vice-directors (the director of collections, the director of public services, the director of technology).

III. Development

The main development objectives of the year under review were:

- development of information technological infrastructure;
- enlargement of the collection of electronic materials and increasing of the amount of electronic services;
- co-operation with the member libraries of the ELNET Consortium in the acquisition of electronic materials, implementation of information system INNOPAC and creation of common databases (ESTER, ARTIKKEL);
- enlargement and improvement of the content and accessibility of open collections in readingrooms; preparations for the merging of the textbook

and main collections and their readingrooms and the creation of subject area readingrooms for the humanities, social sciences, and science and medicine;

- improvement of organisational culture;
- broadening of international co-operation.

On 18 February 2002, Tartu University Library council approved the draft of the document "Development Plan of Tartu University Library 2002–2005". In accordance with the new redaction of the Law of Research and Development Activities, proclaimed by the Riigikogu in 2001, Tartu University Library was granted the status of a research and archive library for the next five years by the directive No 593, issued by the Ministry of Education on 28 May 2002.

Information technological development

The library web page was redesigned to offer more information and services in comparison with the earlier version, which was more focussed on self-introduction. The new web page has made nine new databases, including two digital databases (*Portraits and Location Views*; *Autographs*) accessible to the users. The principles and technical description for electronic publication and archiving of dissertations (applicable in 2003) and for digital collections were developed. By the end of the year 2002 the library housed two servers and 254 computer work places (249 of them with the Internet connection), 108 of which were for public use.

Organisational culture

The library applied a new subject area-centred management system (collections, public services, technology and administration) beginning from 1 January 2002. A draft for the university library network statute was developed to specify the relations between Tartu University Library and specialised faculty and department libraries of the university, which was in principle approved at the Department of Research and Institutional Development of the university. The system of subject librarians, applied at the library in 2001, has yielded positive results — co-operation with the university faculties in the acquisition of library materials has improved.

Projects

Participation in the projects of *ELNET Consortium Retrospective National Bibliography* and *Retrospective Conversion of Catalogue Cards* was continued:

- *Estonian book 1918–1944,*
- *Estonian book 1945–1991,*
- *Estonian periodicals,*
- *Foreign book 1970–1994.*

Preservation, complementation and making accessible of the Tartu University Library collections in the humanities and old collections of museological value (planned for 2002–2006, financed from the state target program *Estonian Language and National Culture*).

Western European Works of Early Graphic Arts in the Collections of Tartu University Library (to develop an exhibition of the works of graphic arts, displayed at the Library Book Museum, into a virtual exhibition; supported by the Department of Culture of Tartu Town Government). Slides were made of the prints, which were later digitised. The creation of informational technological basis necessary for the virtual exhibition was begun.

Digitising and Networking of Special Scientific Collections DiNess — the objective of the project, initiated for joining the 6th Framework Programme of the EU, is to find co-operation partners interested in digitising historical special collections and in making them accessible over the Internet.

eIFL (Electronic Information for Libraries), a project supported by the Soros Foundation and the Open Society Institute (Budapest), for making electronic resources accessible for the libraries of Eastern Europe and developing countries.

Erfassung und kulturgeschichtliche Erschliessung des Personalschrifttums im alten deutschen Sprachraum des Ostens, a project initiated by the interdisciplinary Institute of the Cultural History of the Early Modern Age of the University of Osnabrück, Germany, in 1996.

IV. Collections

Acquisitions

Acquisition sums for 2002 amounted to 10 203 000 EEK. The growth in expenditure, when compared with the year of 2001, was most pronounced in the acquisition of electronic materials (an increase by 516 900 EEK). The total sum used for purchasing user licences of databases and e-journals was 1 490 000 EEK. In 2002, the number of titles of remote-access electronic periodicals was 6590; among them, 4569 titles contained issues for the year 2002, and the archive of e-publications contained 2021 titles. The number of titles of paper subscriptions for foreign journals was 600, comprising less than 10% of the current foreign

periodicals (the total of 7200 titles, including 6590 electronic periodicals). Regardless of an increase in the acquisition budget, it was necessary to reduce the number of copies of Estonian publications, purchased in addition to legal deposit copies.

Foreign exchange of publications has remained on the same level already for several years. In 2002 the library had 320 exchange partners; 2694 items with the total price of 1 052 200 EEK were acquired via foreign exchange.

The library collections were enlarged by a number of valuable **donations** in 2002. Among the donators should be listed the inheritors of Doc. Paula Palmeos and athlete Jaan Jürgenstein; donations were also given by Prof. Epp Lauk and Prof. Valner Krinal. Foreign donations arrived from Dr. Endel Aruja in Canada, Prof. Gert von Pistohlkors (materials on history) and the Schulze-Koops (a valuable collected edition of J. W. Goethe's works) in Germany; a collection of books on Assyrology came from Th. Kämmerer; Prof. Isidor Levin from St. Petersburg, Russia, gave a collection of materials on folkloristics; M. Männik from the USA sent a collection of medical journals. Yale University Library (USA) sent numerous books on art history. The US scientific journal donation project aimed at libraries in Central and Eastern Europe was continued, as well as the Pushkin project supported by the Soros Foundation. *Th. Karger-Verlag* (Switzerland) donated 29 titles of scientific journals.

Tartu University Library collections in 2002 (ISO 2789-1991)

	01.01.2002	Acquisitions	Withdrawals	31.12.2002
Total (items)	3 813 941	59 316	99 700	3 772 927
Linear meters	64 768			63 615
Active collections (items)	3 471 763	52 144	83 019	3 440 888
Linear meters	59 301			58 386
Books (No of copies)	2 638 638	32 012	82 732	2 587 918
incl. dissertations	507 426	1221	–	508 647
Serials	626 056	13 107	277	638 886
inc. journals (complete sets)	173 469	3234	–	176 703

newspapers (complete sets)	9436	985	–	10 421
serials (No of copies)	443 151	8888	277	541 762
Special modes of technical literature	350	146	–	496
Cartographic doc.	8213	293	–	8605
Printed music doc.	3781	152	–	3923
Graphic documents	5600	210	–	52 810
incl. art collection	14 436	–	–	14 436
Photos	38 164	–	–	38 164
incl. photos in photo collection	22 871	–	–	22 871
photos in manuscript collections	15 293	–	–	15 293
Manuscripts	32 273	1053	–	33 326
Small prints	73 958	4274	–	78 232
Audiovisual documents	17 717	803	–	18 520
Electronic documents	6123	94	–	6217
incl. CD-ROMs	1636	94	–	1730
discs	4487	–	–	4487
Microforms	11 955	–	–	11 955
incl. microfiches	7340	–	–	7340
microfilms	4615	–	–	4615
Reserve collection	314 196	2306	5280	310 682
Exchange collection	27 982	4866	11 491	21 357

Collections management and preservation

To gain space for the next five years, Estonian publications of A and B format were relocated on the A-level of the stacks. To gain space for the archival col-

lection of Estonian publications, it was decided to merge the previously separate older collection of reference literature with the main collection. Preparing for the forthcoming merging of the textbook and monograph collections readingrooms, subject librarians together with the staff of the textbook collection weeded out outdated textbooks and reduced the excessive number of copies of some titles, which were discarded. The total of 81 181 items were discarded from the textbook collection, 2684 of them, mainly Estonian books, were added to other collections.

Regarding the preservation of library collections, the problem of inadequate microclimate remained topical. The decision made by the preservation work group prescribed that mainly the Estonian publications of the first half of the 20th century, which are very popular among the library users, were sent to be restored, as well as less damaged rare books and manuscripts.

V. Cataloguing, electronic catalogue ESTER

Electronic catalogue ESTER was complemented with

- 20 686 original records (titles),
- 6072 copied records (titles),
- 5374 on the fly short records for materials that had already been entered into card catalogue,
- 39 465 records of retrospective conversion (conversion of card catalogues into electronic format, the conversion of short record entries into full records and complementing of copied records),
- 1884 normative records.

Creating of normative records for the publications and institutions of the University of Tartu was started. This extremely time-consuming work brought along the need to correct and organise records in the Tartu database. To facilitate the workload of the creators of normative records, *OÜ Sirvi* scanned the bibliographic file of Tartu University and arranged it into a digital database *Lecturers of Tartu University in 1919–1939. The persons working at Tartu University 1940–* (<http://www.utlib.ee/kataloogid/kartbib/tyisik>).

24 218 items were subject catalogued, 1103 new subject headings were added to the thesaurus INGRID. Co-operation with the department of normative data of the National Library of Estonia in co-ordinating the common part of INGRID and the Estonian general dictionary of subject headings was continued.

Retrospective conversion of card catalogues was continued. Tartu University Library participated in retrospective conversion projects initiated by the ELNET Consortium. In the framework of two subprojects of *The Retrospective National Bibliography of Estonian Publications — Estonian Book from 1918 to 1944* and *Estonian Book from 1945 to 1991*, 22 000 records of books published in 1945–1991, which had so far not been added to the Tallinn database, and the records of Tartu University dissertations and prize works from 1918 to 1991 were converted. Under the project *Estonian periodicals*, the records of newspapers and leaflets, received from the Estonian National Library and the Estonian Academic Library, were edited according to the needs of our library and item records were added to them. Under the project *Foreign-language Books from 1970 to 1994*, the entries of card catalogues were revised and edited, and an inventory was carried out in the collection of foreign-language books. As a result, the checking of duplicity was made much easier. By the end of the year 2002, the electronic catalogue contained 23,82% of active collections (by the end of 2001, the percentage was 18,8).

VI. Public services

In 2002, the library had 29 207 registered users; 50,3% of them were the students, post-graduates and doctoral students, and 2,5% were the lecturers and researchers of the University of Tartu; 18,6% were the students and lecturers of other institutions of higher education, and 28,5% were others. The number of users who had borrowed from the library was 23 874 (in 2001 — 21 441). 391 079 visits (in 2001 — 510 000) and 475 803 loans were registered during the year of 2002, including 356 541 home loans and 119 262 in-house loans (in 2001 — 674 780, 259 400 and 415 380).

Such a drop in the number of physical visits can be explained by the fact that electronic catalogue search (especially for newer publications) and ordering can be performed outside the library. Due dates can be renewed and queues can be posted via e-mail. All electronic journals and databases purchased by the library are accessible via the university computer network, and in case of university lecturers, even at home. The library subscribes for more than 600 paper versions of foreign journals; a number of them are deposited to branch libraries and faculty libraries for a certain period. In addition to that, the branch libraries that have joined the electronic catalogue can deposit monographs from the main collection for the duration of one semester. During the year under observation, both the number of registered users and the number of users who had borrowed library materials increased. The total number of physical visits and the number of loans made with the help of library staff decreased (see Table 5).

The drop in the total number of loans also can be explained by the fact that open collections in the readingrooms were considerably enlarged. Work with the open collections was one of the main tasks in developing public services in 2002. To simplify the finding of books in the open collections, the classification and location scheme for the open collections in the main library was improved. The task of bringing books of fiction from the reading lists of the students of philology into the monograph readingroom was begun. By the end of 2002, the open collections amounted to 5557 linear metres (in 2001 — 4823 linear metres). Self-service in-house loans from the open collections are not reflected in the statistics. Preparations were started for the merging of the monograph and textbook collections and their readingrooms.

1048 written inquiries were received where information was requested about the lecturers and alumni of the University of Tartu and about people connected with Estonia. Many inquiries were about the accessibility of materials in the library collections. Electronic reference service has become more and more popular — in 2002, answers were given to 806 inquiries received via e-mail.

Traditionally, library instruction was offered to freshmen (in Estonian, English and Russian), and regular classes were conducted to the total of 990 participants. The number is larger than in the previous years. The number of participants increased due to good co-operation between the subject librarians and the tutors of freshmen. Courses and practical training in professional information search, taught by subject librarians, were given to the students of psychology, international law and economics.

In 2002, the library had purchased user licences for 90 full-text databases: EBSCO, ScienceDirect, JSTOR (Arts&Science I Collection, Arts&Science II Collection, Business Collection) Cambridge Scientific Abstracts, PROLA (Physical Review on the Web), MathSciNet (Mathematical Reviews on the Net), Current Contents Connect, STN International, EUROSTAT, and CELEX. In addition to that, trial access was open to 26 more databases. All databases (excl. STN International, EUROSTAT and CELEX) are accessible via the university computer network and for the faculty members also from their home computers. 41 CD-ROM databases can be used in the library computer classroom. The number users who perform information searches is constantly near 30 000 (mainly students).

The number of orders for ILL has increased yearly: in 1999 — 3327 orders; in 2002 — 4750 orders. The share of students and master's students has grown among ILL users. Orders for books and journal articles not available at the library can be filled in the library as well as on the library homepage. 1509 ILL

orders were received from other libraries, 164 of them from abroad (in 2001 — 1028 and 115).

VII. Bibliographies

Four themes were continued in the field of bibliography in 2002 (in 2001 — six themes), and databases, or in a few cases, files, were added upon:

- Tartu University. History. Biographical Bibliography of the Faculty, Staff and Alumni (1632–1710, 1802–2001–),
- ARTIKKEL,
- Bibliography of Estonian History (1918–1944),
- Publications of Tartu University Library from 1961 to 2001.

VIII. Manuscripts and Rare Books

Items with autographs and dedications, and numbered publications of small number of copies (28 items) were transferred from the general collection into the collection of Manuscripts and Rare Books Department, as well as rare books on military history from the exhibition *Rara bellica*. Seven titles of Russian-language books (mainly the literary classics of the beginning of the 20th century) and 149 titles (30 volumes) of books in other foreign languages, the majority of which were, according to the union catalogue of foreign-language publications issued in Russia in the 18th century, the only known copies, were also added to the collections of the department. The sorting of small prints according to subjects was completed, the bulk of the materials were added to the collection of small prints.

Additional materials were donated to several personal archives (Igor Gräzin, Gustav v. Knorring, Rudolf Kulpa, Juri Lotman, Viktor Masing, Laine Peep). The most important donation of the year 2002 — the archival materials of the Estonian section of the Baltic University, operating in West-Germany in 1946–1949, which had been considered lost for a long time — was given by Uppsala University Library on the occasion of the 200th Anniversary of Tartu University Library.

Bookplates acquired during the recent years (210 bookplates made by V. Toots, M. Olvet, H. Lahi and others) were added to the art collection. The cataloguing of drawings by J. W. Krause (294 cards were entered into the card catalogue) and the supplementing of their passports was continued.

Photograph collection was mostly complemented by photos of library events. Donations of original photos of public figures of the period of Estonian national awakening, of composers of a later period, of writers and other figures of culture, and of portraits of the alumni of the Theological Faculty of the University of Tartu were received.

Seven personal archives were processed (Harald Perlitz, Hillar Palamets, Helmut Kadari, Viktor Kalnin, Aleksander Kaelas, Gustav v. Knorring and the Estonian section of the Baltic University). Electronic lists of seven archival collections were published (F 143 Järveldaid, Peeter; F 148 Kadari, Helmut; F 151 Kaelas, Aleksander; F 167 Knorring, Gustav v.; F 136 Lotman, Juri; F 163 Saareste, Ernst Julius; F 162 Schlossmann, Karl).

The creating of a card catalogue of Latin-language letters from I. J. von Esen's collection of letters (298 letters) was continued. Electronic cataloguing of F. L. Schardius's collection of autographs was completed (1184 autographs were catalogued). The creation of a digital database of autographs was started. At first, the parameters for digitisation were tested for different types of paper (colour, changes due to its age and defects), ink and pencil writings, seal impressions and other features to specify the technical parameters of the work.

352 researchers, the majority of whom (62%) were the students, faculty members and the staff of the University of Tartu, used the materials of Manuscripts and Rare Books Department in 2002. Foreign researchers came from Italy, Japan, Latvia, Poland, Sweden, Germany, Finland, Hungary, USA, and Russia. The number of registered loans was 5687. The circle of subjects the researchers needed materials on was very wide, ranging from the history of Estonian literature to problems concerning the history of Tartu University to all kinds of problems of the history of Old Livonia, etc.

340 requests for information came from Estonia, England, Italy, Japan, Latvia, Sweden, Germany, Denmark and USA.

IX. Research

In 2002 research was continued in the following subject areas:

1. The History of Tartu University Library and Its Collections in the 19th and 20th Centuries.

A monograph *History of Tartu University Library 1802–2002* (edited by H. Tankler and M. Ermel) was planned to be published in the anniversary year of the library of 2002, but regretfully, one of the authors was unable to complete his part of the manuscript. The book will be published next year. Biographical overviews were published about the former staff members of the library (Hugo

Kapp, Aleksandr Rastorgujev, Otto Freymuth); a study of the development of the information search systems of the library was published as well.

Studies of the contents and development of the collections of oriental manuscripts, autographs connected with St. Petersburg Academy of Sciences and old publications of the city of Gdansk were published.

2. The History of Tartu University: Contacts with European Universities and Research Institutions

Senior researchers Hain Tankler and Arvo Tering worked with the target financed subject *Rationality of Thinking and rationality in Philosophy and History of Science* (TFLF 10526).

H. Tankler focused his research on the relations between Tartu University and German universities in the field of medicine in the 19th and 20th centuries, and published an illustrated bilingual publication *Medicine at Tartu and Berlin Universities: Historical Relations*, and an article discussing the alumni of Tartu University, who had worked as university lecturers in Germany. Several articles on the development of pharmacy in Tartu University were published. Another area of research was the role of Tartu University in the development of Latvian intelligentsia in the late 19th and early 20th centuries and relations between Estonian and Latvian scientists in the 1920s and 1930s. The work on a collection of articles on scholarly relations between Tartu University and Ukraine (in cooperation with Ukrainian researchers) will soon be completed. A manuscript on the history of Tartu University Library in 1802–1917 was prepared.

A. Tering continued the compilation of a voluminous reference work *The Immatriculation Book of Students from Estonia, Livonia and Kurland in 1561–1800*. He complemented the alphabetical part of the Immatriculation book with data gathered at German archives and libraries and continued work on the chronological part of the book. He also published an article on the development of Estonian and Livonian intelligentsia.

3. Modern problems of librarianship

Three Master's theses are being written by staff members of the library, developing a conceptual model of teamwork as a precondition for effective internal organisation of the library, and discussing performance appraisal on the example of Tartu University Library.

Compared with the year of 2001, the number of publications and presentations given at conferences and seminars increased. An international conference *From Printed Book to Digital. Tartu University Library 200*, held on 13–14 October 2002 with 140 participants was a success. Of the 21 conference presentations, 6 were given by staff members of the library; 3 participants were from

Germany, one participant came from Lithuania, Poland, Finland and Denmark each.

X. Co-operation with Estonian libraries

Co-operation with Estonian libraries has mostly been active inside the work groups of the ELNET Consortium and the ELA. In addition to the application of a joint information system and the creation of e-catalogue and other databases, the activities of the Consortium have included the co-ordinated acquisition of electronic materials.

Since 1998, Tartu University Library has together with the ELA been awarding Friedrich Puksoo Prize to the author of the best work on book history, book science, librarianship or bibliography. In 2002, the Prize was awarded to Ilse Hamburg for her monograph *The History of Estonian Bibliography in 1901–1917* (Tallinn, 2001).

Library staff members have given consultations to museums and libraries in Tartu and Tallinn, items from the library collections have been deposited to exhibitions in other libraries. Among successful joint projects we should mention the displaying of an exhibition *Library of Tallinn St. Olaf's Church 450*, compiled by the Estonian Academic Library, in Tartu University Library Book Museum. The Tartu public had a good opportunity of learning about the only almost fully preserved Estonian library of the Reformation era.

Subject librarians are developing contacts with colleagues at the library of Tallinn Technical University. A group of Tartu subject librarians visited this library in November to share experience in teaching on-line information search.

Already for a number of years Tartu University Library has offered practical training to the students of librarianship, information science and document management of the Viljandi Culture Academy.

XI. International co-operation

Traditional areas of international co-operation are the exchange of publications and interlibrary loans.

Long-time co-operation relations in scientific description and research of rare materials and in the exchange of copies of such materials have been established with archives, museums and libraries in Latvia, Sweden, Germany, Switzerland, Russia and USA. Very productive contacts have been established with individual researchers from Germany (Armin Hetzer, Dirk Sangmeister, Werner Stark, Herman Weiss and others), thanks to whom we have acquired data about reference works and valuable publications (about 20 titles of reference works and monographs).

In 2002 the library participated in two extensive international projects: *Electronic Information for Libraries* (the project organised by the Soros Foundation and the Open Society Institute in Budapest to make electronic resources accessible to libraries of Eastern Europe and developing countries; M. Meltsas) and *Erfassung und kulturgeschichtliche Erschließung des personalschrifttums im alten deutschen Sprachraum des Ostens* (a project initiated in 1996 by the Interdisciplinary Institute for Cultural History of the Early Modern Era at Osnabrück University for republishing the old occasional publications found in the libraries and archives of the Baltic area and for publishing a joint catalogue of these works; Ü. Mölder, M. Ermel). In order to join the 6th Framework Program of the EU, a project *Digitizing and Networking of Special Scientific Collections DiNess* (H. Tankler, H. Epner) was initiated to find co-operation partners for digitising historical special collections and making them accessible on-line.

Tartu University Library (represented by Kärt Miil) participated in the creation of the Consortium of Legal Resource Centres and Legal Information Specialists of Central and Eastern Europe and Asia (CLCLIS CEEA), formed to help the purchasing of legal databases. The foundation documents of the Consortium, initially financed by the Constitutional and Legal Policy Institute (COLPI) are being drawn.

A 70-page list of publications held at Tartu University Library was compiled (by Irina Opletajeva) for the bibliography *Памятные книжки и статистические обзоры Российской империи* of the Russian National Library.

23 annotations of the publications by Estonian scholars of the humanities were sent to a German publication *Berichte und Forschungen: Jahrbuch des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa* (Kersti Taal, Lea Teedema, Vilve Seiler).

The Restoration Centre of the library continued their co-operation agreement with the library of the Finnish Literary Society for the restoration of their materials. Turku University Library requested an expert opinion on the state of their collection of old publications, which was given by Ene Sarap and Reet Sonn.

Thanks to foreign embassies, cultural institutes, libraries and museums, the users of Tartu University Library were able to view a number of interesting exhibitions.

A number of foreign colleagues visited Tartu University Library during the year of its 200th anniversary. On 8 May, President of IFLA Christine Deschamps visited the library and gave a presentation on this great all-world organisation of librarians. During the Estonian—German Academic Week the library received

Director of the Thüringer Landes- und Universitätsbibliothek Jena Sabine Weffers, who gave two talks to the librarians.

Colleagues from Iceland, Lithuania, Poland, Germany, Slovakia, Finland and Denmark participated in the conference *From Printed Book to Digital. Tartu University Library 200*.

Co-operation with the Penn Library (University of Pennsylvania, USA) continued.

Tartu University Library belongs to the following international organisations:

- Association of Libraries of the Baltic Region *Bibliotheca Baltica*,
- European Association for Health Information and Libraries Association (EAHIL),
- International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres (IAML),
- European Information Association (EIA) and its branch for Baltic and Nordic Countries,
- International Association of Law Libraries (IALL).

RESEARCH

About the archive of the Estonian Section of the Baltic University in Tartu University Library

Tatjana Shakhovskaja

The Baltic University (BU) was a university jointly organised by Estonian, Latvian and Lithuanian DPs in Western Germany, which offered young people the opportunity to study and for scholars to continue their research. The university had eight faculties: the faculties of philosophy and philology, economics and law, mathematics and natural sciences, chemistry, agriculture, medicine, architecture and construction, and mechanics. The university started work in Hamburg in 1946, but due to the lack of space it was necessary to move to Pinnberg (Holstein) in January 1947, where the buildings of a former barracks were given for the university use. Teaching continued all through the year for nine semesters. The total of 2006 students were enrolled in the BU, 79 of them graduated from the university. The BU offered positions for about 200 former

university lecturers. The share of Estonians was the smallest among the three groups of nationals, which roughly corresponded to the numerousness of Estonians among the DPs in Germany. The number of Estonian lecturers was 50, the majority of them had worked at the University of Tartu before the beginning of the war, and some of them had taught at the Tallinn Technical University. About 300 Estonian students were enrolled, seven of them graduated from the BU. Many students, who had started their studies at the BU, continued their education at different universities in the USA, Canada, Australia, England and elsewhere. In such a way, the BU was a springboard for a large number of students and scholars from the Baltic countries and helped to advance their further careers in other countries of exile.

After the closing of the BU in 1949, all its possessions, including a rather large library and archive, remained under the care of the President of the university Eduards Šturms, who lived in Germany until his death in 1959. It is not known why and when the archive of the BU was moved to Sweden, the contents of the archive have not been specified. The archive has been preliminarily processed, and it is located in Uppsala University Library. The materials concerning the Latvian and Lithuanian sections of the BU have not been put into order. The task of Jüri Leps, the Uppsala archivist of Estonian nationality, was to sort out Estonian-language documents, as he knew the language. In 2002 it was decided to give the materials to Tartu University Library as a present to its 200th Anniversary.

The archive of the Estonian section of the BU, which has by now arrived in Tartu, is not voluminous. The materials reflecting one of the important chapters of Estonian exile in Germany have been processed (F 168) and they amount to 14 folders containing 1069 sheets. Mainly the archive holds the correspondencies of the Estonian section of the BU ranging from the time of preparing for the opening of the university up to its closing time from 1945 to 1949. The correspondencies were organised into two subdivisions:

- I. Correspondencies and other documents concerning the establishment of the university, hiring of the faculty and other organisational work and,
- II. Correspondencies concerning the students.

Performance Appraisal at Tartu University Library

Tiina Kuusik

Problems connected with performance appraisal are topical in the librarianship all over the world. The question is not whether appraisal is necessary or not, but how to create an efficient appraisal system, or how to improve the already existing one, and how to apply it successfully to make one's organisation more

effective. Successful performance appraisal requires the selection of appraisal goals, criteria, methods and performers depending on the characteristics of the organisation. The planning and management of appraisal process is essential. In case of an effective appraisal system the members of the organisation feel its direct effect on their work results.

At Tartu University Library, two pilot projects of performance appraisal were carried out in the spring and autumn of 2002 for two groups of staff members — reference librarians and vice directors. The general appraisal principles, concrete operations and basic documents were worked out. The planners and drawers of basic documentation proceeded from the general theoretical treatment of the subject and the specific features of Tartu University Library. A combination of 360-degree feedback system and appraisal interviews was used.

Appraisal results for both groups rather showed positive extremes, allowing us to conclude that the actual attitude of the staff members towards the appraisal was distrustful, or they did not find much use for the development of the organisation and individuals in the appraisal process. Also the summary appraisals of the work of both the subject librarians and vice directors were high. The majority of staff members have worked at the library for a long time and such appraisal was a new initiative; we should expect that for them it will take rather a long time to realise the benefits of the system, since long-time interpersonal relations are important for the staff members.

Both the appraisal process itself, in the course of which several organisational problems came into focus, and the appraisal results, which can be used in the better organisation of work are of essential nature. Positive features are that all decisions concerning the appraisal and its different components were made in consensus with the staff members and that the methods and basic documentation related to the appraisal can be of further use.

Developing the basics of appraisal system is a valuable stage in developing the whole organisation. The system needs further elaboration so that it could be used in appraising the whole staff of the library.